

EX

4•17

ANARCHISTICKÁ REVUE

Velká
říjnová

STENCE

Existence je anarchistickou tiskovinou, která vycházela nejprve v letech 1998–2002 a znovuobnovena byla počátkem roku 2010. Vydává ji Anarchistická federace (AF, dříve ČSAF) coby čtvrtletník s rozsahem zpravidla 40 stran. Proč tištěné médium v době internetu? Každý prostě nemá rád čtení delších textů z monitoru a navíc tištěný text nemíží tak rychle jako ten virtuální. I tak je ale každé číslo hned po vydání volně ke stažení na webu federace. Existence má za cíl přinášet informace o dění v rámci domácího antiautoritářského hnutí, zprostředkovávat teoretické texty, ale i praktickou inspiraci. Každé číslo je z nemalé části věnováno jednomu hlavnímu tématu, na které se snažíme mimo jiné nahlédnout z anarchistické perspektivy. Tento časopis je určen zejména do řad antiautoritářského hnutí, ale rádi bychom oslovili či něčím zaujali i ty, kteří s anarchistickými myšlenkami přišli do styku jen okrajově.

4 / 2017

V POŘADÍ 46. ČÍSLO

VYDÁVÁ ANARCHISTICKÁ FEDERACE (AF)

AFED@AFED.CZ

WWW.AFED.CZ

NAKLADATELSTVI.AFED.CZ

DOPORUČENÝ PŘÍSPĚVEK NA POKRYTÍ

NÁKLADŮ: 45 Kč

DISTRIBUČNÍ MÍSTA

Kde můžete *Existenci* (popř. další publikace Nakladatelství AF) přímo objednat či objednat:

Kamenné obchody:

- * Infocentrum Salé
(Orebitská 14, Praha 3 – Žižkov; sale.451.cz),
- * Rekomando
(Trojanova 9, Praha 2; rekomando.eu),
- * Autonomní sociální centrum Klinika
(Jeseniova 60, Praha 3; 451.cz/klinika),
- * Klub Futra
(Masarykova třída 1000, Orlová; futra.cz),
- * Antikvariát Černý pes
(Sedláčkova 20, Plzeň),
- * Družstevní kavárna Inkognito
(Husova 24, Plzeň; inkognito.cz),
- * Tři ocásci (kpt. Jaroše 18, Brno; triocasci.cz).

Internetové distribuce:

- * xBASTax
(xbastax.cz/produkty/a-b-c-collections),
- * Papagájův hlasatel (phr.cz),
- * Chyba crew (chyba.a-punk.cz),
- * Miruus Levyt (miruuslevyt.cz).

Pro zájemce ze Slovenska

doporučujeme objednávat na:

- * Salto Mortale (sust@riseup.net).

OBSAH

AKTIVITY HNUTÍ

4..... KVARTÁL

9..... KAREL LUKEŠ: ZMĚŇME SYSTÉM, NE KLIMA!

TÉMA

11..... VELKÁ ŘÍJNOVÁ

12..... VELKÁ RUSKÁ REVOLUCE

14..... MAX ŠČUR: STO LET ETATISMU

18..... DMITRIJ RUBLJOV: RUSKÁ RADIKÁLNÍ LEVICE V ŘÍJNU 1917

21..... FJODOR DRUGOV: ÚTOK NA ZIMNÍ PALÁC

24..... ANNA GARASJEVÁ: V NEJKRUTĚJŠÍ ZEMI

27..... EMMA GOLDMANOVÁ: MLUVILA JSEM S NIMI

29..... ALEXANDER BERKMAN: KRONŠTADT

30..... IGOR PODŠIVALOV: POSLEDNÍ MOHYKÁNI

TEORIE

32..... RUDOLF ROCKER: SOCIÁLNÍ DEMOKRATÉ A ANARCHISTÉ

OSOBNOSTI HNUTÍ

34..... MAX ŠČUR: ANARCHISTA, KTERÝ DAL SVĚTU FOTBÁLEK

35..... MAREK SEČKAŘ: BALADA O SAGGOVI A VANZETTIM

ŘECKO

37..... EXARCHIA: PROSTOR PRO MĚSTSKÝ ODPOR

38..... JAVASPA A ŘECKÝ ANARCHOHIPHOP

A3

40..... PÁRTY ZA VŠECHNY PRACHY / KAPITALISMUS ZABÍJÍ / ZLOČIN
VOLEBNÍHO PODVODU

ANARCHISTICKÁ FEDERACE

42..... TÝDEN SOLIDARITY S ANARCHISTICKÝMI VĚZNI / UTOPICKÁ
BAŠTA / NEVOL NIKOHO!

RECENZE

43..... GIZINCI PŘED BRANAMI

EDITORIAL

Od uzávěrky předešlého čísla se událo několik zásadních věcí. Konal se první český klimakemp, kde bok po boku sdíleli prostor a blokovali uhelnou infrastrukturu nevládkáři i anarchisté. Začátkem července se proměnil Hamburk v místo několika světů – globální elity, antikapitalistického živilu a uniformovaných mlátiček, které dbaly na to, aby „ti druzí“ neobtěžovali „ty první“. Městský soud v Praze osvobodil anarchisty a anarchistky obviněné v jednom z vykonstruovaných procesů policejní protianarchistické operace Fénix. Na druhou stranu je před námi zápas o autonomní sociální centrum Klinika, které odešlo od soudu s prohrou.

Některé z těchto událostí reflektujeme v rubrice „aktivity hnutí“, ale soustředíme se spíše na hlavní téma podzimního čísla naší/vaší anarchistické revue. Tím je Velká říjnová revoluce, jelikož právě v této době si připomínáme její sté výročí. I když nedopadla zrovna nejlépe, není důvod se od ní odvracet a nepřipomenout si ji. Vždyť na jejím počátku stáli kromě jiných i anarchisté a v prvních letech se mnozí z nich snažili bojovat proti rozmachu bolševického teroru, jehož výsledkem nakonec byla likvidace jakékoli opozice a vytvoření systému, který s sebou přinesl novou vládnoucí třídu a upevnil státní moc ve všech ohledech. Pro anarchisty to celé v praxi znamenalo bolestné potvrzení jejich dřívější kritiky autoritářských směrů v dělnickém hnutí. Ruská revoluce ale u některých anarchistů vzbudila i nekritické nadšení a ti v několika málo letech provedli obrat od stoupenců ničím neomezené svobody k obhajobě bolševické moci. Právě to byl příběh části českého anarchistického hnutí, pro které se toto uchopení Ruské revoluce stalo po tragédii první světové války dalším hřebíčkem do rakve. Tomuto aspektu se však na následujících stránkách nevěnujeme, zasloužil by si bezesporu rozsáhlou studii, na niž tu není dost místa.

Pro stručném úvodu, proč si jako anarchisté a anarchistky 100. výročí VŘSR takto kriticky připomínáme, přinášíme v rozhovoru s Alexandrem Šubínem aktuální pohled tohoto historika a levicového aktivisty na revoluční rok 1917 v Rusku. Max Ščur rozebírá Leninovu stať *Stát a revoluce*, která poměrně výstižně předznamenávala dopady jeho autoritářské politiky. Dmitrij Rubljov přibližuje, do jaké míry byly při revolučních událostech roku 1917 zastoupeny jednotlivé proudy ruské radikální levice, přičemž se zaměřuje zejména na roli anarchistů a jejich vztahy a vazby s ostatními. Ze vzpomínky anarchisty Fjodora Drugova si čtenáři mohou udělat reálný obrázek o slavném útoku na Zimní palác, který je spíše ukázkou toho, jak se z poměrně chaotické situace může stát zlomový okamžik dějin. Ukázka z knihy Anny Garasjevové *Žila jsem v té nejkrutější zemi... Vzpomínky anarchistky* líčí porevoluční dění spojené s pronásledováním nebolševické levice a životem v Rjazaňské gubernii. Své zkušenosti s tehdy nastupujícím režimem sepsala také Emma Goldmanová, která měla během pobytu v Rusku možnost setkat se jak s Kropotkinem, tak s Leninem. Goldmanová opustila tuto zemi společně s Alexandrem Berkmanem, od něhož přinášíme pohled na Kronštadtskou vzpouru, krvavě potlačenou bolševiky v čele se Lvem Trockým. A nakonec jsme k tématu přidali příběh dvou sester anarchistek, které se narodily na počátku století ještě v carské říši a zemřely až po rozpadu Sovětského svazu.

Teoretickou rubriku vyplňuje esej známého anarchisty Rudolfa Rockera, který se v něm věnuje popisu rozdílů v myšlení a praxi sociálních demokratů a anarchistů. Jedni se chtějí moci zmocnit, druzí ji chtějí odstranit. Dějiny nás ale učí, že když se autoritářská levice dostane k moci, buď se stane nástrojem pacifikace pracujících a udržovatelem kapitalistického pořádku, nebo pracujícím zařídí nesvobodný život pod bedlivým dohledem represivního aparátu.

V rubrice zajímavých osobností z historie anarchistického hnutí vás krátce seznámíme s životem španělského anarchisty Alejandra Campose Ramíreze, který je považován za vynálezce stolního fotbalu. A nemohli jsme samozřejmě opomenout, že v srpnu uplynulo devadesát let od popravy Nicolý Sacca a Bartolomea Vanzettiho, amerických anarchistů italského původu, jejichž příběh byl ve své době znám téměř po celém světě.

Aby nebylo toto číslo zcela v historickém duchu, podíváme se do současného Řecka a prostřednictvím článku od Yiannise Babouliase přiblížíme život a boje v radikální athénské čtvrti Exarchia. Je to svým způsobem vhodný úvod pro následující rozhovor s řeckým rapperem, který si říká Javaspa a mluví o situaci v Řecku a na undergroundové hip-hopové scéně.

Nechybí stránka věnovaná Anarchistické federaci, texty posledních tří čísel nástěnných novin A3, na témata summitu G20 v Hamburku, vražedných podmínek kapitalistického režimu a velkého volebního podvodu. A na úplný závěr si připomínáme nedávno zesnulého sociologa Zygmunda Bauman a recenzi jeho poslední knihy *Cizinci před branami*.

ENGLISH SUMMARY

The main topic of the autumn issue of the anarchist revue *Existence* is the Great October Revolution, as around this time we remind ourselves of its anniversary. Even though it didn't end particularly well this is not a reason to turn away from it and not remember it. At its beginning stood the anarchists among others and in the first years many of them tried to fight against the expansion of Bolshevik terror. The result of the Bolshevik victory was the elimination of any opposition and the creation of a system which gave rise to the new ruling class and strengthened state power in all instances. For anarchists this all meant a painful confirmation of their earlier critique of authoritarian currents in the labor movement.

In an interview with Alexander Shubin we bring a contemporary view of this historian and left-wing activist on the revolutionary year 1917 in Russia. Max Shchur analyses Lenin's *State and Revolution*, which foretold the impact of his authoritarian politics. Dmitry Rublev talks about to which extent were different currents of the Russian radical left present during the revolutionary events of 1917. In the memoirs of the anarchist Fedor Drugov the reader can find a realistic description of the famous storming of the Winter palace. In a sample from the book *I lived in the cruelest land... Memoirs of an anarchist* Anna Garaseva describes the post-revolutionary events connected to the repression of the non-Bolshevik left. Emma Goldman, who met both Kropotkin and Lenin, also wrote down her experiences with the new regime. Goldman left Russia together with Alexander Berkman, from whom we bring a recounting of the Kronstadt uprising. Finally we added a story of the anarchist sisters who were born in imperial Russia and died after the dissolution of the Soviet Union.

The theoretical section belongs in this issue to Rudolf Rocker's essay about the differences between social democrats and anarchists. Later, we introduce to our readers Spanish anarchist Alejandro Campos Ramírez, who is considered to be an inventor of table football. And we did not forget about 90th anniversary of the tragic death of anarchists Sacco and Vanzetti.

To show you, that we do not only care about the past, we will take a look to present-day Greece and we will describe life and struggles in Athens borough of Exarchia. We will continue with interview with a local rapper who calls himself Javaspa about the situation in Greece and about the development on local underground hip-hop scene.

We couldn't forget our regular overview of Czech anti-authoritarian movement and his activities. Special attention is paid to climate camp, which took place in the Czech Republic for the first time.

One page is dedicated to Anarchist federation, other to texts from the last three issues of the wall paper A3, which focused on G20 summit, deadly conditions of the capitalist regime and big electoral fraud. Last, but not least we remind the recently departed sociologist Zygmund Bauman with a review of his last book *Strangers at Our Door*.

Přehled veřejných aktivit širšího antiautoritářského hnutí za uplynulé tři měsíce od uzávěrky předešlého čísla Existence. Ne všechny akce jsme navštívili, některé reporty jsou proto zprostředkované podle informací uvedených na webech antiautoritářských skupin a projektů.

STAY TOGETHER

V sobotu 17. června proběhl v příjemném prostředí plzeňské Městské plovárny festival nazvaný Stay Together. Nešlo na něm ale jen o hudbu, kromě písni kapel přinášel poselství i prostřednictvím přednášek a anarchistických publikací.

Počasí prálo – bylo hezky a zároveň žádný hic. Prostor plovárny umožňoval věnovat se programu, nebo jen relaxovat a klábosit u řeky. Ve tři hodiny, kdy měla akce oficiálně začít, už na první návštěvníky čekalo občerstvení od Food not Bombs, distra Anarchistické federace, volné komunity VAP a Rawzinu. Později přibyla také nabídka výtvarů Divé Báry a merch některých z vystupujících kapel.

Festival byl jedinečný v tom, že šlo vpodstatě o průchozí místo, chodily zde tedy rodiny s dětmi, projížděli cyklisti a probíhali běžci, místní děcka měla postaráno o zábavu... Každý se mohl zastavit, chvíli poseďte, občerstvit se, zůstat, nebo pokračovat. I když celková návštěvnost nebyla nijak velká, na atmosféře to rozhodně neubíralo.

První část tvořily přednášky, a protože přirozeně volné tempo si úplně nerozumělo s časovými požadavky programu, odpadla přednáška o anarchismu. Avšak kdo měl o toto téma zájem, mohl se zastavit na slovo u zmíněných anarchistických dister. Mikrofonu se tedy jako první chopil zástupce pražského kolektivu Food not Bombs (FNB), aby představil tuto iniciativu na základě čtyř ústředních otázek: kdo jí, kdo jído připravuje, co se připravuje a jaké jsou za tím vším ideje. FNB poukazuje svou aktivitou na to, kolik se investuje do zbrojení, nebo kolik jídla se vyhazuje, zatímco po světě jsou miliony lidí trpících hladem. FNB je protikladem kapitalistických vztahů, individualismu, autority a hierarchie, funguje na principech konsenzu, vzájemného respektu a odmítání předsudků. V následné debatě se diskutovalo o možnostech překračovat bariéru mezi vydávajícími a přijímajícími, což mimo jiné souvisí i s kapacitami jednotlivých kolektivů.

Další přednášky se ujal dlouholetá veganka a představila svou cestu k veganství, přičemž vycházela ze svých zkušeností z venkovského prostředí a mléčného průmyslu. Veganství se netýká jen jídla, nýbrž také oblečení, kosmetiky apod. Věnovala se také svým zkušenostem se stravováním dětí ve veganských domácnostech. Její vstup byl velmi otevřený a nijak nekompromisní, zdůraznila především zlo spojené s průmyslovými velkochovy a poukázala i na další pozi-

tivní dopady veganství, spojené s problematikou pitné vody, změny klimatu, likvidace pralesů atd. Z publika pak bylo doplněno, že veganství může mít i kolektivní rozměr a je dobré ho začlenit do širšího kontextu etické spotřeby, která zohledňuje dopady spotřeby nejen na zvířata a přírodu, ale také na člověka, komunity a společnost.

Poslední z přednášek toho odpoledne se ujal zástupkyně anarchofeministického kolektivu NemrAFKy, aby představily svůj osobní pohled a zkušenosti posledních dvou let z pražského aktivistického prostředí. Ačkoli antiautoritářské kolektivy předpokládají absenci různých forem útlaků, ať chceme nebo ne, jsme socializováni v určitém prostředí, a tudíž si z něj přinášíme i jisté patriarchální návyky. A je tedy na nás, abychom se snažili dál nereprodukovat mocenské struktury a stereotypy, kdy jsou např. mužům vyhraněny aktivní role a častěji si berou slovo. Je pozitivní, že dochází k reflexi těchto věcí a vznikají nové feministické kolektivy. NemrAFKy pak nastínily experimenty snažící se v prostředí kolektivu Kliniky dát odpovídající hlas aktivistkám. Následně proběhla debata o věcném problému nedostačitého zapojení žen v subkulturách.

Pak už došlo na kapely. Zahájili Tosiro. Po nich nastoupili Aftercome a i bez basáka, jen ve dvou, podali nadupanou porci HC. Afterlife tempo zklidnili, aby po nich nastoupivší Sail This Ship Together rozpumpovali do té doby klidně posedávající publikum. Během vystoupení německých Minus Youth už o pohyb na parketu nebyla nouze, jejich krajani Stolen Mind pokračovali v nasazeném tempu, a kdo chtěl, mohl si během jejich setu zařadit po libosti. Živou hudbou ale festival neskončil. Za Djským pultem vyzdobeným černo-rudou vlajkou se vybíraly hitovky různých stylů a zábava mohla pokračovat. (AF-PLZEŇ)

BARVY OSTRAVY JSOU JINDE!

Vadí vám, že velké korporace strkají své pařáty už i do kulturních akcí? Organizátorům akce Dollars of Colours taky. Akce měla poukázat na to, že z původně alternativního festivalu Colours of Ostrava se v průběhu let stala megaakce s velkými sponzory, kteří si kulturou myjí ruce nad zlem, které páchají v tomto regionu.

Ve čtvrtek 20. července se tedy Ostrava obarvila poněkud jinak. Ve čtyři odpoledne se lidé sešli na louce u Slezskostravského hradu. Tam si účastníci akce mohli před průvodem vyrobit pikety nebo si odpočinout

na dekách. Pro všechny bylo připraveno veganské pohoštění v podobě baget, zákusků a spousty dalších věcí. Jídlo a pití bylo za dobrovolný příspěvek a vybrané peníze šly podle volby platících kolektivu Probuď domy, který akci pořádal, a hnutí Obraz, které bojuje za práva zvířat. Na místě proběhly koncerty několika umělců. Zahráli folkový hudebník Páska, 69 Popgejů, Beltza Gorria a Sakkikangas. Poté vyrazil za zvuku samba bandu a DJs asi padesátičlenný průvod směrem do centra. Při cestě se dělaly zastávky na přečtení textů o jednotlivých sponzorech Colours of Ostrava. Zastavovalo se například u ulice Žofinská, kde chce město kvůli rozšiřování stavby objektů okolo obchodního centra Nová Karolina zbourat dům, ve kterém stále bydlí poslední nájemník. Zastavilo se také u samotné Nové Karoliny, kde byly přečteny hned dva texty. Jeden o firmě H&M a druhý o České spořitelně. Průvod došel přes ulici Stodolní na louku u bývalých jatek, kde čekali další lidé a kde se konaly další koncerty. Vystoupili například The Neunikneš, Leto, Smích hyen nebo Unlikely Japan.

Koncerty u jatek však akce nekončila. Pro zájemce byla totiž připravena afterparty na utajeném místě. Z dodávky osvětlené blikajícím vánočním řetězem hráli Roots'n'Future, Dynasteel, Jakub Adamec a zazpíval Marius Konvoj. Na místě byl k dispozici také improvizovaný bar s kasičkou na dobrovolné příspěvky. Atmosféra byla po celou dobu velmi příjemná a přátelská, a to i když v jednu chvíli začalo pršet. Lidé tančili až do tří do rána, poté se postupně rozešli. Akce byla poklidná a obešla se naprosto bez přítomnosti policie.

Kreativní protest měl velké ohlasy. Velká část, převážně ze strany návštěvníků Colours, je sice negativní, ale i to se počítá. Cílem totiž nebylo, jak si mnozí myslí, udělat okamžitý převrat a zničit festival Colours of Ostrava. Cílem bylo rozpoutat diskusi o problémech, které se festivalu týkají. A to se kolektivu Probuď domy povedlo. A také se povedlo zorganizovat příjemnou akci, ze které lidé odcházeli spokojeni.

K nejčastějším argumentům proti patří například ten, že festival Colours of Ostrava přitáhne do Ostravy spoustu lidí z celé republiky, kteří jinak o tomto městě sotva kdy uslyší, a ukazuje jim jeho přívětivou tvář. Co už ale toto prohlášení neobsahuje, je fakt, že Ostrava je takto „barevná“ pouze po tři dny v roce, kdy festival trvá. Colours of Ostrava sice ukazuje turistické Vítkovice, dlouho do noci otevřené bary na Stodolní, koncerty velkých kapel a parkování zdarma

5 v Nové Karolině, neukazuje ale neúnosné smogové situace každou zimu, neukazuje rodiny vystěhovávané z domovů kvůli developerským plánům nebo fiktivním prohrškům a neukazuje ani desítky prázdných a chátrajících domů po celém městě. Je sice hezké, že sem lidé jezdí, na ostravské situaci to ale nic nezmění. Residomo, Agrofert ani Mittal totiž nechťejí, aby lidé věděli o tom, co ve městě zničili. Raději se skrývají za opoultu kulturu a na lidi to kupodivu zabírá.

Tím, co znovu přivede Ostravu k životu, by neměly být peníze velkých korporací, které ve výsledku stejně nikdy neskončí tam, kde by byly opravdu potřeba. Naše města musí oživit aktivita zdola. Akce organizované přímo obyvateli měst jsou důležité, stejně jako samosprávné komunity a alternativní prostoty. Nenechme si kulturu zkazit kapitalisty. Barvy Ostravy jsou jinde! (OAF)

SERINKŮV DUB

V neděli 30. července byl u obce Spělkov zasazen dub na památku černého partyzána Josefa Serinka. Akce se zúčastnilo zhruba šedesát lidí (některé weby uvádějí nižší počet, protože z nějakého těžko pochopitelného důvodu nezapočítaly mezi lidi i přítomné děti).

Serinkův dub poroste jako symbol našeho vztahu k dějinám, a to na místě, kde podle slov partyzánova vnuka, pana Zdeňka Serinka, někdejší uprchlík z českého lágru v Letech začal zase věřit lidem. Nejen to, že ho neudají, ale jsou stejně jako on odhodláni bojovat proti fašismu.

Pod pálicím sluncem v působivé krajině Vysočiny promluvil to odpoledne více osobností. Pan Čeněk Růžička poděkoval jménem všech Romů historikovi Janu Tesařovi za to, že nám ve svém úctyhodném díle *Cikánská rapsodie* zprostředkoval málem zapomenutý příběh černého partyzána. Jan Tesař tu byl ostatně osobně a promluvil tak, jak je jeho zvykem – jasně a rozhodně: „Anticiganismus ani antisemitismus vůbec není mrtvý... Co jsme dopustili: v podstatě celá romská komunita je dneska defavorizována... Symbolem toho nám může být ten prasečák. Ten prasečák musí zmizet, to je první balvan na té cestě, není to cíl. Že se k tomu hlásíme a budeme o to usilovat, to je symbolem naší solidarity s defavorizovanou romskou komunitou, ale i symbolem sociální solidarity vůbec... Všechny vlády, co tu byly, si nás berou na posměch...“ Jan Tesař vyzval k občanské neposlušnosti vůči režimu, který nerespektuje lidskou důstojnost a namísto toho vzývá zisk a prohlašuje sociální rozdíly, a vyslovil přání, aby mladá generace byla silnější, než jsme dokázali být my. „Tohle je před vámi, ať chcete nebo ne, s tím se musíte vyrovnat.“

Mezivstupy mezi jednotlivými řečníky zajišťoval spoluorganizátor celé akce Ondřej Liška, a jako bývalý profesionální politik a dnešní reprezentant „neziskovek a byznysu na jedné lodi“ dokázal vyprázdnit všechna velká slova, která se rozhodl zopakovat. Posluchač tak zaváhal i při Liškově konstatování, že „všichni jsme lidé“... Nic proti jeho dnešní snaze, ale nebyl náhodou také v jedné z vlád, které soustavně shazovaly ze stolu vybudování důstojného památníku romského holocaustu?

Vraťme se ale ke Spělkovu a do nedalekého lesa, kde jsou dodnes dobře patrné někdejší

partyzánské zemljanky, hmatatelný důkaz toho, že co nějaký režim označuje za zločin, může být prostě bojem za svobodný a důstojný život. I proto zase jednou připomeňme, že žádný novodobý režim v této zemi, ať už buržoazní demokratická první republika, bolševická totalita nebo dnešní tunelářská demokracie, se k Cikánům-Romům nechoval dobře ani spravedlivě. A mějme na paměti výzvu Jana Tesaře. (-MB-)

LIBEREDSKÝ KEMP ALTERNATIV

Ve dnech 3. až 5. srpna proběhl v Jizerských horách Kemp alternativ organizovaný platformou Libereds. Do letošního programu přispěla i Anarchistická federace, respektive její Anarchistický lezecký kroužek.

Páteční blok diskusí otevírala debata o Egonu Bondym. Tématem byla jeho ne-substanční ontologie, kdy jeden přednášející jeho model kritizoval jako přehnaně imaginativní, druhý ho pak obhajoval jako logicky konzistentnější. I přes filozofickou povahu tématu se po přednáškách odehrála poměrně obsáhlá debata.

Druhou část pátečního večera tvořil „horolezecký“ blok. Svým příspěvkem ho otevřela německá skupina Schwarz-Rote Bergsteiger_innen (SRB, Černo-rudí horolezci a horolezkyně), která je součástí anarcho-syndikalistické organizace FAU (Freie Arbeiter_innen Union – Svaz svobodných pracujících). Skupina publiku představila svou činnost, která nezahrnuje jen lezení po skalách a turistiku. Pořádají osvětové akce, při nichž informují o antifašistickém odboji v pohraničí ve třicátých letech, o tehdejších pašerácích uprchlíků i literatury přes hranice. Zdůraznili i důležitost českých hranic pro tamní odboj, neboť vedly do země, jejíž ústava byla tehdy ještě demokratická a v níž navíc mnoho lidí mluvilo německy. Tato hornatá a lesnatá území také nešlo tak jednoduše kontrolovat. Černo-rudí horolezci pořádají i akce na památku antifašistů, zapojují se do lokálních antifašistických aktivit, pomáhají s monitoringem místních nácků nebo s odstraňováním náckovské propagandy z ulic.

Po prezentaci německých kamarádů následoval krátký příspěvek jedné ze skupin Anarchistické federace věnovaný osobnosti horolezce Josky Smítky (1919–1945). Ten představil jeho životní příběh, který obsáhl kromě horolezeckých výkonů, hodných dodnes obdivu, odmítnutí nastoupit na nucené práce do Říše, několik útěků před gestapem, dlouhodobé skrývání ve skalách a nakonec popravu v Terezíně. Podnětem k příspěvku byl i fakt, že donedávna relativně neznámý Smítkův příběh se stal objektem zájmu tvůrců českého filmu *Tenkrát v ráji*. Autor předlohy a současně producent snímku dokázal Smítkův osud odpolitizovat a osekát na ne právě umně stvořenou love story, do níž se nakonec nevešlo ani moc ze Smítkovy největší vášně – z lezení. Kdo se tedy chce o Joskovi Smítkovi něco dozvědět, ať raději sáhne po knížce *Kamarád ze skal* od Josefa Štyrsky, která nedávno vyšla v druhém vydání. V následné debatě se většina dotazů zaměřovala na horolezce ze sousední země, posluchači se zajímali třeba o to, jak se jim daří navazovat kontakty s lidmi na venkově a s pracujícími. Diskutovalo se ale i nad dnešní podobou sportovního lezení, nad jeho komerčním aspektem a nad tím, jestli

lezci dnes fungují jako komunita. Z páteční „horolezecké“ diskuse se do budoucna rýsuje hlubší kontakty mezi českými a německými anarchistickými a anarchosyndikalistickými skupinami, ať už v obecnější politické rovině, nebo třeba kvůli společným výletům do skal.

Na páteční program navazoval v sobotu i odpolední praktický „kurs“ lezení. Mezitím program pokračoval debatou na téma Zkušenosti z akčních dní: protesty proti G20. Reflexe červencových protestů (přípravená platformami Libereds a SocSol) se zaměřila na otázku posilování a koordinování aktivit antikapitalistického hnutí a spolupráci nej-různějších antiautoritářských proudů, ale i na budoucí taktické možnosti. Ještě konkrétnější bylo shrnutí příprav, průběhu a výsledků prvního českého Klimakempu v režii Mladých zelených, kteří celkem pochopitelně řešili také otázku účelnosti občanské neposlušnosti.

Podvečerní panelová diskuse na téma Je náboženství slučitelné s (radikální) levicí? probíhala zejména mezi zástupci organizátorů kempu a novou misionářskou skupinou Prázdné trůny. Debatu zahájil pokus členů SocSol analyzovat vztah marxismu a náboženství jak z historického hlediska, tak v té nejlepší bondyovské tradici. Levicoví křesťané ze skupin RFK a Prázdné trůny naopak akcentovali spiritualitu v protikladu k „zákopovým žabomyším válkám“ na radikálně levicové scéně. Diskuse neskončila ani vypálením nejbližšího kostela, ani hromadným pokřtěním přítomných. Mohl na lezení navázat večerní antikapitalistický kvíz o ceny.

Neděle byla – tak jako loni – věnována Latinské Americe, tentokrát konkrétně Revolučním ozbrojeným silám Kolumbie (FARC), tedy nejděle působícím levicovému gerilovému hnutí na světě. Po desetiletích ozbrojeného konfliktu byla totiž v roce 2016 uzavřena dohoda mezi vedením FARC a státem Kolumbie, takže byl důvod bilancovat a probrat historickou, ideologicko-politickou i genderovou rovinu tohoto fenoménu. Přednášku připravil člen platformy Libereds.

Průběh letošního kempu určitě ocenili ostřílení antikapitalističtí aktivisté a ostřílené antikapitalistické aktivistky i lidé, kteří si cestu k hnutí alternativ teprve hledají. (-BM-)

ALT*PRIDE

Jako každý rok patřil týden mezi 7. a 13. srpnem v Praze festivalu hrdosti LGBTQ+ lidí známému pod označením Prague Pride. I když festival tentokrát cílil navenek progresivněji s titulem „Zbytečný festival“ parodujícím častý argument obhájců cisheteronormativity, jeho konzumní rozměr a zahlcení korporátním PR zůstaly na stejné úrovni. I proto se už loni kolektiv queer lidí z antiautoritářských kruhů rozhodl vytvořit alternativní festival Alt*Pride, který hostilo Autonomní sociální centrum Klinika. Po úspěšném prvním ročníku zaměřeném na nej-různější opomíjená témata se letos pořádající kolektiv rozhodl být konkrétnější. Alt*Pride 2017 tak nesl název „Východní Queeropa“ a ptal se po tom, jak je „queerness“ prožívaná na východ od Česka – tedy tam, kde je situace lidí nesedících z jakéhokoliv důvodu patriarchální nadvládě velice tvrdá a nebezpečná.

NA PAMÁTKU HEATHER HEYER

Alt*Pride letos dorostl na neuvěřitelných třídaceti akcí. Jednalo se o přednášky, diskuse, promítání, uzavřené podpůrné skupiny a samozřejmě i party a kritický černo-růžový blok na „hlavním“ průvodu hrdosti. Podívejme se na několik málo akcí, které měly naprosto jasný politický rozměr a týkaly se nás coby anarchistů a anarchistek.

Hned první den Alt*Pride – ve středu devátého – otevírala program diskuse s tajemným názvem „Cisheteroanarchismus?“. Přestože část lidí si možná nebyla úplně jistá, o co jde, šlo se nás na zahradě Kliniky kolem dvaceti. V první řadě se jednalo o polemiku Marie Feryny (nejen) s článkem „Polyamorie a queer anarchismus: nekonečné možnosti odporu“ od Susan Songové, který vyšel před několika lety v *Existenci*. Kritika se zaměřovala na to, že anarchisté a anarchistky mají někdy tendenci pojímat queerness jako zbraň, a ne jako konflikt s cisheteronormativní společností vycházející z jejich vlastní identity. Dochází tak k absurdním situacím, kdy mnozí mohou mít pocit, že nejsou „správní anarchisté“, když jsou heterosexuální a cisgender, žijí s jedním partnerem a jsou s tím spokojeni. Druhým bodem bylo konstatování, že se anarchistické hnutí ve své podpoře marginalizovaných skupin nechová vždy dostatečně ohleduplně a může mít sklony si přivlastňovat cizí boje namísto toho, aby se účastnilo z někdy přiznané vnější pozice a snažilo se být spojencem, ne lídrem boje. I když byla akce původně koncipovaná jako přednáška, velice rychle se přetavila v diskusi. Na místě bylo totiž i pár členů AF, na které se Marie obrátila s několika otázkami, i když výše zmíněný přeložený článek byl svého času hlavně inspirací k zamýšlení a nevyjadřoval žádné kolektivní stanovisko. Bylo mj. konstatováno, že problémy mohou nastat v momentě, kdy se nequeer anarchisté snaží pomoci queers a nezamýšleně zatlačují do pozadí ty, kteří potřebují pro svou organizaci čistě bezpečný prostor s lidmi podobné identity.

Druhá debata, v které jsme se angažovali, naznačovala mnohé již svým názvem – „LGBTQ+ a radikální levice“. Jednalo se o otevřenou panelovou diskusi, na níž se kromě asi 40 návštěvníků a návštěvnic sešli úžasný moderátor, Marie, členka kolektivu infoshopu Black Books, člen skupiny Prázdné trůny a člen AF angažovaný mj. v queer aktivismu. Obavy z toho, že je téma příliš obecné, se do jisté míry naplnily. Debata se dlouho stáčela k otázce, zda je primárním protivníkem kapitalismu či patriarchátu. Konsenzu se v dané věci nedosáhlo; většina diskutujících označila tyto dva molochy za spojitý nádoby, které tvoří jeden celek hierarchie, odcizení a útlatu, proti němuž stojíme. Další otázky se vztahovaly k míře akcentace, s níž se progresivní levicové hnutí queer tématům věnuje či by se mělo věnovat. Zde se odpovědi lišily podle toho, jak se tázání angažují. Shoda víceméně panovala v tom, že boj proti patriarchátu a za osvobození queer lidí by měl být jedním z prioritních témat antiautoritářů. Jako jeden z hlavních problémů zde vyvstává občasná neschopnost hnutí vytvářet pevné komunity místo náhodných shluků revolučně smýšlejících lidí. Jak zaznělo – je nutné reflektovat naši činnost, neopomíjet útlak produkováný hierarchiemi v našich vlastních kruzích a stát při sobě nejen jako protivníci státu, ale i prostě jako lidé, přátelé či milenci.

Hned druhý den dopoledne se vyrazilo od teorie do praxe – průvod hrdosti a s ním i náš malý černo-růžový blok. Ten po loňském blokování policií zvolil méně nápadný způsob příchodu na Václavské náměstí, kde se průvod formoval, ale i tak byl vidět a slyšet. Během akce se rozrostl asi na 30 lidí, z nichž řada nesla pikety a přední linie transparent s ústředním heslem Alt*Pride „Nepřízpůsobuj se, měň společnost!“. Někteří byli maskovaní, ale policie se zřejmě nechtěla pouštět do obvyklých buzerací, a tak se kolem bloku pouze zvědavě potloukalo několik tajných s antikonfliktním týmem. Dařilo se udržovat hlasité skandování. Vzduchem zněla hesla jako obligátní „A-anti-antikapitalista“, „Zleva proti homo/transfobii“, „Pride je protest, a ne byznys“ či policejní přítomností inspirované „Why is the police on the fucking march“ a „No justice, no peace – fuck the police!“.

Nepřímou a takřka nedílnou součástí Prague Pride jsou skupiny různých bigotů a nácků, kteří se třicetitisícový průvod snaží moralizovat či dokonce svým tragikomickým způsobem narušovat. Na první skupinku obskurních náboženských fanatiků a obhájců „tradičních hodnot“ (rozuměj patriarchálního útlatu) černo-růžový blok narazil už „u koně“. Dotyční zřejmě chtěli cosi kázat, ale přehlušení dvěma megafony se museli omezit jen na zmatečnou gestikulaci. Proběhla i kratší vyhrocená diskuse, během které se mezi naše řady a bigoty nahrnula policie, aby onu skupinu bizarních homofobů ochránila. Další výstupy krajních pravičáků nebyly o moc slavnější. Jeden fašoun v kukle ukazující prostředníček z okna (a překřičený okamžitě stovkami lidí) působil ale přece jenom méně trapně než „národovci“ snažící se prudit na nábreží. Zde už šlo o typickou směsku „slušných Čechů“ a neonacistů držících obráceně vlajku a hystericky křičících poměrně nesmyslná hesla. Náš veselý blok skandující „Alerta – Alerta – Antifascista“ a „Tyhle buzny mlátěj“ nácky“ několik z nich motivovalo ke grotesknímu pokusu o útok, který se očekávaně zastavil o policejní linii. Aby trapnost jejich výstupu byla dovršena, došlo o chvíli později na malou konfrontaci se dvěma antifašisty, při které známá rasistka Lucie Hašková přišla o vlajku a údajně došlo na několik ran cedulí při snaze vtlouci náckům do prázdných hlav queer agendu. Policie si pak odvedla z každé strany někoho.

Zbytek trasy již uběhl vesele a v klidu. Po stoupání na Letnou, kde průvod končil, se černo-růžový blok rozptýlil a každý si prošel záplavou lidí a stánků na vlastní pěst. Samozřejmě nechyběly stany a propagační materiály politických stran a korporací. Mnozí z nás na podobný spektakl neměli náladu, takže jsme se v následujících hodinách opět sešli na Klinice, kde začala afterparty, jak se sluší a patří.

Celý Alt*Pride byl svým způsobem nepopsatelný. Nepopsatelný mírou solidarity, vzájemné ohleduplnosti, bezpočtem hluboce osobních rozhovorů, atmosférou noční zahrady na Klinice osvětlené malými žárovkami, úchvatným zážitkem z autorského čtení queer poezie, koncertu Mušnula, závějemí trpytek... Všemi těmi ozvěnami lepšího a svobodného světa, který jsme v ty dny a noci často měli na dohled, a který – jak říká klasik – chováme v našich srdcích. (-VT-)

Když v sobotu 12. srpna proběhly sociálními sítěmi fotografie z Charlottesville ve Virginii zachycující stovky nácků s pochodněmi, jak útočí na hrstku studentů, která se jim postavila, člověk pocítil strach i vztek. Pro padesátitisícové americké město hostící nedobrovolně během víkendu ultrapravicové akce „Unite the Right“ tou dobou ale peklo teprve začínalo.

Druhý den v Charlottesville začal hemžením stovek nácků vyzbrojených tyčemi, štíty a pepřovými spreji a chráněných paramilitárním oddílem v maskáčích s palnými zbraněmi. Antifašistům bylo zřejmé, že půjde do tuhého, a střety vypukly poměrně záhy. K překvapení rasistů se ale ukázalo, že antifasisté, ač v menšině, jsou schopni se nejen ubránit, ale také zahnat onu změť neonacistů, „alt-right“ trollů, členů Ku-Klux-Klanu a Trumpových fandů na útek v krvi a oblacích pepřového spreje. Neuvěřitelné nasazení antifasistů a anarchistů (s oporou skupiny antirasistů ze skupiny Redneck Revolt ozbrojených útočnými puškami) v ulicích a ochota pokračovat v akcích i přes mnohá zranění v průběhu dne překlátilo poměr sil.

Zničením ale do davu antifasistů a levicových protestujících vjelo plnou rychlostí osobní auto. Smetlo asi dvacet lidí, než narazilo do jiných zaparkovaných aut – načež okamžitě vycouvalo. Na ulici zůstala po bleskovém útoku ležet řada těžce zraněných, kterým se ihned rozběhli na pomoc zdravotníci přítomní na demonstraci. Ti poskytovali první pomoc až do příjezdu záchranky.

Přesto se nepodařilo zachránit všechny. Zraněním podlehl Heather Heyerová, dvaatřicetiletá levicová aktivistka, odborářka a antirasistka.

Zatímco antifasisté z Charlottesville vyháněli zbytek nácků a někteří pravičáci se nechali v naprostém chaosu zajistit při poštuchování s policií, zpráva o útoku se rozletěla internetem do celého světa a ještě ten den se odehrálo několik solidárních akcí. Jako řidič auta použitého coby zbraň byl identifikován James Fields – mladý nácek zachycený na videích na předchozí akci krajní pravice a vyfotografovaný nedávno se štítem a členy neonacistické organizace Vanguard America.

Solidární akce v největší síle propukly ale až v dalších dnech. Solidaritu s obětmi útoku veřejně vyjádřili antifasisté nejen na desítkách míst ve Spojených státech, ale například i ve Švýcarsku, Dánsku či na Slovensku. Výjimkou nebyla ani Praha, kde jsme se sešli v pondělí večer na náměstí Kinských na solidární akci svolané Iniciativou Ne rasismu.

Zatímco se pomalu šěřilo, u fontány na náměstí se shromáždila asi stovka lidí. Někteří nesli pikety, objevily se i dva transparenty. Pomník padlým v bojích za osvobození Prahy, kvůli kterému jsme se sešli právě na náměstí Kinských, rychle obklopily svíčky zapálené kolem podobizny zavražděné Heather Heyerové. Atmosféra byla vážná a nerušili ji ani kolemjdoucí, kteří se zastavovali, aby zjistili, co se děje, ani několik policajtů v rozích prostranství.

Po krátkém úvodu a minutě ticha přišly na řadu projevy. Zástupkyně Iniciativy Ne rasismu, Iniciativy Hlávák a Žen 365 se v projevu shodly, že naši odpovědi na fašistický terorismus musí být akce a solidarita. Řeč-

7 ník z Anarchistické federace doplnil, že v boji proti krajní pravici je nezbytné, aby se společnost zbavila liberálního mýtu o tom, že fašisté a antifašisté jsou jen dvě vzájemně se bijící skupiny extremistů, stejně jako není možné přijímat obraz protofašistů a fašistů coby vlastenců a obránců „tradičních hodnot“, který se o sobě snaží vytvořit.

Akce skončila v pietní atmosféře. U Pomníku padlým zůstaly desítky svíček zapálených za Heather Heyerovou a v nás všech odhodlání pokračovat v boji, při kterém ona zemřela. Truchlíme za mrtvé, bojujeme za živé! (-VT-)

VEGANSKÁ PŮLKA

Již po šesté se v Praze sešli vegani a veganky, stejně jako zájemci o zdravé a etické stravování na Veganských hodech, které se konaly 26. srpna v Centrálním parku na Pančákovi u Café na půl cesty.

Akce sice začínala až ve dvě odpoledne, ale už kolem poledne tu byl čilý ruch při stavbě stánků, u kterých jste následně mohli ochutnat něco z veganských dobrot, ale i získat informační materiály, zakoupit veganské boty od Vegety či tematicky zaměřená trička od xBastax. Z jídla byly hodné zastoupeny různé sladkosti, některé i raw, lidé z Eternie slavili úspěch s veganskými párky v rohlíku, fronty se tvořily i u vedlejšího stánku s kari a haluškami... To vše jste mohli zapít třeba kávou, melounovým smoothie nebo originálními koktejly na podporu Anarchistického černého kříže. Něco na zub nachystal i kolektiv infoshopu Salé, přidal distro podvratných tiskovin, ale i nabídku domácích pracích gelů a aviváže a nezapomněl ani na svlažení čtyřnohých návštěvníků, o které tu nebyla nouze. Z různých skupin tu byly zastoupeny OBRAZ – Obránci zvířat, Otevři oči či Greenpeace.

Program doplňovala „živá knihovna“, prezentace aktivit Vegan sport clubu, diskuse na téma sítě solidárního bydlení vedená kolektivem Sdílené domy nebo na téma veganského stravování, kde se o své zkušenosti podělil jeden z anarchistů vazebně stíhaných v kauze Fénix. K dispozici bylo také improvizované distro Anarchistické federace.

Akci mohlo za odpoledne navštívit několik stovek lidí, včetně velkého množství dětí. Měla sice menší rozsah než v předešlém roce, ale nijak jí to neubíralo na atmosféře podtržené slunečným počasím. Prostě příjemné odpoledne, kdy můžete leccos nového ochutnat, potkat přátele či najít nové. Odpoledne, které si každý rád zopakuje. (-KL-)

DUHOVÁ PLZEŇ

Podle organizátorů první Pilsen Pride je Plzeň spíše konzervativním městem, kde LGBTQ+ komunita nemá skoro žádné zázemí. I proto byla myšlenka uspořádat zde první duhový průvod odvážná a od začátku přitáhla pozornost nejrůznějších spolků i jednotlivců. Na podporu nového „pridu“ vystoupila řada queer i antifašistických organizací – od kolektivu kolem tradičně masového Prague Pride až po novou Queer anarchistickou skupinu (QAS) či místní buňku Anarchistické federace. A brzy bylo vidět, že tato podpora bude důležitá. Organizační tým nepůsobil totiž zrovna zku-

šeně, čemuž se nelze divit, když šlo o jeho první větší veřejnou akci.

Že nepůjde o nudný pochod, bylo zřejmé, když se na sociálních sítích začali proti Pilsen Pride mobilizovat různí náckové a národovci a dělat ramena typu „dostanete cestou přes tlamu“. Spoléhání organizátorů na policii zněla těm, co s ní mají bohatší zkušenosti, jako čirá zlouzectnost.

V sobotu 2. září se u Mlýnské strouhy začali kolem druhé hodiny scházet účastníci Pilsen Pride. Mnozí nesli duhové vlajky a objevilo se i několik vlajek transgender lidí. S jednoznačně největším transparentem „Nepřizpůsobujeme se, měníme společnost“ přišla nedávno zformovaná QAS. Ta nabídlá ostatním i připravené pikety.

Paralelně se začátkem duhové akce se nedaleko – U zvonu – sešlo asi čtyřicet neonáčků a „slušných Čechů“, kteří zpravidla naplňovali představu o white trash. Nenávistné projevy o „multikulti fašismu“, záchraně „bílé rodiny“ a dalších nesmyslech si obohatili reprodukcí novou hudbou Karla Kryla, aniž by tušili, co je ve skutečnosti poselstvím Krylovy tvorby.

Duhový dav se mezitím rozrostl asi na tři sta hlav. Kromě organizátorů samotné Pilsen Pride promluvil i zástupci a zástupkyně kolektivů Prague Pride, Jsme fěr, Transparent a S barvou ven. Nejrozhodněji mluvila Marie Feryna ze spolku Transparent. Ve svém projevu zdůraznila nutnost solidarity napříč utlačovanými skupinami a to, že boj proti útlaku queer lidí je stále bolestně aktuální. Zazněla i připomínka prvního „pridu“ – Stonewallských riotů, v nichž se lidé šikanování kvůli své menšinové identitě tvrdě postavili proti homofobnímu a transfobnímu státu. Poté co Marie veřejně zpražila lidoveckého politika, rasistu a šovinistu Čunka, vystoupil nečekaně i zástupce KDU. Omluvil se za homofobní a autoritářské projevy své strany, což dav ocenil potleskem.

To už byl ale pomalu čas vyrazit. Náckové se rozhodli vyjít průvodu naproti. Asi třicet jich „pridu“ následně zablokovalo v ulici 5. května. Nastala podivná situace, kdy houf neonacistů a „tak normálně homofobních občanů“ stanul jen pár metrů před čelem průvodu. Na místě byla prakticky nulová policejní přítomnost, a tak se do první řady alespoň přesunulo několik antifašistů v černém, co velkým transparentem vytvořili čelní linii dělící nácky od návštěvníků Pridu. Homofobové od začátku neuspořádaně hulákali, zatímco queers se nějakou dobu drželi prosby organizátorů Pilsen Pride, kteří si nepřáli, aby se na útoky bigotů jakkoli reagovalo. Atmosféře ticho ale nijak nepomáhalo, takže radikální queers brzy rozskandovali čelo průvodu hesly „Nedej náckům žádnou šanci“ a „Vaše děti budou jako my“. Společně s tím, že první řady pevně stály a před nácky neustoupily už ani o krok a lidé sebrali odvahu a do nácků se individuálně slovně pustili, odhodlání a zdravý vztek rychle převládá nad obavami a bigoti, kteří zřejmě doufali ve snadné zastrašení queer lidí, začali být poněkud zmatení a bezradní. Navíc jejich nenávistné projevy budily namísto strachu spíše smích. Patovou situaci v tu chvíli přiklusali „vyřešit“ lehce oděni těžkooděnci, kteří pravičáky velmi pozvolna vytlačovali. Pokus místních nazi chuligánů, kteří byli v danou chvíli zcela mimo policejní pozornost, o krádež vlajky Mladých zelených nepůsobil zrovna odhodlaně. Velice rychle o ni opět přišli.

Zbytek cesty až do kulturního centra Papírna na Slovanech, kde průvod končil, proběhl poměrně v klidu. Škoda, že koncepce „pridu“ si úplně nerozuměla se skandováním a že na akci nebyla ani žádná hudba, která by ji více oživila. V industriálních prostorách Papírny už čekaly stánky nejrůznějších organizací a samozřejmě občerstvení, díky kterému tady začínala menší afterparty, jež potom pokračovala v Míša Klubu. Stejně jako celý den bylo sice velmi pošmourno a kolem areálu neustále hlídala policie v civilu i uniformě, náladu to nicméně už nijak zvlášť nekazilo.

Sečteno a podtrženo: je skvělé, že Plzeň v sobotu zažila první vlastní „pridu“. Je ale ještě lepší, že lidé v průvodu neustoupili před nácky a že na akci dorazili radikální queers i nequeers podpořit a nabídnout svou sociálně kritickou alternativu k dnešnímu převládajícímu vnímání průvodů hrdosti jako oslavy prorostlé konzumem a korporátním PR. (-VT-)

FÉNIX V POPELU

V pátek 22. září došlo k dlouho očekávanému okamžiku – Městský soud v Praze vynесl rozsudek v kauze Fénix, při níž byla obviněna pětice anarchistů a anarchistek z přípravy útoku na vlak s vojenskou technikou, případně z neoznámení této skutečnosti. K tomu ještě přibýlo obvinění z přípravy útoku zápalnými lahvemi na policejní auta při vyklizení squatu Cibulka. Soud vynесl osvobodující rozsudek, i když se státní zástupce Pazourek navrhuje dvacítiletý trest pro obviněné ihned odvolat. Soud uznal skutečnost, že celá policejní konstrukce má velké díry a předložené důkazy jsou nedostačující a zjevně selektivní ve smyslu nepřehlednosti role nasazených policejních agentů.

Kauza Fénix tak sice nekončí, ve hře jsou navíc další obvinění, přesto dostalo policejní sebevědomí v tomto vykonstruovaném procesu citelnou ránu. Nic to však nemění na dlouhých měsících, které byli nuceni někteří z obviněných prožít za mřížemi. Policie využila kauzu k šikaně mnoha aktivních antiautoritářů a antiautoritářek, hnutí se jí však touto represivní vlnou rozložit nepodařilo. To naopak úspěšně čelilo represím mnoha solidárními akcemi a sbírkami. Takže také u příležitosti vynesení rozsudku přišlo k budově soudu několik aktivistů a aktivistek, aby vyjádřili obviněným svou podporu a svůj názor na celý proces. Ten odrážel nápis na jejich transparentu, komentující, kdo je tu skutečný terorista: „Operace Fénix = státní terorismus! Státní zastupitelství, policie a soudy hrozí násilím, vyvolávají tím zděšení a strach u mnoha lidí, aby prostřednictvím toho dosáhly vlastních politických cílů. Takto se dopouštějí neakceptovatelného terorismu.“ (-BJ-)

PIETA ZA DALŠÍ OBĚŤ POLICIE

V noci v sobotu 16. září v Georgii v USA v kampusu univerzity Virginia Tech zastřelila policie člověka. Byl jím Scout Schultz, osoba, která policii sama zavolala. Na videu natočeném náhodným přihlížejícím je vidět, jak se Scout těsně před střelbou k policii přibližuje, má cosi v ruce a křičí: „Zastřelte mě!“ Policisté výzvu vyslyšeli.

BENEFICE, PŘEDNÁŠKY, PROMÍTÁNÍ...

Později vyšlo najevo, že se velmi pravděpodobně stalo to, co někteří komentátoři popsali jako „sebevraždu policií“. Scout byl totiž člověk trpící depresemi a sebevražednými myšlenkami. Kromě toho i člověk, co se otevřeně hlásil ke své intersexualitě a podílel se na řadě anarchistických a queer aktivit. Tedy někdo, kdo moc dobře věděl, že nechvalně proslulá americká policie střelící na všechno, co se hýbe, nebude mít žádný problém posloužit mu jako nástroj k sebevraždě. Na policii se okamžitě snesla kritika. Proč jejím příslušníkům nedošlo, že je na celé situaci něco špatné? Proč si ani zblízka nevšimli, že to, co má Scout v ruce, není nůž? Proč střelili a nepoužili třeba taser? To vše v americkém kontextu, kde queer lidé jako Scout čelí neustálému smrtelnému nebezpečí ze strany různých pánbičkářů i státních orgánů. Především tmavé transgender ženy jsou ve Spojených státech vražděny prakticky neustále – jen v samotné Georgii se mluví o čtyřech vraždách od začátku roku 2017.

Není tedy divu, že se smuteční průvod o dva dny později změnil v menší riot, když na akci začala obtěžovat policie. Té přátelé a soudruzi Scout vytloukli okna u aut a jedno dokonce zapálili. V nastalém střetu se zranilo několik lidí na obou stranách – k tomu policie tři demonstranty zatkla a nyní jim hrozí drakonickými tresty.

Děni sledovali i čeští queer antiautoritární sdružení ve skupině QAS a rychle se shodli, že uspořádají v sobotu 23. září pietní akci. Od původního plánu vnášet pietu na nevázaný DIY karneval ovšem z pochopitelných důvodů sešlo a akce se tak přesunula na plácek Pod Slovany v blízkosti souběžně konaného feministického Kongresu žen.

V jedenáct dopoledne se tak sešlo sedm lidí, aby si v komorní atmosféře Scout Schultz připomenulo. Sešlost to byla sice malá, ale zato internacionální – dorazila totiž i queer aktivistka Taylor ze Spojených států působící ve stejné komunitě jako Scout. Ta krátce promluvila o situaci v USA, kde v posledních měsících eskaluje napětí mezi antifašisty a nácky z „alt-right“, zatímco stále pokračuje stigmatizace a zabíjení queer lidí. Kromě toho neskrývala dojetí z toho, že se tak daleko od Georgie koná pietní akce.

Smrt Scout nebyla náhoda a rozhodně nešlo „jen“ o osobní problémy. Je dlouhodobě statisticky zřejmé, že queers napříč světem čelí v důsledku izolace, odmítání rodinou a šikany mnohem vyšším rizikům duševních poruch, depresí a sebevražedných sklonů. Nemusí přitom zdaleka žít jen ve fanatických zemích typu Saúdské Arábie, patriarchát a toxická maskulinita stále vládne i v „liberálních a tolerantních“ společnostech.

Jako obrana proti queerfobnímu světu se potom jeví především sebeorganizace a vytváření komunitních a podpůrných skupin. Ty by měly dávat lidem možnost se solidaritou postavit proti útlaku a nenechat se navzdory všemu zatlačit do kouta, ale naopak sebrat společně sílu k životu i boji. (-VT-)

DIY KARNEVAL ŽIJE!

Pokud si někdo myslel, že se pravidelné DIY karnevaly již vyčerpaly a po několikaleté pauze je po nich veta a jen vzpomínka, která už těžko někoho nadchne, zle se mýlil. V sobotu 23. září se každý mohl přesvědčit, že

tenhle svátek svobodné a zdola tvořené kultury má své věrné – minimálně tři tisíce účastníků.

DIY karnevaly znamenaly vždy zejména zábavu, hudbu zprostředkovanou z beden sound systémů, nápadité masky, ale pro někoho i alkohol apod. Moralisté ať v tento den raději zůstávají doma. I když velká část účastníků a účastnic politické otázky příliš neřeší, je všem jasné, že už vzít si ulice zpět a vnést do nich vlastní obsah je nanejvýš politické.

Stejně tak měl i letošní DIY karneval své politické motto: „Za svobodu a proti xenofobii“. Poslední roky plné nenávisti vůči konkrétní náboženské menšině a uprchlíkům, které v Česku nikdo neviděl, si o takové téma přímo říkaly. I utahující se šrouby sekuritizující se společnosti byly reflektovány výkřikem touhy po svobodě bez šikany a omezování.

V okolí pražského klubu Cross začalo být již po poledni živo, postupně se sem sjelo více než dvacet mobilních, nápaditě vyzdobených sound systémů. A s nimi tisíce lidí natěšených na párty v centru města, které v rámci procesu gentrifikace přestává být místem života a stává se jen kulisou kapitalistického divadýlka.

Statická část karnevalu byla doprovázena vystoupením kapel na venkovním pódiu klubu. Vedle nabízel kuchyňský kolektiv Cocina Pedida veganské dobroty v symbióze s distrem Anarchistické federace. Rozdávaly se letáky na podporu autonomního sociálního centra Klinika. Na některých sound systémech se skvěly vlajky Antifašistické akce či protirasistické sdělení.

Krátce po třetí hodině se za sebou seřadily všechny dodávky, přívesy, nákladáky, dokonce i traktor a v čele originální steampunkové šlapadlo. Za dunění hudby se vyrazilo přes Dukelské hrdiny na nábřeží Kapitána Jaroše a na Štefánikově mostě naplno vynikla délka celého průvodu. Odtud lidé vtančili směrem na Dvořákovo nábřeží. V údajně nejluxusnější ulici Čech – Pařížské – se do generování hluku přidávaly alarmy drahých aut, které nevládaly pulzování všudypřítomného tekna. Hordy turistů si nahrávaly procházející atrakci na své chytré telefony a občas se některý zeptal, o co že to tady kráčí.

Ze Staroměstského náměstí se odbočilo do Dlouhé a následně Revoluční. Po cestě asi nejvíc jásali provozovatelé večerek, v nichž si lidé doplňovali zásoby. Není tedy divu, že už tou dobou někteří tanečníci vypadali dost „unaveně“. Nakonec se kolem Těšnova zamířilo na Štvanici, kde se ještě nějakou dobu vyhrávalo.

Tady se nahoufovalo na mostě množství fízlů, včetně těžkooděnců v kuklách a s protidemonstračními zbraněmi. Naštěstí ale nic nevyprovokovali. Během pochodu někteří policajti zkoušeli občas někoho popotahovat za kouření trávy a otravovali i lidi, kteří měli jen ubalenou cigaretu, jelikož ji nebyli schopni rozeznat od jointu. Obecně si ale z těchto drobných buzerací nikdo nic nedělal.

DIY karneval byl jako vždy svou atmosférou osvobozujícím zážitkem města, kde neplatí žádné rozdíly mezi lidmi kvůli jejich barvě, pohlaví či sexuální orientaci, kde je silnice plná tanečníků namísto běžné fronty aut, kde si zapálíte jointa a z vysoka kašlete na fízla vedle, co by vás nejraději utopil ve Vltavě. (-KL-)

Vedle výše (či jinde v této *Existenci*) zmíněných proběhly od uzávěrky minulého čísla ještě další akce, a to především osvětového charakteru. Jako obvykle jsme se pokusili o jejich přehled, i když s vědomím toho, že nejde zdaleka o všechny:

Přednášky, workshopy, diskuse...: Workshop radikálního vyžívání s Kundy crew (1. 7., Praha); Empty Cages (24. 7., Praha); Co je to anarchismus (30. 7., Plzeň); Mobilizace na Ende Gelande (3. 8., Praha; Brno); Sea Shepards (28. 8., Praha); Izolace ve vězení a psaní dopisů (29. 8., Praha; 30. 8., Brno); Antropie: Doma ve městě, doma v přírodě (5. 9., Praha); Osvěny Alt*Pride (14. 9., Praha); Není sdílení jako sdílení (19. 9., Praha); Silné ženy (21. 9., Praha); Úřední zá-krok se nerýmuje (27. 9., Praha).

Benefiční akce (koncerty, večery, bazary...): 27. 7. na Anarchistický černý kříž (Plzeň); 20. 7., 2. a 25. 9. pro autonomní sociální centrum Klinika (Praha); 2. 9. pro azylovou farmu Jarikhandu (Zlín); 22. 9. pro Food not Bombs (Ústí nad Labem); 29. 9. pro Food not Bombs (Plzeň).

Promítací večery: Praha (9x), Liberec (1x).

Ostatní akce: Pravidelné či příležitostné rozdávání jídla potřebným kolektivy anarchistické iniciativy FNB v Praze, Plzni, Ústí nad Labem, Karlových Varech, Hradci Králové, Liberci, Pardubicích, Vysokém Mýtě, Českých Budějovicích, Frýdku-Místku, Ostravě, Olomouci, České Lípě, Brně a dalších městech. Společné veganské večery a další program v infocentru Salé. Různé kulturní, komunitní a osvětové akce konané v prostorách pražské Kliniky. Mnohé akce propagující veganství a zasazující se za práva zvířat.

ZMĚŇME SYSTÉM, NE KLIMA!

KAREL LUKEŠ

Ohlédnutí za prvním českým klimatickým kempem, který byl sice krokem do neznáma, ale jak se nakonec ukázalo, byl krokem správným, potřebným a úspěšným už proto, že pomohl spojit místní příznivce klimatického hnutí.

Ve dnech 21. až 25. června proběhla dlouho připravovaná akce za klimatickou spravedlnost, Klimakemp 2017. Na kraji Horního Jiřetína, obce, která byla ohrožena zbouráním kvůli těžbě uhlí, se v těch dnech sešlo několik stovek aktivistů a aktivistek, aby zdůraznili naléhavost požadavku ochrany klimatu. Tematicky se pak soustředili na průmysl těžby a spalování fosilních paliv, který má na procesu globálního oteplování asi největší podíl ze všech faktorů, jež k němu přispívají.

Klimakemp měl hned několik organizačních a akčních rovin. Na místě probíhaly přednášky, pléna i kulturní program. Chod tábora byl zajištěn po všech stránkách, od zásobování elektřinou ze solárních panelů přes jídlo až po kompostovací záchody. Mimo tábor probíhala pomoc s pracemi přímo v obci a v sobotu 24. června nahlášený „pochod za limity, konec doby uhelné a čistou budoucnost“. Na ten navázala akce občanské neposlušnosti spočívající v dočasném zablokování důlní infrastruktury na dole Bílina a v průběhu sobotního večera, noci a následného dne solidární akce před policejními stanicemi v několika městech Ústeckého kraje na podporu zadržených aktivistů a aktivistek.

Policie se na akci důkladně připravila, dorazily i stovky posil z jiných krajů, uhelný prach rozvířil policejní vrtulník, podél dolů se pásly koně s policisty a policistkami na hřbetě. Tábor sledovaly desítky tajných a místní obyvatelé byli neustále legimitováni, zastavování v autech a linkových autobusech. Strážcům kapitálu to ale nebylo nic platné, protože k bloádě strojů stejně došlo a místním předvedli, jak vypadá demokracie řízená zpod policejní čepice.

Do akce se zapojilo také mnoho anarchistů a anarchistek. Akci otevřeně podpořila Anarchistická federace, jednak vydáním nástěnných novin A3 s tématem klimatické spravedlnosti, a pak také zapojením členů a členek do chodu tábora. Rozhodování a „práce“ na klimakempu odpovídaly anarchistickým zásadám a ty byly něčím tak samozřejmým, že své ideové pozice neměl nikdo potřebu řešit, stačilo prostě jen spolupracovat, podporovat, navrhopvat, diskutovat, společně rozhodovat a svobodně si volit míru a podobu svého zapojení.

TÁBOROVÝ ŽIVOT

Klimakemp byl financován z několika zdrojů. Jednu část tvořily dobrovolné příspěvky zaslané skrze portál Darujme.cz či individuálně na účet pořádající platformy Limity jsme

my. Dále tu byl výtěžek z benefičních koncertů, které se konaly v Brně a Praze, a kolem 60 tisíc se vybralo na dobrovolných příspěvcích přímo na kempu. Rovněž se podařilo získat nějaké prostředky od nadací, které podporují grassrootové iniciativy, jako jsou Guerilla foundation, X-Y, Alert či Deer. Mobilizační tour, která projela osm měst, pak financovala nadace Rosa-Luxemburg-Stiftung.

Kemp se nacházel na konci obce u čistíčky odpadních vod, která o sobě občas dávala vědět nezaměnitelným oděrem. Příchozí vítal infostan, kde jste našli tabuli s úkoly, materiály o klimakempu, příručku právní pomoci a mohli jste mj. přispět na chod kempu. Hned vedle stál stan „klimatické první pomoci“, tedy zdravotnický stan, kde vás v případě potřeby ochotně ošetřili nebo vyndali hladové klíště. Na opačné straně byl „právní stan“, další s výstavou fotografií z dřívějších protestů, např. z blokády kácení v Bělověžském pralese. Nechyběl dětský koutek, umývárky, sprchy atd. Prostor na stanování se brzy začal plnit. Kolektiv brněnské kavárny Tři ocásci nabízel za velmi lidové ceny různé nápoje a ovocné špízy s čokoládou. V kuchyni bylo stále živo a vařilo se především z lokálních zdrojů, spolupracovaly zde kuchyňské kolektivy z Německa, Česka a Rakouska, navíc zástupy dobrovolníků vypomáhaly s drobnějšími pracemi, jako je mytí nádobí, škrábání brambor apod. O podvratnou literaturu se staral distrostan pražského kolektivu Salé. V „kreativním stanu“ jste si mohli připravit šablony, transparenty, cedule s hesly. Velké modré šapitó sloužilo především pro přednášky a velká pléna. V noci jste se mohli ohrát u táboráku a ani o možnosti koupání nebyla nouze, stačilo ujit pouhých 200 metrů.

Občas se zašel podívat někdo z místních, častým hostem kempu byl i starosta Vladimír Buřt. Dočasné vzájemné soužití odstartovala práce pro obyvatele města, konkrétně úklid černých skládek, natření zábradlí či zvelebování zahrad v Horním Jiřetíně. To vše prokládala už zmíněná skupina ve stejnojmenných, která se do místních aktivit zapojila průběžnou perlustrací. I když si pár táborníků vyjelo na kolech, dostalo se jim doprovodu několika policejních dodávek, vrtulníku a na každého cyklistu dohlíželo hned několik fízlů.

V kempu proběhl workshop lezení, který si užily i děti. Došlo také na hudební a recitační vystoupení, pozornost se však soustředila zejména na připravené přednášky a diskuse o klimatu po Paříži, o životě v mosteckém uhelném revíru, o bloádě v Bělověžském

pralese, o obnovitelných zdrojích, o dopadech těžby surovin, o energeticky soběstačných obcích, o možných podobách environmentálních protestů a o mnohém dalším.

POCHOD KOLEM DOLU

Je ráno, sobota 24. června, čtvrtý a zároveň stěžejní den Klimakempu 2017. Tábor je uklizený, což si vyžádalo naprosto minimální námahu, a před kuchyní jsou vyskládané mísy s různými druhy pomazánek a džemů. Zanedlouho je po nich a velká část těch, co vylezli ze stanů nebo právě dorazili, se shromažďuje pod modrým šapitó, kde se chystá ranní plénum. Na tom je zopakován základní plán celého dne, a nic tedy nebrání tomu vyrazit do akce.

Nad tábor přiletá policejní vrtulník, který nás po většinu dne neopustí. První důležitou akcí dne je oficiálně oznámený „Pochod za limity, konec doby uhelné a čistou budoucnost“. Za hluku ze vzduchu demonstrováné policejní přítomnosti se na ústředním prostranství tábora shromažďují jeho účastníci. Utváří se čelo s obřím transparentem „Limity jsme my!“ a novináři si přicházejí pro své první snímky.

Může se tedy vyrazit. Aby bylo byrokracií učiněno zadost, čelo a chvost pochodu „řídí“ organizátoři nápaditě označení různými hodnotami, které nemají ve skutečnosti žádný smysl. Zdatné jim sekundují členové policejního antikonfliktního týmu, kteří mají skutečné hodnoty, o jejichž smyslu možno vést dlouhé disputace.

Ze silnice záhy zahýbáme na stezku a míříme k dolu ČSA, který se nachází ve vlastnictví Severní energetické, v níž je zainteresovaný miliardář Pavel Tykač. Pro náročnost pochodu se po nějaké době odděluje skupina rodičů s dětmi a vrací se do tábora. Ostatní pokračují na hranici dolu. Apokalyptičnost výhledu na obří odstavené i funkční těžební stroje v obrovské jámě dokresluje přítomnost obrněných policistů na koních, kteří zřejmě hlídají, aby Tykačovi důl nikdo neukradl. Tuto početnou soukromou ochranku placenou ze státního rozpočtu pak doplňuje jediné terénní vozidlo s dvoučlennou posádkou soukromé ochranky, která je placena z peněz korporace.

S dolem v pozadí (možno brát i dvojsmyslně) došlo na příležitost udělat nějaké mediálně vděčné snímky. Vždyť to je jeden ze záměrů Klimakempu – dostat téma klimatické změny a s ní souvisejícího fosilního průmyslu do veřejné debaty. Velká část ak-

tivistů a aktivistek se oblékla do bílých overalů s červeným pruhem, který při spojení do lidského řetězu vytvořil několikasetmetrovou symbolickou limitní hranici těžby. To vše doplněné o transparenty s nápisy „Smash wage labour, save the climate“, „Změňme systém, ne klima!“, „Na mrtvé planetě nejsou pracovní místa“, „Vegánstvím proti změně klímy“ či „Klimatickou spravedlnost“, které nereflektovaly jen environmentální dopady klimatické změny, ale také ty sociální, a nepoukazovaly jen na fosilní průmysl, i když je asi nejvýznamnější příčinou problému.

Než novináři pořídili snímky, krátil si lidský řetěz čas skandováním a vlnami, načež jsme vyrazili dál. Pochod připomínal spíš hromadný výlet v parném letním dni, a ve stínu lesní pěšiny byl poměrně příjemný. Po nějaké době jsme chvíli po poledni dorazili do Černic, kde jsme na sebe mávali s místními, a abychom neblokovali místní autobusy, šli jsme po jedné straně silnice. Nebylo to však nic platné, protože dopravu blokovala policie.

V Černicích na nás čekalo několik autobusů. Nikdo pořádně nevěděl, co se bude dál dít, což sice bylo nepříjemné, avšak vzhledem k další plánované akci občanské neposlušnosti nezbytné. Naskládali jsme se tedy do busů a jeli směrem k táboru. Ten jsme ale minuli a pokračovali za mohutného policejního doprovodu na Litvínov, přes Most až na parkoviště do Brňan. Tady vyběhli do overalů navlečení aktivisté a bez velkého zdržování si to namířili přímo do dolu Bílina.

Bylo vtipné sledovat kvantum policejních dodávek, které na parkoviště najely také, avšak dostatečně potřebnou dobu zůstávaly v nečinnosti, jelikož jim evidentně chyběly rozkazy a strážci kapitalistického pořádku nebyli na danou situaci přes veškeré mohutné přípravy a nasazení připraveni.

Kdo se akce občanské neposlušnosti neúčastnil, mohl se jedním z autobusů vrátit do tábora a pomáhat s jeho chodem či druhým vyrazit na menší ohlášenou demonstraci před elektrárnou v Ledvicích.

BLOKÁDA

Asi sto čtyřicet lidí v bílých overalech vběhlo do důlního prostoru a na několik hodin paralyzovalo těžbu uhlí v dole Bílina. Cestou nehostinnou „měsíční krajinou“ skandují hesla. Blokují jeden z dopravníků a dostávají se až k jednomu z obřích rypadel. Po bleskovém kolektivním rozhodnutí si sedají pod stroj a skandují „Uhlí patří pod zem“ či „Limity jsme my“ a směrem k přítomným zaměstnancům dolu „Ať žije dělnická třída“ a „Čtyřdenní pracovní týden“.

Zanedlouho, tedy krátce po druhé hodině, doráží policie a zasahuje proti blokádě. Někteří fyzlové nešetří bitím ani nadávkami. Později na služebně jeden ze zbitých aktivistů kvůli naražené ledvině močil krev. Policejní vrtulník, který přistál na dně dolu, víří uhlíkový prach. Zadržení jsou záměrně dlouhé hodiny drženi na žhnoucím slunci. Je jim odmítnut přístup k vodě, zato však dostanou pouta. Až když první dvě dívky zkolabovaly, zvracely a musela je odvézt záchranka, dali fyzlové některým lidem napít. Pak je začali postupně nakládat do důlních mikrobusek. Další ukázka vrucí spolupráce kapitálu a represivních složek státu. Někteří opouští důl až za soumraku.

Fyzlové rozvážejí zadržené na služebny do okresních měst celého Ústeckého kraje. V poutech jsou drženi asi sedm hodin a nedostávají ani najíst. Nejhorší je asi chování vůči cizincům, kterým policisté nadávají do „zasraných imigrantů“ a vyhrožují jim násilím a odvezením do lesa. Jedna zahraniční aktivistka byla svlečena před zraky fyzlů opačného pohlaví.

Výslechy trvají celou noc. Mezitím jsou však v kempu zorganizovány solidární hlídky, které se rozmisťují u jednotlivých služeben a vítají propuštěné s občerstvením a teplým oblečením. V neděli se pak před policejní stanicí v Ústí nad Labem, kde jsou zadržováni poslední zahraniční účastníci blokády, koná spontánní demonstrace. Pro propuštěné je dle jejich slov právě tento

projev solidarity asi nejsilnějším okamžikem celého klimakempu a velkou vzpruhou po hodinách strávených v poutech. Netajili se svým nadšením a dojetím.

Dopad blokády nebyl zanedbatelný, Severní energetická na víkend zastavila všechna rypadla, navíc společnost Czech coal ve stejný den kvůli obavám z protestních akcí uzavřela provoz na dolech Vršany a ČSA. V jednu chvíli tudíž nefungovala těžba na všech třech dolech v mosteckém uhelném revíru. Protest měl ale i širší rozměr, ve stejný okamžik lidé z nizozemské iniciativy Code Rood zablokovali druhý největší uhelný přístav v Evropě a klimakemp podpořili akademici na evropské konferenci o ekologické ekonomii.

BOJ POKRAČUJE

Nedělní atmosféra se v klimakempu nesla v duchu úspěchu, a to navzdory zprávám o policejních excesech. Jasně, uhlíkový moloch jsme jen pošimrali, nezastavili, ale na druhou stranu se podařilo mobilizovat lidi z různých prostředí – nevládních organizací, antiautoritářského hnutí, některé členy zelených, velmi mladé i zkušené aktivisty.

Zároveň byla důležitá i samotná podoba kempu, nejen akcí, které ho doprovázely. Samozřejmostí byla snaha, aby byl kemp maximálně otevřený, nehierarchický a každý měl možnost participace a vyjádření svých názorů a nápadů. Ačkoli nikdo neměl potřebu nazývat užívané organizační principy anarchistickými, de facto takovými byly. Kemp tak nebyl jen platformou pro protest, ale i pro život na základě principů rovnosti, solidarity, svobody a samosprávy, jakousi dočasnou autonomní zónou, kterou jsme si pak odnášeli do svých všedních životů.

Více informací o iniciativě Limity jsme my najdete na webových stránkách limityjsmemy.cz.

TÉMA EXISTENCE: VELKÁ ŘÍJNOVÁ

Velká říjnová revoluce se slavila v listopadu. A začala vlastně v únoru. Podstatou ruské revoluce, o níž má smysl ještě dnes mluvit, totiž nebyl ani tak boj o státní moc, ale proces zdola se rozvíjející revoluce sociální.

Na Mezinárodní den žen 8. března (podle porevolučního kalendáře 23. února) 1917 proběhla v tehdejší ruské hlavní městě Petrohradu hladová demonstrace dělnic, které už neměly co ztratit. „Dejte nám chleba, nebo nás zastřelte!“ volali lidé v ulicích. Válečná léta nejen v Rusku vyhroutil hospodářské a sociální rozpory a radikalizovala „obyčejné“ lidi. Rusko navíc dospělo na konec slepé uličky carského samoděržaví. Živelné protesty podpořené stávkou, která rychle přerostla ve stávkou všeobecnou, provázely ostré střety s policií, ale vojáci vypověděli carovi poslušnost a přidali se k protestům. Mohl tak vzniknout lidový orgán – Sovět dělnických a vojenských zástupců, v němž měli převahu eseri a menševici. S vedením Petrohradského sovětu byli nuceni jednat politici, kteří sestavili tzv. prozatímní vládu.

BEZ DOVOLENÍ

Samoděržaví padlo, ale nová vláda Ruska, tedy koalice liberálů a umírněných socialistických intelektuálů, se nehrnula do řešení klíčových sociálně-ekonomických problémů v zemi a navíc musela zohledňovat politiku Sovětu. A tak mezi lidmi získávala ohlas opozice – radikální sociálnědemokratická frakce neboli bolševici v čele s Leninem, anarchisté a eseri-maximalisté. Masy, které revoluci zahájily, v ní totiž pokračovaly zdola, tj. bez dovolení nově ustavené moci. Vznikala skutečná lidová samospráva. V továrnách si pracující volili dělnické sověty a proti vůli nové moci prosazovali osmihodinovou pracovní dobu, vyšší mzdy a právo řídit chod továrny. Na venkově si tradiční občané rolníci volili rolnické sověty a obsazovali statkářskou půdu, kterou předávali pod kontrolu svým samosprávným orgánům.

Stále nekončící válka, otevřeně buržoazní charakter nového režimu a zdola pokračující sociální revoluce nakonec dospěly k nové revoluční krizi na podzim téhož roku. Téma podzimní revoluce byla už jednoznačná: znárodnění půdy, vyvlastnění majetku kapitalistů, důsledné prosazení lidové samosprávy, ukončení války bezpodmínečným mírem...

SOCIALISMUS TO NEBYL

Svaz sovětských socialistických republik, který vítězství bolševici vytvořili a udrželi pohromadě sedmdesát let, nebyl přes všechna proklamovaná revoluční hesla a název socia-

listický. Společnost v SSSR nemohla být socialistická, „protože v ní chyběly takové základní prvky socialismu, jako je společenská samospráva, svobodná seberealizace a rozvíjení osobnosti, nahrazení ekonomických vztahů budovaných na honbě za ziskem a na byrokratickém diktátu, bezprostřední uspokojování potřeb a požadavků konkrétních živých lidí“, vysvětluje ruský anarchista a historik Vadim Damier. V realu šlo o státně-byrokratický kapitalismus. Sovětská společnost se rozvrstvila na principu hierarchické pyramidy, jejíž základ tvořily bezprávné masy, jednotlivé stupně pak byrokratické kádry a vrchol diktátor (případně „jen“ stranická funkcionářská elita). Proč si tedy Velkou ruskou revoluci připomínat?

„KUPŘEDU, DĚLNICKÁ TŘÍDO“

Nechceme tu mluvit o VŘSR jako symbolu prolomení fronty kapitalismu, který tak přestal být jedinou světovou soustavou, i když je nesporné, že ruská revoluce znamenala bezprostřední povzbuzení proletářského boje v řadě kapitalistických zemí (nemluvě o radikální masové podpoře revolučního Ruska, jako byla například stávka půl milionu britských dělníků v létě 1918). Odkaz ruské revoluce vidíme jinde – v tom, že neprivilegovaní lidé carského Ruska přijali revoluční socialistická hesla natolik za svá, že se jejich naplnění dožadovali i v dalších generacích s obdivuhodnou samozřejmostí. Nemluvíme tu o nějakých levicových intelektuálech. Mluvíme o těch „neobyčejnějších“ pracujících Sovětského svazu, kteří přinejmenším do 60. let stávkovali a protestovali při každém mocenském pokusu zneužívat je jako nesvéprávné poddané. „Kupředu, dělnická třída, zpřetrhej okovy otroctví, nevěř nepřítelům!“ stálo například na letáku napsaném při protivládních a protistranických protestech v zimě 1941 v obleženém Leningradě. A pod rudými prapory a za výkřiků „Cestu dělnické třídy!“ procházela v létě 1962 Novočerkasskem mnohatisícová demonstrace požadující od strany a vlády snížení cen potravin, zvýšení platů, řešení bytové situace i propuštění zatčených stávkujících. V plánu bylo tehdy dostat pod kontrolu dodávky plynu, obsadit pošt, rozšířit informaci o stávce a výzvu k jejímu následování. Desítky lidí zahynuly, protože režim nařídil represivním složkám střilet, stovky lidí byly zatčeny, sedm lidí dostalo trest smrti za „banditismus“.

Autentické levicové protesty stály v Sovětském svazu svobodu a životy, ale víra v moc

pracujících přetrvávala. A to poučení pro dnešek? Dejme ještě jednou slovo Vadimu Damierovi: „Při každodenním boji za svá práva jsou lidé schopni nejen bránit své zájmy a svou důstojnost, ale i shromáždit zkušenosti nutné k tomu, aby se jejich činnost dostala na zcela novou úroveň sebeorganizace a samosprávy.“ Neboli neprivilegovaní nemusí být nutně objektem mocenských her – což je poučné zejména pro naši zdejší pasivní a fatalistickou společnost, která bezmyšlenkovitě přijímá pravičáckou propagandu a ještě ji opakuje, když ze sebe nechává dřít kůži.

ROLE ANARCHISTŮ

Roli anarchistů ve Velké ruské revoluci a jejich osud se snaží do určité míry zprostředkovat následující texty. V nich lze najít jak shrnutí postupu ruské radikální levice v revolučním roce 1917, tak třeba vyprávění anarchisty Drugova, který osobně dobýval Zimní palác a nejvíc ho přitom zmátl výstřel z Aurory. Alespoň ve zkratce jsou představeny dojmy z výsledků Velké říjnové, které si odnesla Emma Goldmanová a Alexander Berkman, a příběh sester, které se za cara staly anarchistkami a teprve po rozpadu SSSR mohly začít o svém pestrém životě vyprávět.

Co dodat na závěr? Jednu typickou historku ze současného Ruska. Anarchisté z petrohradské skupiny Food not Bombs vyvěsili na křižníku Aurora před pár lety pirátskou vlajku a svůj happening nazvali Památný den neboli vzkršení Aurory. Z lodi se nechali odvést policií. Křižník Aurora byl po desetiletí oficiálním symbolem revoluce a lidé v Rusku ho tak zřejmě stále ještě chápou. I proto se přes snahy udělat z něj exotickou komoditu a pronajímat ho za těžké peníze k radovánkám lepší společnosti nakonec stal muzeem. Ovšem před sedmi lety byla Aurora vyřazena ze stavu bitevních lodí, snad aby putinovské mocenské klice neležela v žaludku stejně jako revoluce, která může někdejší i dnešní cary připravit o moc.

Sté výročí Velké říjnové revoluce budou jistě korporátní média připomínat jako jednu z nejtemnějších stránek dějin lidstva. Rusku vládne opět kapitál svérázně krytý vládce Kremlu. Dějiny píšou vítězové. Nechme je však přepisovat. Pracující prohráli hned dvakrát, při nástupu bolševiků a následně po jejich pádu. Budiž pro nás tehdejší revoluce jedním z ponaučení, že tam, kde je autorita, není svoboda a že se svými životy nesmíme nechat nakládat jiné.

Aktuální pohled historika a levicového aktivisty Alexandra Šubína na revoluční rok 1917 v Rusku

Souhlasíte s tím, že revoluce začala v únoru 1917 a skončila společně s občanskou válkou?

Toto hledisko sdílím i já od začátku devadesátých let. I do učebnic se dokonce dostalo to, že Velká ruská revoluce (slovo „velká“ charakterizuje rozsah události v analogii s Velkou francouzskou revolucí) znamená Únorovou i Říjnovou revoluci a jeden proces s množstvím zvrátů. I začátek revoluce už ukazuje, v čem byla její podstata.

Liberálové chtěli provést elitářský převrat, ale masy a levicoví aktivisté chtěli vyřešit agrární a dělnickou otázku. Důležitou roli sehrála i národnostní otázka a otázka moci.

Proto měla revoluce několik etap?

Ano, revoluce nemohla proběhnout rychle, takové problémy se rychle řešit nedají.

A samozřejmě neskončila v roce 1917, ale spolu s občanskou válkou. Osobně vidím konec revoluce na den přesně 30. prosince 1922, kdy byl vytvořen Svaz sovětských socialistických republik (SSSR). Tedy s konečným vyřešením otázky moci a národnostní otázky, které bylo mimochodem dost zúžené: zkombinování svobody vývoje národních kultur a jednoty státu. Revoluční láva ztuhla v žulu nových forem. A začala nová epocha, epocha SSSR, která už nepatří do historie revoluce.

Má tato revoluce nějaká specifika?

Podle mě existují čtyři velké revoluce, pokud jde o jejich rozsah, hloubku a vliv na svět: Velká francouzská (1789–1799), Velká ruská (1917–1922), Velká španělská (1931–1939) a Velká čínská (1925–1949).

Čínská určitě rozsahem, délkou a počtem lidí, kteří se do ní zapojili, všechny předstihla, španělská je velmi zajímavá svou hloubkou, protože je to nejrozsáhlejší zkušenost demokracie pracujících, a ruská je velmi důležitá prakticky ve všech parametrech, protože byla velmi rozsáhlá a geograficky největší. A zformovala ideu, v níž věřily miliardy lidí a ti šli touto cestou. Spolu s první světovou válkou otevřela epochu dvacátého století, jeho základní konflikt, boj kapitalistické a nekapitalistické společnosti.

Dále začala revoluce v Africe a Latinské Americe.

I v Asii (Čína). A to už tu zůstane navždy. Víme, že je možné zkusit z kapitalismu vystoupit. A když kapitalisté příliš silně dupou pracujícím po krku, musí mít na paměti, že jim na záda dýchá myšlenka socialismu. A socialismus může říct kapitalismu „uhni“. Sovětský projekt měl moder-

nizační charakter. A tento příklad byl velmi populární v rozvojových zemích.

Bolševický režim v Rusku, to byla výzva kapitalismu, jenže se velmi rychle zřekl mnoha svých původních plánů. Nakonec nedal továrny dělníkům, začal utiskovat rolníky, potlačovat sebeorganizaci pracujících a diktovat jim svou vůli zcela nedemokratickými prostředky.

Francouzská i Ruská revoluce daly světu důležitou novou zkušenost, rozštěpily svět na stoupence a protivníky, a toto rozdělení hodnocení je důležité i dnes, bez ohledu na krach SSSR... Vždyť ústavodárné shromáždění, v němž byli i protivníci bolševiků, bylo většinou hlasů pro socialismus. Všechny nedostatky Sovětského svazu nebyly nedostatky Října a Února. Byly to nedostatky toho řešení, které revoluce nabízela, ale nezajistila.

Možná na tuhle zkušenost dojde i v budoucnosti, ale myslím, že ne tak ničivě. A Západ se u vědomí tohoto faktu také zdokonaluje a stává se víc sociálně orientovaný.

Mohlo se stát, že by po Únorové revoluci ta Říjnová vůbec neproběhla?

Bylo možné se vyhnout i Únoru. Revoluce by nejspíš stejně začala, ale mohlo se to stát později. Svou roli sehrálo množství administrativních chyb imperátorské vertikály moci, které vyvolaly nepokoje ve městech. A vytrvalá neochota cara Mikuláše II. udělat kompromis situaci rozžhavlila. Dokonce i po zkušenosti s událostmi krvavé neděle 9. ledna 1905 stejně trval na rychlejší potlačení nepokojů.

Souviselo to s postavou imperátora nebo měl takové rádce?

To je systémem, ale i na osobnosti hodně záleží. Neboli osobnost tohoto cara vyzrála v daném systému, byla v něm zákonitá, ale v podobném systému vyzrála i osobnost Alexandra II. A ten by možná jednal jinak.

Takže nebyl nikdo, kdo by mohl Mikuláše II. nahradit nebo uklidnit?

To je monarchie. Monarchu může nahradit jen převrat.

Převratů bylo...

V tom to je, že liberálové snili o převratu a přišli pozdě, protože si mysleli, že když nahradí osobu, uklidní masy.

V daném případě, když uzraje krize, je důležitý první krok, druhý a třetí. Dál proces nabývá nezvratného charakteru a téměř ho nelze řídit. Liberálové přece také konspirovali v předvečer Února, vedli různé diskuse, přesvědčovali důstojníky a generály... Ale jedině povstání otevřelo možnost generálského převratu, ke kterému skutečně došlo.

Díky povstání v Petrohradě a dalších městech mohli blokovat Mikuláše II. a přimět ho, aby se podřídil. A pak velmi litovali, protože nepochopili to hlavní – po začátku revoluce už ji tak jednoduše nebylo možné zastavit. Bylo nutné změnit celou společnost, k čemuž potom také došlo.

Proč nikdo z rodu Romanovců nenastoupil na trůn místo Mikuláše II.?

Mikuláš abdikoval ve prospěch Michala, což bylo nezákonné. Ale i Michal abdikoval. Prostě pochopili, že sedí na sudu se střelným prachem. Michal mohl zůstat monarchou a pokusit se vytvořit protirevoluční systém, ale nejspíš by byl také vyletěl jako špunt ze šampaňského.

A teď odpověď na otázku, jestli bylo možné se vyhnout Říjnu. Zostřovala se sociálně-ekonomická krize v podmínkách neřešených základních sociálních problémů a prozatímní vláda se vydala cestou odkládání sociálních reforem až pro ústavodárné shromáždění. A vzhledem k jejich zhoršování nemohla revoluce skončit. Kdyby nepřišel Lenin, byl by to někdo jiný. Revoluce musela dospět k sociální otázce. Proto bylo vystřídání Února mnohem radikálnější etapou nevyhnutelné.

Kdo to ještě mohl vést? Podle mě byl nejoptimálnější vznikající svaz umírněných bolševiků a levých, radikálnějších socialistů. To byl Kameněv, Bucharin, Zinověv, Rykov na straně bolševiků a leví eseri a menševici-internacionalisté. I Kameněv byl reálnou alternativou Lenina v bolševické straně. Nikdo z nich u nás nemá pomník. A přeme se o pamětní desce vůdce bílých admirála Kolčaka. Nemá u nás pomník levá eserka M. A. Spiridonovová, ani první a poslední předseda ústavodárného shromáždění V. M. Černov.

Když Lenin v dubnu přijel, Kameněv byl připraven na sblížení bolševiků a menševiků. Lenin to odmítl. Ale v září 1917 k němu byl ochoten. Jenže tehdy nechtěli eseri a menševici. Dokonce v listopadu se toto spojení mohlo uskutečnit nebýt houževnatého Lenina a ostrého Trockého. Hodně účastníků politického boje v roce 1917 mělo dojem, že teď rozbijí bank. Bylo třeba, aby se dohodli ti, kteří mohli dělat rozhodnou, ale sladěnou politiku. To byl Kameněv, Zinověv, Rykov a další na straně bolševiků, a dokonce i Černov na straně eserů, který se sám snažil aktivizovat sociální politiku, když byl ministrem, ale v prozatímní vládě ho blokovali ze všech stran.

Lenin byl velmi sebevědomý a byl odpůrcem „žvanění“. To bylo jeho oblíbené slovíčko. „Nepotřebujeme žvanění, je třeba konat,“

13 vyzýval. A ono bylo třeba domlouvat se, aby se nenadělaly hlouposti. Nakonec je nadělali bolševici už v prvních měsících.

Ale Říjnová revoluce není jen bolševická diktatura. Objevila se dělnická samospráva, Rusko v zahraniční politice hájilo princip „míru bez anexí a kontribucí“ a právo národů na sebeurčení.

Byly tu reálné šance ukončit válku nerozhodně, ne jako se to udělalo podle podmínek Versailleské smlouvy, která následně způsobila úspěch Hitlera. Do sovětů nevstupovali jen bolševici. Říjnová revoluce byla hnutím mas. Tragédie je v tom, že masy se rozštěpily.

Pokus Lenina řešit nejdůležitější problémy bez ohledu na názory většiny inteligence například způsobil rozklad ekonomiky a hlad v Petrohradě, protože vznikl konflikt vlády a organizací specialistů. Snaha řešit všechny otázky silou, například rekvizice obilí, se také neukázaly jako nejlepší způsob, jak zásobovat města. Přitom moskevští bolševici, třeba Rykov, dokázali vyměňovat potraviny s rolníky, dohodnout se s inteligencí. Ale v květnu 1918 převládly principy zásobovací diktatury. Bolševici nemohli zachovat rovnováhu mezi centralismem a samosprávou. Namísto toho odmítli samosprávu, která byla skutečnou součástí revoluce.

Nesouvisí to s nedostatkem kádrů?

Když vsadíte na samosprávu, pak jsou vaše kádry v každém závodě. A když vsadíte na to, že všechno musí řešit Rada lidových komisařů, pak nebude kádrů nikdy dost. Inteligence byla odstavena, nechce pracovat na pokyn, sabotuje to. Přirozeně, že vznikl nedostatek kádrů.

Komisař z centra, který přijíždí organizovat výrobu, již nerozumí, to nedělá dobře.

Obrat bolševiků k tvrdému centralismu na jaře 1918 jen prohloubil rozklad. Regiony jim ovšem byly dobré během rozsáhlé občanské války, která začala v květnu.

„Začínáme“ revoluci v roce 1917 nebo 1905?

V roce 1917. Revoluce v letech 1905–1907 a ta v letech 1917–1922 jsou dvě různé revoluce, mezi kterými je chronologická přestávka.

Jsou mýty revoluce, které je načase rozptýlit?

Těch je hodně. Například se pořád říká, že revoluce proběhla za zahraniční peníze. Britská vláda prý chtěla zničit Rusko, aby se nedělila o vítězství nad Německem. Ale v únoru 1917 jí žádné vítězství nekynulo a nebylo ani jasné, kdo vyhraje.

Rozšířená je verze, že Lenin dostával německé peníze. Spočítal jsem schodek bolševického rozpočtu, který je zdokumentován, a je to kolem třiceti tisíc rublů. Není to velká částka, pro stranu nebylo moc složité ji dostat.

Mohl to udělat i bolševik Ganěckij, který je považován za spojku bolševiků s Německem. Ale takovou částku mohl sehnat i z vlastní iniciativy. Nebo někdo jiný mohl udělat takový poměrně bezvýznamný vklad. Jen tiskárna, kterou bolševici koupili, stála 225 až 250 tisíc. Neboli tyto peníze byly na kousíček tiskárny. Navíc bolševici to nevyužili, protože tiskárna byla brzy zkonfiskována.

Hodně a agresivně, často mytologicky je hodnocen teror: co bylo horší – bílý, nebo rudý? Oba byly strašné a srovnatelné rozsahem. První zaznamenaný čin masového zabíjení lidí vykonali odpůrci sovětské moci – při obsazení Kremle 28. října nechali junkeři nastoupit revoluční posádku, která se jim vzdala. Vojáci stáli u hledí kulometů. Nedaleko se ozvala střelba a jeden z junkeřů

stiskl spoušť. Došlo k masovému zabíjení. Byla to tragická shoda okolností. A takových tragédií bylo během občanské války obrovské množství.

Ještě je jeden mýtus, že se všechno omezovalo na boj rudých a bílých. Chovali se velmi podobně, ale byla tu i třetí síla, a ta byla ve skutečnosti první. Většina chtěla ústavodárné shromáždění. Masy lidí následovaly rolnickou stranu eserů, a potom povstalecká hnutí Antonova, Machna a dalších. Heslo „Na vztek všem buržoám světový požár rozpoutáme“ bylo reálné?

To jsou slova Majakovského. Bolševici očekávali světovou revoluci, ale ta neproběhla, jak chtěl Lenin. Když už začala, stále na ni čekal, protože ji chápal jako proletářskou a komunistickou. A když se podíváme na mapu roku 1919 – všechno to vře: Mexiko, Argentina, Německo, Itálie, střety a stávky ve Spojených státech, Maďarsko, Afghánistán, Korea, Egypt, bouří se Čína. Svět se otrásl. Byla to světová revoluce. Jenže byla výsledkem poválečné světové destabilizace, nejen idejí Října. I tak byl vliv ruské revoluce skutečně velký, bez ní by byl svět jiný.

Je známé tvrzení, že historie nezná kdyby. Myslím, že zná. Historické alternativy je určitě třeba zkoumat. Jen tak je možné pochopit to, co se odehrálo, a vytěžit z toho zkušenost.

Z originálu Александр Шубин: Великая Российская революция, dostupného na <https://avtonom.org/news/aleksandr-shubin-velikaya-rossijskaya-revoluciya-ostaetsya-odnim-iz-glavnyh-istoricheskikh>, přeložila dm.

LENIN, TROCKIJ A JEJICH SOUPUTNÍCI UŽ OTRÁVILI MOC HNILOBNÝM JEDEM, O ČEMŽ SVĚDČÍ JEJICH HANEBNÝ POSTOJ KE SVOBODĚ SLOVA, OSOBNOSTI A KE VŠEM PRÁVŮM, ZA KTERÁ BOJOVALA DEMOKRACIE. ZASLEPENÍ FANATICI A NESTOUDNÍ DOBRODRUZI SE DIV NEPŘERAZÍ, JAK UHÁNĚJÍ ÚDAJNOU CESTOU SOCIÁLNÍ REVOLUCE, ALE VE SKUTEČNOSTI JE TO CESTA KE ZKÁZE PROLETARIÁTU A REVOLUCE.

Maxim Gorkij (listopad 1917)

PO SMRTI PROUDHONA A BAKUNINA CHYBĚL ANARCHISTŮM MŮSTEK MEZI IDEÁLEM A SKUTEČNÝMI LIDMI 20. STOLETÍ. A KDO BY SI POMYSLEL, ŽE SE HO ROZHODNE STAVĚT ZAŘATÝ MARXISTA, ŽE PŘÁVĚ ON SE VYZBROJÍ MNOHA HESLY ANARCHISMU...

Alexandr Šubin

EKONOMICKÁ ROVNOST SAMA O SOBĚ NEZNAMENÁ SPOLEČENSKÉ OSVOBOZENÍ, A TO JE PŘESNĚ TO, CO ŽÁDNÁ ŠKOLA AUTORITÁŘSKÝCH SOCIALISTŮ NIKDY NEPOCHOPILA.

Rudolf Rocker

STO LET ETATISMU MAX ŠČUR

Pokud se chceme zabývat ideovým pozadím bolševického převzetí moci během ruské sociální revoluce, nezbuďte nám než vzít do ruky stěžejní spisek samotného Vladimíra Iljiče. A kdo nechce číst tuto obhajobu státní „proletářské“ diktatury, jistě uvítá její shrnutí od našeho kamaráda, pocházejícího ze země sovětů.

„L'état, c'est moi.“
Ludvík XIV.

„Evidence a kontrola je to hlavní, čeho je třeba, aby byla uvedena do chodu“ a správně fungovala první fáze komunistické společnosti. Všichni občané se zde stávají námezdními zaměstnanci státu, jímž jsou ozbrojení dělníci. Všichni občané se stávají úředníky a dělníky jediného celonárodního, státního „syndikátu“. Jde jen o to, aby všichni pracovali stejnou měrou, správně dodržovali míru práce a dostávali stejný plat. Evidence toho, kontrolu nad tím kapitalismus mimořádně zjednodušil v neobyčejně prosté kontrolování a zapisování, k čemuž stačí znalost čtyř početních úkonů a vydávání patřičných stvrzenek, což je práce, kterou může vykonávat každý inteligentnější člověk,“ napsal V. I. Lenin ve *Státu a revoluci* z roku 1917.¹

NEDOKONČENÁ ZPOVĚĚ

Leninova kniha *Stát a revoluce* byla napsána v srpnu až září 1917 a měla být shrnutím jak marxistických stanovisek k této otázce, tak i nejnovějších zkušeností z obou ruských revolucí, r. 1905 i r. 1917. Skutečně, v momentě napsání knihy považoval Lenin tu druhou revoluci (aspoň pro sebe) za ukončenou: měl za sebou již tři neúspěšné pokusy o převzetí moci, v dubnu, červnu a v červenci 1917, přičemž ten třetí selhal víceméně proto, že se vojáci dozvěděli o Leninově údajné spolupráci s Němci. V obavách ze zatčení se Lenin v červenci 1917 uchýlil z Petrohradu do blízkého Finska, kde se pustil do psaní knihy, zatímco takřka celé vedení strany včetně Trockého šlo za pokus o ozbrojený puč proti republice do vězení.

Tomu, že Lenin v době psaní knihy dočasně nevěřil v brzké uskutečnění svých představ o revoluci, nasvědčuje i velká upřímnost jeho díla. V opačném případě by takový rozsáhlý prozrazení bolševických plánů na přestavbu Ruska mohlo jejich uskutečnění ohrozit, ale s tím Lenin již zřejmě nepočítal. Záhy se ovšem politická situace (hlavně tedy přičiněním Kerenského a Trockého) radikálně změnila, a tak byla práce na knize přerušena pro přípravu na v pořadí čtvrtý pokus o ozbrojené povstání, který tentokrát Lenina ke kýžené moci přivedl.

Nakonec kniha aspoň v nedopsané podobě vyšla až v květnu 1918, kdy už takzvaně bylo pozdě. Pozdě pro koho? Zdaleka nejen pro vykořisťovatele, buržoazy a jiné odpůrce revoluce, ale de facto pro všechny ostatní

kromě bolševiků: sociální demokraty (tzv. menševiky), sociální revolucionáře (esery) a v neposlední řadě i pro anarchisty. Kdyby totiž bývali ruští anarchisté Leninovu knihu četli v době jejího vzniku, tj. měsíc až dva před říjnovými událostmi, možná by se do podpory bolševiků v říjnu vůbec nehrnuli.

CO DĚLAT?

Leninova představa o státu a revoluci vychází z několika zdrojů, které jsou ve skutečnosti zdrojem jedním: je to Marxova a Engelsova interpretace jednak Velké francouzské revoluce, jednak Pařížské komuny z r. 1871. Tuto interpretaci, ostatně jako každé slovo napsané Marxem nebo Engelsem, považuje Lenin za jedinou správnou a buduje svou argumentaci v podstatě jen na základě Marxových a (především a hlavně) Engelsových textů. (Nesčetná a unavující opakování rádo by vtipných zaklínadel a zuřivých prokletí na adresu nebolševické levice, tj. konkurentů v politickém boji, jak v Rusku, tak na Západě, jež prozrazují míru Leninovy naštvanosti z dočasného ztroskotání jeho plánů, za argumentaci nebudeme považovat – i když politickým cílem knihy nespíš nebylo nic jiného než vylíčit sociální demokraty, esery a anarchisty jakožto zrádce věci revoluce a osvobození dělnictva. Vyvést tyto konkurenty ze hry bylo po říjnu 1917 mnohem důležitější než vydávat o tom knihu, proto také vyšla post factum, až když bylo „po všem“. „Je příjemnější a užitečnější „zkoušet“ revoluce“ prožívat nežli o nich psát,“ napsal Lenin v doslovu ke knize 30. listopadu 1917.)

Nemůžeme a nebudeme vinit bolševického vůdce z nepochopení nebo dezinterpretace Marxe a Engelse: naopak, domníváme se, že je vykládá správně. Shrňme tedy hlavní teze jeho knihy, jejímiž terči jsou jednak nepřátelé, kteří stojí od bolševiků vpravo (sociální demokraté), jednak ti, co stojí vlevo (anarchisté).

Oproti tomu, co tvrdí sociální demokraté a jiní maloburžoové, stát není nástrojem zmírnění třídního boje, naopak vždy stojí na straně utlačovatelů. Převzít moc ve státě demokratickou a legální cestou (volbami) pro osvobození utlačovaných nestačí. Marxistická vize státu se totiž „příčí obvyklým oportunistickým předsudkům a maloměstáckým iluzím o pokojném vývoji demokracie“. (s. 58) „Osvobození utlačované třídy je nemožné nejen bez násilné revoluce, nýbrž i bez zničení toho aparátu státní moci, který byl vytvořen panující třídou.“ (s. 46)

Až potud se pozice bolševiků a anarchistů v zásadě shodují: „My se naprosto nerozházíme s anarchisty v otázce cíle, kterým je odstranění státu.“ (s. 84) Jenže: „Zvláštní potlačovací moc (Engelsovo označení státu, M. Š.) buržoazie... musí být vystřídána zvláštní potlačovací mocí proletariátu k potlačování buržoazie (diktatura proletariátu). Právě v tom tkví zrušení státu jako státu.“ (s. 53) Na vysvětlenou: Lenin vůbec nemá na mysli úplné a okamžité zrušení státu, jak si ho představují anarchisté. Má na mysli jeho „dialektické“ zrušení ve smyslu hegelovského „Aufhebung“, překonání, dalo by se říct „neutralizace“, kdy stát už není stát, ale ještě není ani nestát – Lenin tomu říká „polostát“.

Tento údajný „polostát“, nastolený po vítězné revoluci a vyvlastnění výrobních prostředků ve prospěch celé společnosti, by měl v průběhu dalšího rozvoje komunistické společnosti postupně „odumírat“. „Stát může plně odumřít, až společnost uskuteční zásadu „Každý podle svých schopností, každému podle jeho potřeb“, tj. až si lidé natolik zvyknou dodržovat základní pravidla společenského soužití a až jejich práce bude natolik produktivní, že budou dobrovolně pracovat podle svých schopností.“ (s. 110–111) Dříve takový „neúplně odumřelý“ stát zrušit nepůjde, protože je tvořen a kolektivně spravován většinou pracujících.

Závěrem: aby stát jako takový někdy v budoucnu (nevíme přesně kdy) postupně odumřel, musíme hned po revoluci vytvořit takový stát, kterému budeme pracovníci říkat „polostát“ a který až do největšího komunismu nepůjde zrušit. Budeme zároveň předstírat, že přitom děláme něco zcela odlišného od našich předchůdců: „Všechny dřívější revoluce státní stroj zdokonalovaly, ale je potřeba jej zničit, rozbít, rozmetat.“ (s. 60) Ano, dokonalý státní stroj je zcela jistě lepší budovat od základů.

NESVOBODA, NEROVNOST, NEDEMOKRACIE

Nejvíce mě na Leninově knize fascinuje to, že se své skutečné záměry nesnaží ani v nejmenším skrývat. Že sází jen na ozbrojené povstání, nikoli na vítězství ve volbách, a že svou moc nehodlá sdílet s žádnou z levicových stran, bylo všem v průběhu r. 1917 již beztak jasné. Zde jsou ovšem důvody tohoto radikalismu: „Nutnost soustavně vychovávat masy v tomto a jedině tomto nazírání na násilnou revoluci utváří základ celého Marxova a Engelsova učení... Vystřídání buržoazního

15 státu proletářským není možné bez násilné revoluce.“ (s. 55–56)

Že by Lenin sliboval násilí jen z toho důvodu, že ho slibovali již Marx a Engels? I když to tak vypadá, dopátrat se skutečného důvodu lásky Lenina k násilí lze, a nejedná se jen o psychologickou dispozici: „Širší, svobodnější a zjevnější forma třídního boje a třídního útlačení poskytuje proletariátu obrovskou úlevu v boji za odstranění tříd vůbec.“ (s. 98) Jinými slovy, násilí je totiž, světe div se, účinné! Přičemž jeho použití je „legitimní“ nejen pro převzetí, ale hlavně a především pro udržení moci (viz „třídní útlač“). Kdo nemá rád násilí, ten nemá rád ani dělnickou třídu, a je tedy šosák, moralista, maloměšák atd.

Ano, účel světlí prostředky, a tak se Lenin spolu s Engelsem může antiautoritářům vysmát: „Vždyť revoluce je jistě nejautoritativnější věc, jaká jen existuje: je to akt, jímž jedna část obyvatelstva vnucuje svou vůli druhé části puškami, bodáky a děly, tj. prostředky neobyčejně autoritativními; a jestliže vítězná strana nechce přijít o plody svého boje, musí udržovat své panství strachem, který nahánějí reakcionářům její zbraně.“ (Engels, *O autoritě*, cit. in: Lenin, s. 85–86). Tento způsob udržování panství strachem, jak již bylo řečeno, se jmenuje diktatura proletariátu, „jak se začali vyjadřovat Marx a Engels po Pařížské komuně“. (s. 57) Je to „politické panství proletariátu, jeho diktatury, tj. moci s nikým nesdílené a opírající se bezprostředně o ozbrojenou sílu mas.“ (s. 59)

Poněkud hloupá otázka: Přinese tato revoluce, respektive tato diktatura pracujícímu lidu něco jako svobodu? Odpověď: „Dokud proletariát ještě používá státu, nepoužívá ho v zájmu svobody, nýbrž aby potlačil své protivníky.“ (Engels, *Dopis Bebelovi*, cit. in: Lenin, s. 87). Lenin vysvětluje: „Zároveň s nesmírným rozšířením demokratismu, jenž se poprvé stává demokratismem pro chudé, demokratismem pro lid, a ne demokratismem pro bohatce, činí diktatura proletariátu řadu omezení svobody (např. svobody tisku aj., M. Š.) se zřetelem k utlačovatelům, vykořisťovatelům, kapitalistům. Ty musíme potlačit, má-li být lidstvo vysvobozeno z námezdního otroctví, jejich odpor je nutno zlomit násilím – a je jasné, že tam, kde je potlačení, kde je násilí, není svoboda, není demokracie.“ (s. 105) Brilantní formulace.

Jak dlouho tato diktatura potrvá? Odpověď: „Diktatura jedné třídy je nezbytná... pro celé historické období, oddělující kapitalismus od ‚beztržní společnosti‘, od komunismu.“ (s. 65) „Teprve v komunistické společnosti, až odpor kapitalistů bude nadobro zlomen, až kapitalisté zmizí, až nebude tříd... teprve poté ‚zmizí stát a bude se moci mluvit o svobodě‘.“ (s. 105) Kdy tedy nastane komunismus, kdy budou všichni protivníci proletariátu už konečně potlačeni? „S odstraněním této hlavní příčiny (tj. vykořisťování, M. Š.) začnou excesy nevyhnutelně ‚odumírat‘. Nevíme, jak rychle a v jakém pořadí, víme ale, že odumírat budou. S jejich odumíráním odumře i stát.“ (s. 107)

Hm, takže kdy odumře, to nevíme. Víme aspoň, jak se bude uskutečňovat diktatura proletariátu v praxi? Odpověď: „Nesníme o tom, jak bychom se naráz obešli bez jakékoli správy, bez jakéhokoli podřízení; tyto anarchistické sny, vyplývající z nepochopení úkolů diktatury proletariátu, jsou marxismu zásadně cizí a ve skutečnosti slouží jen k odkládání socialistické revoluce na dobu,

až se lidé změní. To tedy ne, my chceme provádět socialistickou revoluci s takovými lidmi, jako jsou dnes, s lidmi, kteří se neobejdou bez podřízení, bez kontroly, bez ‚dozorců a účetních‘... My sami, dělníci, vycházíme z toho, co již bylo vytvořeno kapitalismem, zorganizujeme velkovýrobu, budeme využívat svých dělnických zkušeností, vytvářet nejpřísnější, železnou kázeň, která bude podporována státní mocí ozbrojených dělníků, a učiníme ze státních úředníků pouhé vykonavatele našich příkazů.“ (s. 76)

Je tu bolševický program jako na dlani: přesně toho – podřízení, kontroly, dozoru a kázně – bolševici lidu ve vrchovaté míře poříjnu dopřáli.

V čem se bude samotná organizace bolševického státu lišit od státu buržoazního? Tak například za důležitý prvek „přestavby státu“ považuje Lenin zrušení buržoazního rozdělení zákonodárné a výkonné moci – vždyť se k tomu před 50 lety uchýlila Pařížská komuna, která podle Marxe „neměla být parlamentním, nýbrž pracovním sborem, výkonným i zákonodárným zároveň.“ (s. 73) V parlamentech totiž, jak říká Lenin, „všichni žvaní, a to pouze proto, aby ‚prostý‘ lid vodili za nos.“ (s. 74) Pokud ovšem je zákonodárná moc sloučena s výkonnou, lze zastupitelský princip zachovat: dle Engelse, je demokratická republika jen „specifickou formou pro diktaturu proletariátu, jak ukázala už Velká francouzská revoluce“. (Engels, *Kritika návrhu Erfurtského programu*, 1891, cit. in: Lenin, s. 90)

Jinak bude za komunismu „po určité době“ trvat „nejen buržoazní právo, nýbrž i buržoazní stát – bez buržoazií!“ (s. 112) Bude v tomto superstátě lidem zajištěna aspoň materiální rovnost? Nikoliv: „První fáze komunismu tedy ještě nemůže přinést spravedlnost a rovnost: rozdíly v bohatství zůstanou, a to rozdíly nespravedlivé, avšak nebude možné vykořisťování člověka člověkem...“ (s. 108) Ano, plně ho nahradí vykořisťování člověka systémem.

CUI BONO?

Byla Říjnová revoluce v Rusku skutečně provedena v zájmu většiny, tj. pracujícího lidu? Podle oficiálních statistik z r. 1915 bylo v celém Rusku od milionu 700 tisíc do dvou milionů továrních dělníků. Obyvatelstvo celé říše (v r. 1914) čítalo 178 378 800 lidí. To znamená, že dělnický proletariát dva roky před revolucí tvořil v Rusku něco přes 1 procento (!) obyvatelstva. Mezi obyvateli industrializovaného hlavního města Petrohradu bylo průmyslových dělníků více: tady tvořili dokonce kolem 10 procent z celkového počtu. Občas se tento údaj uvádí pro celou zemi – ale v tom případě jsou mezi dělníky započítáni sluhové, železničáři, selští nádeníci, dokonce lovci a rybáři, zkrátka všichni, kdo nebyli tzv. soukromníci nebo kvalifikovaní zaměstnanci státní správy apod. Jinými slovy, Marxův průmyslový proletariát, onen předvoj utlačovaných, jehož zájmy měla bolševická strana coby „předvoj předvoje“ hájit, zdaleka netvořil v slabě industrializovaném Rusku většinu. Vzhledem k této statistice je najednou zcela jasné, proč Lenin sází jedině na násilí, a věta o tom, že „proletariát potřebuje... organizaci násilí jak k potlačení odporu vykořisťovatelů, tak k řízení obrovské masy obyvatelstva, rolnictva, maloburžoazie a poloproletářů“ (s. 59)

už dává smysl. Jak již bylo řečeno, „jedna část obyvatelstva“ tu hodlá „vnucovat svou vůli druhé části puškami, bodáky a děly“ – musíme si ovšem uvědomit, jak velký byl v Rusku nepoměr mezi těmito částmi.

Kdo tedy byl onen „pracující lid“, v jehož zájmu měl údajně proletariát převzít moc? Valnou většinu obyvatelstva Ruské říše, 82 procenta tvořili rolníci, z nichž zhruba čtvrtina patřila k chudíně. Pochopitelně, tvořili i drtivou většinu mezi vojáky carské armády – a tak právě oni, ozbrojení rolníci ve vojenských stejnokrojích, za krvavých bojů zlikvidovali v únoru 1917 monarchii – poté, co se dělnické oddíly stáhly před útokem armádních jednotek zpátky do petrohradských dělnických čtvrtí. Naopak, za říjnových událostí většina Petrohradské posádky vyhlásila „neutralitu“, tj. nepřidala se ani k vládě, ani k bolševikům, čímž jim umožnila v podstatě nerušené obsazení většiny strategických objektů.

Je docela s podivem, že navzdory své početní převaze rolníci takřka nestojí Leninovi za zmlínku: zmiňuje je ve *Státě a revoluci* pouze dvakrát, a to o nich ještě mluví jako o „maloburžoazním elementu“. Jedna ze zmínek je tato: „V Evropě roku 1871 netvořil na kontinentě proletariát v žádné zemi většinu lidu. ‚Lidová‘ revoluce, která strhuje do hnutí opravdu většinu, mohla být lidovou jediné tehdy, kdyby se jí zúčastnil jak proletariát, tak i rolníctvo. Obě tyto třídy tehdy právě tvořily lid.“ (s. 69) Jenže v Rusku r. 1917 tomu vůbec nebylo jinak, což dokazovala právě únorová lidová revoluce. Zato je aspoň jasné, proč se Lenin označení „lidový stát“ vyhýbal – o jakýsi lid, natožpak o konkrétní lidi, mu politicky vůbec nešlo. Šlo mu o naplnění Marxových proroctví: rolníci měli tu smůlu, že velkou dějinnou úlohu od Marxe nedostali.

Zájmy rolníků, tj. v pravém slova smyslu zájmy lidu, tradičně hájila největší ruská politická strana: strana Sociálních revolucionářů (SR, eseri), dědic tradic tzv. narodovců z 19. století. Měla většinové zastoupení jak v prozatímní vládě, tak v sovětech, a zvítězila i ve volbách do Ústavodárného shromáždění (kvůli čemuž ho musel Lenin v prosinci 1917 silou zbrani rozehnat). Levé křídlo strany, takzvaní leví eseri, po nějakou dobu dělalo bolševikům stafáž v jejich vládě a dočasně ji legitimizovalo, a to až do ozbrojeného pokusu o svržení bolševické diktatury v červenci 1918, který se jim málem (žel, jen málem) povedl. Po urputných bojích, obzvlášť v Moskvě, byli eseri odzbrojeni a jejich vedení zatčeno. Po r. 1921 byla strana zakázána úplně, mnozí její významní členové zastřeleni a jejich jména vymazána z dějin revoluce.

Ovšem rolníctvo za „diktatury proletariátu“ dopadlo ještě hůř. Když už nedokázali nést tíhu „válečného komunismu“, byla jejich četná povstání drcena Rudou armádou, v případě toho největšího (Tambovského, 1921) i za pomoci letectva a chemických zbraní. Definitivní zničení rolnictva (jeho takzvanou proletarizaci) dovršil Stalin ve 30. letech během kolektivizace. Z tohoto hlediska byla bolševická revoluce mnohem méně vítězstvím proletariátu než politickou porážkou rolnictva. To bylo sovětským státem napůl vyhubeno ve válkách, hladomorech a gulagu, napůl zotročeno v kolchozech. Až do roku 1954 neměli sovětsští kolchozníci ani pasy, které by jim umožňovaly změnit bydliště.

Státní systém vytvořený Leninem na místě bývalého ruského buržoazního (a po dobu několika měsíců i demokratického) státu napodoboval již léta existující vojenskou strukturu bolševické strany, v níž byly mechanismy jako „demokracie“ neznámé. Stát, to jsou přece ozbrojení dělníci, opakuje donekonečna Lenin: inu, je to v první řadě jakási armáda, v níž je demokracie („žvanírna“ atd.) jenom na škodu.

Nicméně pozoruhodné je, že nehledě na svůj radikalismus v otázce ozbrojeného násilí Lenin vůbec nehodlal bourat kapitalistický stát úplně. Naopak, jeho důležité prvky, především ekonomickou strukturu, chtěl zachovat: „Kapitalistická kultura vytvořila velkovýrobu, továrny, železnice, poštu, telefony a další a na této základně se drtivá většina funkcí staré ‚státní moci‘ tak zjednodušila a může být zredukována na zcela jednoduché registrování, zaznamenávání a ověřování, že tyto funkce bude zcela možno vykonávat za obvyklou ‚dělnickou mzdu‘“ (s. 72)

„Řízení výrobních procesů“ mělo podle Lenina vypadat následovně: „Otázka kontroly a evidence (což jsou ryze byrokratické úkony, které jsou podle Lenina velice jednoduché, M. Š.) nesmí být směřována s otázkou vědecky vzdělaného personálu inženýrů, agronomů apod.: tito páni pracují dnes, kdy se podřizují kapitalistům, a budou pracovat ještě lépe zítra, až se podřídí ozbrojeným dělníkům... neboť ozbrojení dělníci jsou lidé praktičtí, a ne sentimentální inteligentíci, a sotva dovolí, aby se s nimi žertovalo.“ (s. 114–115) Jinými slovy, kdo nebude chtít pracovat za „dělnickou mzdu“, bude nejspíš zastřelen. Představa, že se inženýři, agronomové a jiní „inteligentíci“ mohou také ozbrojit a bránit se, Lenina před říjnem jaksí nenapadla – napadla až Stalina, který koncem 20. let zahájil celonárodní represálie odhalením „spiknutí inženýrů“.

Je jasné, že „proletariát (rozuměj bolševická strana, M. Š.) potřebuje státní moc, centralizovanou organizaci síly, organizaci násilí jak k potlačení odporu vykořisťovatelů, tak k řízení obrovské masy obyvatelstva, rolnictva, maloburžoazie a poloproletářů při uvádění socialistického hospodářství do chodu.“ (s. 59) Jak si však Lenin ono socialistické hospodářství představuje? Asi takto: „Každý příslušník společnosti, konající určitou část společensky nutné práce, dostává od společnosti potvrzení, že vykonal tolik a tolik práce. Na toto potvrzení dostává ze společenských skladů spotřebních předmětů příslušné množství výrobků.“ (s. 107) Tento popis skutečně sedí, hlavně tedy na ekonomiku říše Inků před příchodem Španělů, s níž by mohl Lenin co do „efektivity řízení“ společnosti přímo soutěžit, i když by asi prohrál.

Zde je jiný popis, o něco vystiženější: „Jeden vtipný německý sociální demokrat sedmdesátých let minulého století nazval poštu vzorem socialistického hospodářství. To je velmi vystižené. Pošta je dnes hospodářství, jež je organizováno podle typu státní kapitalistického monopolu... Avšak mechanismus společenského hospodaření je tu už hotový. Svrhneme-li kapitalisty... tu se před námi objeví výborně technicky vybavený mechanismus... který mohou uvést do chodu sami sjednocení dělníci, najmou-li si technické pracovníky, dozorce, účetní a zaplatí-li za práci jich všech, i za práci všech ‚státních‘

úředníků vůbec, dělnickou mzdu... Celé národní hospodářství, zorganizované jako pošta... pod kontrolou a vedením ozbrojeného proletariátu – to je náš nejbližší cíl. Takový stát na takovém ekonomickém základě potřebujeme.“ (s. 77)

STÁTNÍ, NEBO SPOLEČENSKÉ?

Ale to všechno je v srpnu a září 1917 jen hudba budoucnosti: teď je nejdůležitější zahájit boj, a pak se uvidí, jak říkával Napoleon. Bod číslo jedna Leninova plánu tedy zní: „Proletariát se chápe státní moci a mění výrobní prostředky nejprve ve státní vlastnictví.“ (Engels, *Anti-Düring*, cit. in: Lenin, s. 51) Všimněme si, že na rozdíl od Engelse Lenin raději mluví o „společném“, nikoliv státním vlastnictví: stát jsou pro něj přece ozbrojení dělníci (v nejlepším případě deset procent reálné populace). Kdyby mluvil o „státním vlastnictví“, znamenalo by to, že hodlá vzít výrobní prostředky horním deseti procentům a předat je dolním deseti procentům, zatímco zbytek společnosti bude toto předání nejchutnějšího sousta sledovat s otevřenou pusou. Nakonec se ale Engelse slova dokonale naplnila: „společné“ vlastnictví po revoluci znamenalo de iure státní vlastnictví, tj. majetek „předvoje“, zatímco de facto patřilo nikoliv společnosti, nýbrž „předvoji předvoje“, tj. bolševické straně.

Podle Engelse za komunismu „namísto vlády nad osobami nastupuje správa věcí a řízení výrobních procesů. Stát není odstraněn, stát odumírá.“ (Engels, *Anti-Düring*, cit.: Lenin, s. 52). Upřesníme: ve skutečnosti stát neodumřel, odumřely osoby, některé i přímo fyzicky. Ostatní byly redukovány na úroveň věcí a pak i spravovány jako věci. Zatímco „i v nejdemokratičtější buržoazní republice je údělem lidu námezdní otroctví“ (s. 54), v bolševickém státě bylo údělem lidu otroctví bezmezní (obzvlášť na venkově) a bezmezní, jelikož teď 90 procent populace otročilo státu, nikoliv kapitalistovi.

Jinými slovy, když dva dělají totéž, není to totéž. Když dělníka vykořisťuje a utlačuje kapitalista, je to zcela jistě zločin proti lid-skosti. Když to samé dělá „dělnický stát“ (nebo „polostát“, nebo „superstát“, to už je utlačovanému srdečně jedno), stává se z utlačování projev dělníkovy svobody, protože je utlačován jaksí ve svém vlastním zájmu, a tak se nedá o utlačování v podstatě ani mluvit.

A CO ANARCHISTÉ?

Pár citátů pro představu, co všechno marxisté vyčítali anarchistům:

„Buď antiautoritáři sami nevědí, co mluví, a pak jen šíří zmatek, anebo vědí, a pak zrazují hnutí proletariátu. V obou případech slouží reakci.“ (Engels, *O autoritě*; cit. in: Lenin, s. 86)

„Představa anarchistů o zrušení státu je zmatená a nerevoluční – tak se na to díval Engels. Anarchisté nechtějí vidět revoluci právě v jejím vzniku a vývoji s jejími specifickými úkoly, pokud jde o násilí, autoritu, moc a stát.“ (s. 86)

„Anarchisté se pokoušeli prohlásit právě Pařížskou komunu, abych tak řekl, za ‚svou‘, za potvrzení správnosti jejich učení, ale přitom naprosto nepochopili poučení z Komu-

ny a Marxův rozbor těchto poučení. V konkrétních politických otázkách, zda je třeba rozbít státní stroj a čím jej nahradit, anarchismus nepřinesl nic, co by se alespoň trochu přiblížilo pravdě.“ (s. 117)

„Rozdíl mezi marxisty a anarchisty je v tom, že 1. Marxisté, kteří si kladou za cíl úplné zrušení státu, uznávají, že tohoto cíle lze dosáhnout teprve po zrušení tříd socialistickou revolucí, jako výsledku zavedení socialismu, jenž vede k odumírání státu; anarchisté chtějí stát úplně zrušit z dneška na zítřek a nechápu podmínky, za nichž je možné stát zrušit. 2. Marxisté uznávají za nutné, aby proletariát po dobytí politické moci zničil nadobro státní stroj a nahradil jej novým, který by vytvořila organizace ozbrojených dělníků podle typu Komuny; anarchisté obhajují zničení státního stroje a mají naprosto nejasnou představu o tom, čím jej proletariát nahradí a jak bude používat revoluční moc; anarchisté dokonce odmítají využití státní moci revolučním proletariátem, jeho revoluční diktaturu. 3. Marxisté požadují, aby se proletariát připravil k revoluci tím, že využije soudobého státu; anarchisté to odmítají.“ (s. 123–124)

To všechno je sice pěkné, ve skutečnosti ale nejtěžším teoretickým hříchem anarchistů není to, že neznají nebo nechápou úlohu státu v revoluci podle Marxe, nýbrž to, že na rozdíl od Lenina podporují federalismus a netouží po tom získat ústřední moc. „Marx se rozchází jak s Proudhonem, tak i s Bakuninem právě v otázce federalismu (nemluvě už o diktatuře proletariátu). Z maloburžoazních názorů anarchismu vyvěrá federalismus zásadně. Marx je centralista.“ (s. 79)

Jenže Lenin je centralista nejen proto, že centralista byl Marx: má i vlastní důvody. Anarchistická decentralizace státu by totiž skutečně přinesla „velkou hojnost a mnohostvárnost politických forem“ (s. 66), o níž Lenin jen mluví, zatímco si ji ve skutečnosti nepřeje: pro něj je federalismus, stejně jako demokracie, zdržováním na cestě ke komunismu. Nelze se mu divit: jen si představme, že by v případě vítězství federalismu získal Lenin moc nikoliv v celém Rusku, nýbrž pouze v Petrohradě, nebo dokonce v jedné jeho čtvrti! Chápal, že má šanci jedině v případě přísného prosazování moci „shora“, tj. z centra, proto potřeboval zachovat hierarchickou pyramidu „podřízených“ a „důstojníků“ v měřítku celé země. Toto své přání přikrývá demagogií o tom, že „nejširší místní, oblastní aj. svoboda, známá v dějinách, byla (ve Francii v letech 1782 až 1789, aspoň podle Engelse – M. Š.) ovšem dána centralistickou, a nikoliv federativní republikou.“ (s. 94)

Ale to všechno jsou rozdíly přece jenom teoretické. Praktické, bezprostřední nebezpečí anarchistů pro bolševiky spočívalo jednak v tom, že jim ubírali příznivce, jednak v tom, že je nešlo řídit z jednoho centra jako bolševickou stranu (tj. jako armádu), no a do třetice a hlavně v tom, že byli bolševici s anarchisty často házení veřejností do jednoho pytle, což poškozovalo pověst bolševiků u těch, kteří byli už unaveni z faktického poúnorového bezvládní a přáli si „moc pevné ruky“. To je ten pravý důvod, proč se Lenin ve své knize rozzuří pokaždé, kdykoli si vzpomene, že někdo už zase obviňoval bolševiky z anarchismu, nebo dokonce nedej bože zaměňoval bolševiky s anarchisty.

KDE UDĚLALI SOUDRUZI CHYBU?

Shrnul bych to celé do otázky, která už se dávno nabízí: Proč se to všechno tenkrát v tom Rusku tak příšerně posralo? Domnívám se, že odpověď nalezneme kde jinde než v ekonomice. Lenin ve své knize několikrát zmiňuje důležitý detail: po zespolečenštění (zestátnění) výrobních prostředků by mělo dojít k „ekonomickému převratu“ (s. 109): „Teprve socialismem začne rychlý, skutečný, opravdu masový postup kupředu ve všech oborech společenského a individuálního života za účasti většiny obyvatelstva a posléze veškerého obyvatelstva.“ (s. 113) Ukazuje se tedy, že důvody pro odstranění buržoazie a třídních rozdílů vůbec nejsou jen morální nebo emancipační, ale jsou to i praktické, ekonomické důvody: „Teď se blížíme milovými kroky k vývojovému stupni výroby, na němž existence tříd nejen přestala být nutností, nýbrž stává se přímo překážkou výroby.“ (s. 51)

Co se tedy stane, až tato překážka bude odstraněna? Odpověď je – v *Komunistickém manifestu*, v r. 1917 již 70 let starém: „Proletariát využije svého politického panství k tomu, aby postupně (!, M. Š.) vyrval buržoazii veškerý kapitál, soustředil všechny výrobní nástroje v rukou státu... a co nejrychleji rozmnožil sumu výrobních sil.“ (Marx, Engels, *Komunistický manifest*, cit. in: Lenin, s. 57) Lenin s tím, jak jinak, souhlasí: „Toto vyvlastnění umožní obrovský rozvoj výrobních sil.“ (s. 110)

Jenže k žádnému „zmnožení sumy výrobních sil“ ani k „ekonomickému převratu“ v rámci bolševické revoluce, nehledě na sebevětší „soustředění výrobních nástrojů v rukou státu“, nedošlo. Nejsilnější byla sovětská ekonomika za doby Nové ekonomické politiky, tj. částečného návratu k tržnímu hospodářství. Stalinova doslova brutální industrializace a kolektivizace umožnila Sovětskému svazu se jen taktak dotáhnout na přední kapitalistické státy – aby Brežněv nakonec proměnil zemi v typickou surovinovou ekonomiku (a v neposlední řadě exportéra zbraní), kterou Rusko v podstatě zůstává dodnes. Kdyby tomu po Říjnové revoluci bývalo bylo jinak, tj. kdyby k ekonomickému převratu nějakým zázrakem bývalo došlo, pak bychom dnes už nejspíš žili ve skutečném komunismu, dávali bychom Marxovi, Engelsovi a Leninovi za pravdu a děkovali bychom jim za jejich geniální proroctví a hluboké vědecké vhledy. Jenže dějiny, jak praví známá floškule, žádné „kdyby“ neznají.

SLIBY CHYBY

Sečteno a podtrženo, ze slibů a cílů, vyhlášených Leninem ve *Státu a revoluci*, byly v průběhu bolševické revoluce a následné existence sovětského státu (až na „všeobecnou znalost čtení a psaní, které již bylo dosaženo v řadě nejvyspělejších kapitalistických zemí“, s. 114) splněny v podstatě jen hrozby.

Tak například Lenin soudil, že „potlačování menšiny vykořisťovatelů většinou včerejších námezdních otroků je úkol poměrně tak snadný, prostý a přirozený, že bude vyžadovat mnohem méně krve než potlačování povstání otroků, nevolníků a námezdních dělníků, takže vyjde lidstvo mnohem levněji.“ (s. 106) Odhlédneme-li od jisté zvrá-

nosti tohoto kramaření s krví, musíme přiznat, že se existence komunistických režimů v minulém století lidstvu (a v první řadě sovětskému Rusku) poněkud „prodražila“.

Stejně „snadné“ a „levné“ mělo být podle Lenina i spravování „dělnického státu“: „Až dělníci vydobudou politickou moc, rozbijí starý byrokratický aparát, zboří jej do základů, neponechají z něho kámen na kameni a nahradí jej aparátem novým, který bude složen z týchž dělníků a zaměstnanců, proti jejichž přeměně v byrokraty budou neprodleně učiněna opatření, která podrobně rozebrali Marx a Engels: 1. Nejen volitelnost, nýbrž i sesaditelnost kdykoli; 2. Platy nepřevyšující mzdy dělníků; 3. Okamžitý přechod k tomu, aby všichni vykonávali funkci kontroly a dozoru, aby se všichni načas stávali ‚byrokraty‘, a aby se proto nikdo nemohl stát ‚byrokratem‘.“ (s. 121) Jen tak mimochodem, Marx a Engels to zase okopčili od pařížských komunardů, čest jejich památce – jenže krátké trvání Pařížské komuny neumožnilo zjistit, nakolik tato protibyrokratická opatření budou dlouhodobě úspěšná. Víme zato, jak to dopadlo v Rusku: namísto splnění této papírové předpovědi došlo k tomu, že – oops! – byrokracie v Sovětském svazu převzala státní moc a vytvořila de facto novou třídu vykořisťovatelů, srovnatelnou snad jen s čínskými mandaríny.

Podle Lenina měl v budoucnu odumřít sám „kořen státu“, tj. buržoazní společnost (s. 102). Nehledě na to, že byla původní buržoazní společnost ve 20. a 30. letech Stalinem doslova vymýcena a vyhlazena, stát nikdy nebyl pevnější než za vlády Komunistické strany. Ba co víc, za této vlády vznikla i nová buržoazie (nejen z řad byrokracie), o jejíž existenci A. Gide podal svědectví již roku 1935, J. Weil roku 1937 a G. Orwell roku 1938. Pokud jde o Leninův „demokratický centralismus“, snad nikdy nebyl regionální a národní útlak větší než za bolševického režimu... no a tak dále.

SLAVIT, NEBO TRUCHLIT?

Z celé řady Leninových deklarací pouhé dva měsíce před převzetím moci poměrně jednoznačně vyplývá, že ve skutečnosti vůbec netušil, do čeho jde, ale přesto byl odhodlán „jít do toho“ za každou cenu, protože viděl v praktické aplikaci marxistické teorie smysl svého života. Ve *Státu a revoluci* si vlastně jen jednou položí otázku, „zda je správné zobecňovat Marxovy zkušenosti, poznatky a závěry, a přenášet je do širšího rámce, než byly tři roky dějin Francie...“ (s. 63) A hned si odpoví: ano, je to správné! – a jako důkaz uvede další citát z Engelse. Jinak o správnosti Marxových a Engelsových politických a ekonomických předpovědí Lenin nepochyboval, jako „dobrý“ voják nepochybuje o rozkazu: i když si ho pro sebe jistě nějak vykládá, chybí mu většinou znalosti z oblasti strategie a vojenského plánování pro to, aby mu skutečně porozuměl.

Jojo, kdo nic nedělá, nic nezkazí... Jenže Lenin ve skutečnosti zkazil jen to, co zkazit dopředu sliboval, zatímco jinak toho – myšleno pro lid – udělal málo, než se obecně soudí v důsledku falšování dějin, které ruští komunisté prováděli po sedmdesát let svého setrvávání u moci.

Snad jen v jednom Lenin kupodivu nelhal a neselhal: na krvi a slzách většiny obyvatel bývalé carské říše založil principiálně „nový“

stát, v němž bylo kapitalistické vykořisťování člověka člověkem nahrazeno vykořisťováním člověka ze strany zcela neosobního a zdola nekontrolovaného byrokratického systému. A tak bychom si letos pod rouškou „oslav“ VŘSR měli připomenout sté výročí bolševického vynálezu tohoto systému, jemuž Egon Bondy říkal etatismus. Právě etatismus (pochopený jako nikým nekontrolovaná a ničím neomezená vnitropolitická moc institucí) ve spojení se zahraničněpolitickým imperia- lismem (bojem o zdroje) a ekonomickou globalizací (bojem o trhy) tvoří onu mytickou trojici, na níž stojí náš současný státně kapitalistický svět.

Poznámky:

¹ S. 114. Tento a všechny další citáty uvádím podle vydání: Lenin V. I., *Stát a revoluce. Marxistické učení o státu a úkoly proletariátu v revoluci*. Přeložila Milena Kovářová, Otakar II., Praha 2000.

² <http://istmat.info/node/17163>

RUSKÁ RADIKÁLNÍ LEVICE V ŘÍJNU 1917

DMITRIJ RUBLJOV

V říjnu 1917 v Rusku fakticky existovala levicová radikální koalice. Koaliční charakter měl Vojensko-revoluční výbor, který uskutečnil 26. října převzetí moci v Petrohradě. Bylo v něm 53 bolševiků, 21 levých eserů, jeden menševik - internacionalista, sedm anarchistů a jeden až dva eseri-maximalisté.

Jak se na možnou perspektivu levicové radikální koalice dívali sami její příslušníci? Jako příklad mohou posloužit anarchistické organizace a Svaz socialistů-revolucionářů-maximalistů (SSRM). Anarchisté a eseri-maximalisté byli totiž v letech této revoluce a občanské války jedni z nejaktivnějších v rámci dělnického a rolnického hnutí. Jejich myšlenky měly na masy vliv a na tuto okolnost počátkem října 1917 poukazovali lidé ostatních levicových směrů včetně Lenina.

Z anarchistických organizací se zaměříme na názory teoretiků základních skupin anarchistů, kteří se v únoru až říjnu 1917 ocitli v centru dění. První z nich, anarchobuřičská, která se soustředila na organizování proletářských mas k ozbrojenému povstání a expropriaci výrobních prostředků, spojila většinu anarchokomunistů a část anarchoindividualistů. Její stoupenci se seskupili kolem petrohradské organizace anarchistů, poté Petrohradské (PFAG) a Moskevské (MFAG) federace anarchistických skupin. Teoretiky „buřičů“ byli I. S. Blejchman, A. L. a V. L. Gordinové a hlavními tiskovými orgány byly časopis *Komuna*, noviny *Svobodná komuna*, *Svobodný Kronšadt* a některé další. Druhou skupinu představovali anarchosyndikalisté, kteří se sjednotili už v emigraci do Federace svazů ruských pracujících (FSRR) USA a Kanady a poté v červenci 1917 založili v Petrohradě Svaz anarchosyndikalistické propagandy (jejich tiskovým orgánem byly noviny *Hlas práce*). A čelným teoretikem byl také V. M. Volin.

Mezi ruskými anarchisty a maximalisty neměla myšlenka stranických koalic do února 1917 větší vliv. „Mezi anarchokomunisty na straně jedné a liberály nebo socialisty na straně druhé existuje neprostupná propast... I když socialisté usilují o socialismus podobně jako my, chtějí ho v budoucnu opřít o násilí státu, a protože o něj usilují cestou zapojení do státní moci v současnosti, jsou pro nás stejnými nepřáteli jako liberálové. Vše, co bylo dosud řečeno, je jasnou negativní odpovědí na otázku o možnosti nějaké dohody mezi námi a některou z existujících politických stran,“ psal v roce 1906 teoretik anarchokomunismu I. Knižnik-Vertov. Na stránkách anarchistických tiskovin se připouštěla koalice pouze se SSRM. Žádné odkazy na ochotu k zapojení do bloku levicových sil historici nenacházejí ani v esersko-maximalistické literatuře té doby.

Pouze na Sibiři a na Dálném východě se anarchisté a maximalisté pokoušeli o založení společných struktur, jako například Zabajkalské federace skupin ozbrojeného lidového povstání (1906–1908), Strany sjednocených socialistů, Svazu revolučních socialistů (1911–1912) ad. V jednotlivých případech docházelo ke spolupráci mezi anarchistickými organizacemi, SSRM a dalšími levičáky v rámci sovětů dělnických zástupců a stávkových výborů, při organizování expropriací a bojové teroristické činnosti, při nákupu zbraní v zahraničí, ozbrojených akcích, protiválečné propagandě, útěcích politických trestanců a boji za jejich zájmy. Před spojením s politickými stranami dávali anarchisté a eseri-maximalisté přednost základní spolupráci s řadovými aktivisty dělnického, rolnického a studentského hnutí, nezávisle na jejich stranické orientaci. Příkladem takové spolupráce se stala aktivita anarchistů ve stávkových výborech během stávek námořníků a přístavních dělníků v Oděse (podzim 1906 až zima 1907) a v tomském Technologickém institutu (březen 1910).

Nejdůsledněji se této linii drželi anarchosyndikalisté a částečně maximalisté, kteří zdůrazňovali myšlenku založení masových mimostranických dělnických a rolnických organizací, které by sjednotily pracující nezávisle na politických vášních a reprezentovaly subkulturu samosprávy bezstátní socialistické společnosti.

Události únorové revoluce 1917 změnily vztah anarchistů a SSRM k myšlenkce levého bloku. V březnu 1917 se jak členové těchto organizací v Rusku, tak jejich emigrantské skupiny zaměřily na spojení s dalšími socialistickými silami.

V období od února do října 1917 vycházeli anarchističtí publicisté při hodnocení politické situace v zemi z *teorie třetí revoluce*. Podle stoupenců této teorie první etapa revoluce proběhla v únoru až březnu 1917 a vedla ke svržení samoděržaví a k přechodu moci do rukou buržoazie. Následující, druhá etapa, spojená s bojem za vytvoření demokratické republiky, musí být završena převzetím moci socialistickými stranami, které provedou agrární reformu v duchu politiky eserů, udělají kompromis v oblasti pracovního zákonodárství, začnou uskutečňovat zestátnění výroby. Potom radikálně naladěné dělnické, rolnické a vojenské masy pod vedením anarchistů zahájí třetí etapu revolu-

ce, která bude znamenat předání moci a řízení výroby federacím orgánů revoluční územní a výrobní samosprávy (všeobecná pléna pracujících a jimi kontrolované sověty zástupců). Poprvé byla tato teorie zformulována počátkem března 1917 v úvodníku časopisu *Komuna*: „Samoděržavná moc je svržena... Lid žádá a domáhá se plné likvidace starého režimu, snaží se vyrvat i s kořeny zbytky nevolnictví a zbavit veškeré moci a privilegii aristokracii. To je druhá etapa boje, teprve začínající, jejímž heslem je „demokratická republika... Ruská revoluce, která začala, má hlubší příčiny než nespokojenost se samoděržavím a nutně vyvolá sociální otřesy... Odtud vzniká třetí etapa boje, boje sociálního, jehož úkolem je zničení všech privilegií, přechod výroby do rukou společnosti, skutečné a rovnoměrné přerozdělení výsledků práce.“

V dubnu 1917 tuto koncepci vysvětlil Volin: „První etapa ruské revoluce – boj lidu se samoděržavím – byla dokončena jeho svržením... Druhou etapu představuje forma odhodlaného boje o moc... mezi liberálně-buržoazní „republikující“ vládou a sovětem. A tato druhá etapa bude dokončena mimo jakékoli pochybnosti vítězstvím Sovětu, tj. vítězstvím té moci, kterou podporuje pokroková, socialistická část ruského proletariátu a která je prvním krokem na cestě ke ztělesnění sociálnědemokratické myšlenky... Domníváme se, že po jisté, delší nebo kratší, přestávce se boj nevyhnutelně obnoví. Začne třetí a poslední etapa ruské revoluce... Začne boj... přímo a samostatně činných místních dělnických a rolnických organizací, které přejdou k přímé expropriaci půdy a všech prostředků spotřeby, výroby a dopravy... proti centralistické sociálnědemokratické vládě, hájící svou existenci. Boj mezi vládou a bezvládmí.“ Volin potvrdil uskutečňování svých prognóz, vyřčených v dubnovém článku, doslovným zopakováním v jedné z prací z počátku října 1917. Tato teorie se stala základem účasti anarchistů v levém bloku.

Na začátku března 1917 anarchističtí publicisté předpověděli pokus o převrat připravovaný lidry liberálních stran, které se opíraly o podporu generality, ruské buržoazie, šlechtické aristokracie a elit zemí Trojdhody, jako důsledek konfliktu mezi sověty (centrem sjednocení levicových sil) a prozatímní vládou (orgánem okéabrsko-kadetského bloku; tj. konzervativně liberálního Svazu

19 17. října a Strany konstitučních demokratů). Už 5. (18.) března 1917 se v novinách *Dělnický prapor* (Рабочее знамя), orgánu ruské anarchistické emigrace ve Švýcarsku, psalo: „Zastavit revoluci a provést státní převrat s cílem uchopit vládní moc do svých rukou – to je program navrhovaný ruskou buržoazií. Oklamat lid slibem nejširších, div ne republikánských politických reforem a využít ho pro své cíle, lidu cizí a nepřátelské... taková je taktika gučkovsko-miljukovského bloku... Ruská buržoazie dnes sní o státní převratu po vzoru mladoturckého převratu z roku 1908 a čeká na svého Envera Pašu v osobě jakéhokoliv ruského Polivanova Paši nebo Brusilova Paši.“

V březnu 1917 anarchistický tisk vyzýval ke sjednocení „demokracie“ (představitelů socialistických, dělnických a rolnických organizací, orgánů revoluční samosprávy) kolem sovětů s cílem vzdorovat plánům kontrarevolučních sil a poté uchopit moc a uskutečnit demokratické reformy. Obdobnou pozici v době od března do října 1917 vyjadřovali i maximalisté. „Potřebám života přítomnosti vyhovují pouze sověty dělnických, vojenských a rolnických zástupců. Tyto organizace jsou čistě třídní... V sovětech se aktivnější a uvědomilejší elementy neodtrhávají od svého prostředí, ale spojují se svou praktickou činností mezi sebou, zůstávají na svých místech, neustále působí na masy a prověřují na sobě vliv mas... Sověty jsou ty bojové organizace, které jediné jsou s to klást rozhodný odpor všem pokusům o kontrarevoluci,“ psal jeden z teoretiků SSRM A. A. Zverin.

Na rozdíl od SSRM anarchisté až do října 1917 nevypracovali ani jedno stanovisko k sovětům. Část teoretiků je považovala za nástroj kontroly dělnického a rolnického hnutí ze strany lídrů politických stran. Například MFAG ve své Deklaraci vyzvala masy k bojkotu sovětů dělnických a vojenských zástupců. Část anarchistických publicistů stavěla proti sovětům tovární a závodní výbory jako organizaci nejbližší zájmům dělnické třídy.

Kvůli zachování jednoty levicových sil Komuna vyhlásila dočasné zřeknutí se uskutečňování programu sociální revoluce, a dokonce „přímých akcí“ v ekonomickém boji pracujících proti buržoazii: „Odtud vyplývá úkol revoluční demokracie smést všechny zbytky nevolnického režimu a uvést do života politické reformy v přísně demokratickém duchu. My anarchisté jsme se rozhodli jít společně s demokracií k tomuto cíli, dokud náš nepřítel nebude zlomen, dokud nebudou překonány vnější překážky, tj. dokud bude pokračovat válka, a dočasně se zříkáme všech pokusů o uskutečnění našeho konečného cíle.“ A dále: „My anarchisté se v tuto chvíli zdržíme revolučních vystoupení proti buržoazii: ani jeden kapitalista nyní neutrpěl újmu kvůli útoku anarchistů.“

Už 2. března byla na všeobecném plénu petrohradských anarchistů a eserů-maximalistů zformulována výzva Petrohradskému sovětu s vysvětlením podmínek, za nichž byla Petrohradská organizace anarchistů připravena ke společné činnosti „s jinými socialistickými organizacemi“. Dne 7. března na zasedání Sovětu tuto výzvu přednesl Blejchman. Petrohradští anarchisté fakticky vyjádřili souhlas s vytvořením homogenní socialistické vlády. Jejich požadavky se omezily na odstranění „přívrženců staré moci“ (podle všeho kadetů a okřabristů) z vlády

a státních úřadů; na organizování soudu nad carskými ministry; udělení svobody slova a tisku levicovým stranám; vydání zbraní revolučním organizacím a jejich bojovým družinám pro boj s kontrarevolucí; materiální podporu osvobozených politických vězňů. Další podmínky vyhlášené na stránkách anarchistických tiskovin se omezily na zavedení demokratické republiky, odstranění monarchicky orientovaných důstojníků z armády, vystoupení Ruska z války. Kromě toho v březnu 1917 anarchisté dvakrát žádali, aby dostal jejich představitel místo ve výkonném výboru Petrohradského sovětu.

Menševicko-eserské vedení sovětů, na nějž se obrátil Blejchman, si nepřálo konflikt s prozatímní vládou a nebylo připraveno k vytvoření levicové koalice. To vedlo k radikalizaci požadavků a aktivit anarchistů a SSRM. Vždyť při výzvě ke kompromisu neodmítli provedení sociálních reforem v duchu anarchistického komunismu a pouze je odsunuli až po zničení buržoazní a vojensko-aristokratické kontrarevoluce, což mělo být věcí nedaleké budoucnosti. Pravděpodobným důvodem spojení výzev k uskutečnění sociální revoluce s myšlenkou mezistranického kompromisu byla snaha získat čas a upevnit své organizace za využití zdrojů dalších levicových stran (dostat tiskárny, zbraně, místa v sovětech).

Jak je zřejmé z materiálů anarchistického tisku, velký význam pro změnu strategie anarchistů mělo také široké rozšíření protiválečného nálad mezi pracujícími a vojáky, které se projevilo během dubna. „Revoluční vojska a proletariát Petrohradu bouřlivými vystoupeními 20. a 21. dubna proti prozatímní vládě hlasitě dali vědět celému světu, že Rusko se nikomu nepodaří svést na cestu buržoazního kapitalistického zřízení, že rozhodovat o osudu ruské budoucnosti nemůže vláda, ale sám ruský lid, a že započatá revoluce, změněná v revoluci sociální, může skončit pouze po naprostém zničení státně-třídního zřízení,“ psal Volin v dubnu 1917.

Od dubna 1917 se pro anarchisty na první místo dostává heslo okamžitého uskutečnění sociální revoluce. V té době Volin ve svých článcích popsal podrobný plán realizace anarchokomunistického uspořádání v nejbližší době. Příznačné jsou i materiály časopisu petrohradských anarchistů *Komuna*: „My anarchisté vyzýváme k sociální revoluci, ke svržení prozatímní vlády, ovládnutí všech výrobních prostředků: továren, závodů, veškeré půdy, všech spotřebních výrobků k obecnému užívání.“ Stejně tak radikální je platforma bloku levicových radikálních sil navržená teoretiky eserů-maximalistů: předání veškeré moci sovětům, předání výrobních prostředků pracovním kolektivům a jejich svazům, uzavření okamžitého míru bez anexí a kontribucí, právo národů na sebeurčení, likvidace stálých armád.

V této situaci anarchisté a SSRM mluvili o spojení části levicových sil, která by dostala revoluci za hranice buržoaznědemokratických reforem. „Stanovujeme-li cestu boje, považujeme za nezbytné především distancovat se nejen od buržoazie, ale od všech demokratických elementů, které ztotožňují své úkoly s úkoly buržoazie, od všech, kteří mluví o podpoře vlády,“ psal I. S. Blejchman. Stejně uvažovaly i regionální anarchistické organizace. Například v rezoluci Čitinské skupiny anarchistů, uveřejněné v září 1917, se říkalo: „U vědomí důležitosti

nastalé situace jsme se my anarchisté rozhodli podporovat všechny revoluční organizace usilující o zbavení pracujících mas jha kapitalistů.“ Myšlenku spolupráce se všemi socialistickými stranami neodmítli jen jednotliví maximalisté, vyzývající „vztahovat se ke všem socialistickým stranám vlídně a s rozumnou kritikou, nepěstovat nevraživost ani k menševikům a k bolševikům, ani eserům, ani k sociálním demokratům, a pamatovat, že cíle pracujících a stranické masy jsou totožné a různé jsou jen cesty a prostředky.“ Tak v srpnu 1917 charakterizovali moskevské rokování jako vytvoření kontrarevolučního bloku, když na stránkách *Pracovní republiky* vyzvali ke svolání Všeruského sjezdu rolnických, dělnických a vojenských zástupců, který měl organizačně zajistit blok socialistických sil sjednocením „všech myslících a čestných revolucionářů, ať už by patřili k jakékoli frakci“.

Snaha anarchistů a SSRM o založení bloku levicových radikálních sil se v tomto období sešla s bolševickou taktikou levého bloku. V dubnu 1917 bylo rozhodnutím VII. konference RSDRP(b) uznáno za nutné „sblížení a spojení se skupinami a směry, které fakticky stojí na půdě internacionalismu“. Anarchisty a SSRM sblížovaly s bolševiky obecné požadavky „okamžitého a nekomplikovaného míru bez kontribucí a anexí“, předání moci do rukou sovětů, zavedení dělnické kontroly ve výrobě, směřování k uskutečnění socialistického programu. Anarchistická publicistka Andrejevská psala: „V prvních dnech byla anarchisty v Petrohradě i v provincii vyhlášena nutnost přechodu továren, závodů a všech výrobních prostředků do rukou proletariátu a tato idea našla vášnivou odezvu v dělnické třídě. Nepopíratelnou životnost tohoto požadavku... diktuje všem zřejmá hospodářská bezmoc majetných tříd, uvědomilo si ji i krajní levé křídlo sociální demokracie.“ A jeden z publicistů SSRM napsal: „Názory starého marxismu zastávají menševici. Berou naši revoluci jako buržoaznědemokratickou... Lenin poznal, že naše revoluce má dvě etapy a první etapa už ‚skončila‘. Co to bylo za ‚první etapu‘? Je třeba předpokládat, že ‚první etapa‘ revoluce je politická a druhá sociální... Tak Lenin přiznal, že naše revoluce je sociální, a v souladu s tím navrhoval přejmenovat bolševický směr v marxismus ‚na dělnickou komunistickou stranu‘.“

Z anarchistů byli bezvýhradnými stoupenci koalice s bolševiky A. a V. Gordinové. Svoji pozici zdůvodňovali tím, že v podmínkách tvrdé opozice mezi radikálními revolučními a kontrarevolučními silami je zavedení diktatury bolševické strany „menším zlem“, jedinou reálně možnou podmínkou vítězství revolučních sil: „Při nebezpečí diktatury statkářstva a buržoazie přechodně podporujeme diktaturu proletariátu.“

Přesto byl vztah většiny anarchistických publicistů k bolševikům kritický. Hodnotili je jako přívržence státně-kapitalistického uspořádání a autoritářské stranické diktatury, usilující o převzetí kontroly nad dělnickým hnutím a využívání ho pro cíl převzetí moci. Klíčová tu byla otázka úsilí bolševiků o nastolení diktatury, která se nezastaví před represemi proti bývalým spojencům na levici. „Chtějí dosáhnout moci, a až ji dosáhnou... budou se mnohem tvrději bít se svými protivníky (ideovými i neideovými) než současná vláda. Jestliže se sou-

časná vláda zastavila a nestačila se natolik osvědčit, aby směla trestat na frontě i v týlu, bolševici toho budou díky dnešní reputaci a důvěře mas umět lépe a rychleji využít,“ psal v předvečer Říjnové revoluce anarchistic-
ticky novinář Miller. Jednou z důležitých podmínek spojení s bolševiky bylo pro anarchisty zřeknutí se uchopení moci: „Bolševici se v zájmu revoluce, v zájmu toho, aby se naše revoluce stala sociální a internacionální, tj. všelidovou, revolucí celého světa utlačovaných a zbídačených, musí zřici ministerských portfejí,“ napsal těsně před Říjnovou revolucí jeden z kronštadtských anarchistů. Obavy z vlastních ambicí bolševiků vyjadřovali i maximalisté, kteří stavěli proti koalici vládě socialistických stran ideu federace sovětů.

Perspektivu koalice se socialisty-etaty nejkritičtěji hodnotili anarchosyndikalisté. Při rozpracování cesty organizování dělnické třídy k uskutečnění sociální revoluce vycházeli z nezbytnosti vytvoření masových bezpartijních dělnických svazů, vybudovaných na principech anarchistické samosprávy, suverenity všeobecných plén otevřených pracujícím jakékoli politické orientace, ale uzavřených funkcionářům a socialistům teoretikům (především inteligenci), které by tak zbavili možnosti řídit dělnické hnutí. Tento princip chtěli rozšířit na sověty dělnických, vojenských a rolnických zástupců, což by znamenalo překonání jejich stranicko-koalitních funkcí a řízení stranickými lidry: „Pokud jde o různé ideové směry v dělnické otázce... jejich reprezentanti nejsou dělníci, nemusí, nemohou a nebudou vstupovat ani do svazů, ani do sovětů, ani do jiných unií dělnické organizace. Pokud jde o čistě ideové (ne dělnické) činitele revoluce (advokáty, novináře, inženýry atd.), pak zajímají-li se o dělnickou věc, o revoluci... nikdo a nic jim nebrání sloužit dělnické věci a dělnickým organizacím... K tomu není vůbec nutné vstupovat a pronikat do samotných organizací... Jen takové vztahy otevírají pracujícím plnou svobodu jednat uvnitř organizací. Jen při takových vztazích budou dělníci skutečně svobodně a plodně tvořit ten život, na němž jsou zainteresováni,“ psal Volin.

Petrohradský svaz anarchosyndikalistické propagandy vycházel z ekonomického charakteru proletářského boje a zahrhl účast anarchistů na koalici vedení říjnového povstání: „Protože dáváme heslu ‚Všechnu moc sovětům‘ zcela jiný význam než ten, který mu podle nás dává sociálnědemokratická strana bolševiků, povoláním událostmi ‚řídíť‘ hnutí; protože nevěříme v možnost aktu dobytí moci; protože se takto negativně vztahujeme k politickému vystoupení mas za politická hesla, pod vlivem ideové propagandy politické strany – proto myslíme zcela jinak jak samotný počátek, tak další vývoj skutečné sociální revoluce a proto se stavíme k danému vystoupení negativně.“

Jen v případě, že by vystoupení mělo masový charakter, souhlasili petrohradští anarchosyndikalisté s tím, že se do něj „co nejak-
tíjněji zapojí“. Jak vidíme, proklouzla tu mezi řádky ochota ke kompromisu v případě, že bude vliv bolševiků podstatný: „Nemůžeme nebýt zajedno s revoluční masou, i kdyby nešla naší cestou, našimi hesly, i kdybychom tušili neúspěch vystoupení... Domníváme se... že jsme povinni zapojit se do takového hnutí ve snaze vnést do něj náš obsah, naše ideje, naše pravdy.“

I maximalisté se obávali pokusů vedení stran postavit se do čela revolučního hnutí pracujících: „Komu je drahý úspěch revoluce, a tedy jednoty její armády, bez níž není úspěch možný, ten je povinen přijmout taková opatření, aby se nikdo ze stran a organizací, pomáhajících pracujícímu lidu, nezměnil v jeho téměř nekontrolovaného pána a aby se všechny síly spojily kolem sovětů a továrních a závodních výborů velkých a středních podniků, strany a profesionální odbory at' se věnují propagandě, radám, vypracování požadavků, kritice, aktivní kontrole... a at' nepůsobí tříštění sil – to jediné, co může revoluci zahubit.“ Lidé SSRM Zverin a Rivkin vycházeli ze spolupráce aktivistů politických stran na základní úrovni, která se prováděla v praxi, a vyzývali aktivisty socialistických stran fungujících v podnicích, na venkově, ve vojenských útvech, aby zdola iniciovali sjednocení socialistů do jediné bezpartijní organizace. Tato linie usilující o sjednocení socialistických sil kolem nestranických orgánů (sovětů a továrních a závodních výborů) byla podpořena rezolucemi II. všeruské konference SSRM (15.–21. října 1917). Levicoví aktivisté, kteří vstoupili do této organizace, měli zkoordinovat svou činnost „jednak s potřebami, zájmy a požadavky širokých mas pracujících a jednak se základními pozicemi dělnického socialismu...“ Jako obecné politické cíle takové organizace se zdůrazňovalo „odstranění veškerého vykořisťování a moci buržoazie“, „sověty vyhlášené zrušení soukromého vlastnictví výrobních prostředků a jejich předání, stejně jako veškeré moci v zemi do rukou lidu“, „mír bez anexí, kontribucí, s právem národů rozhodovat o svém osudu“.

Prekvapující je fakt, nakolik hesla použitá anarchisty při akcích v dubnu a v červnu a červenci 1917 „Pryč s válkou“ a „Pryč s prozatímní vládou“ předjímají odpovídající hesla bolševiků, kteří se tou dobou ještě nerozhodli vystoupit s takovými výzvami. Při organizování akce 3. a 4. července 1917 anarchisté v mnohém předpověděli důležité prvky bolševické taktiky v říjnu 1917. Devátého června při přípravě ozbrojené demonstrace v Petrohradě anarchisté vytvořili Dočasný revoluční výbor (VRK). Tento orgán zvolený na konferenci představitelů sto padesáti podniků a vojenských oddílů hlavního města byl předobrazem budoucího Vojensko-revolučního výboru. Jak je vidět z výzev PFAG, byl považován za orgán, který povede povstání, a do budoucna se měl transformovat v orgán kontrolující sověty.

Do jisté míry je možné akce vojáků a rudogvardců, kteří byli pod vlivem anarchistů, 3. a 4. července 1917 považovat za ozbrojené povstání, přípravu Října 1917. Vždyť ještě před demonstrací 3. července dostali pod kontrolu Petropavlovskou pevnost, řadu nádraží a železničních zastávek, místa naproti hlavnímu štábu a další důležité objekty.

Důvody, kvůli nimž se anarchisté a eseri-maximalisté nedokázali dostat do čela levicové koalice, mají kořeny v jejich relativně menším počtu a chybějící organizačně ideové jednotě v řadách anarchistického hnutí. Mezi hlavními důvody lze uvést i přeceněný význam spontánní aktivity pracujících, možnosti jejich přirozeného vývoje směrem k myšlenkám anarchismu, a nejen odmítání moci jako takové, ale často i elementární neochotu vzít na sebe odpovědnost za vedení hnutí. Nejvýmluvnější je tu fakt uve-

dený v knihách předních postav ruského a ukrajinského anarchismu V. Volina a A. Gorelika. Ti připomínají, že na lídry Konfederace anarchistů Ukrajiny Nabat se obrátili reprezentanti několika vojenských oddílů charkovské posádky (mezi nimi oddíl chránící Radu lidových komisařů Ukrajiny) a navrhli anarchistům svou pomoc při organizaci svržení sovětské vlády Ukrajiny a převzetí moci. Volin uvádí, že k tomu došlo na podzim 1919, Gorelik píše o podzimu 1920. Lidé Nabatu návrh rudých odmítli a vysvětlili jim, že je třeba počkat na novou revoluci, kterou zahájí široké lidové masy, aniž by si vzpomněli, že to mohla být moc demokraticky zvolená zástupci vojenských oddílů a závodů VRK, nikoli revoluční prozatímní vlády. A to už v letech 1907–1916 teoretik anarchosyndikalistů M. Rajevskij napsal program přechodného období „syndikátního federativního zřízení“, v němž by u moci měly být sověty dělnických zástupců, zformované na anarchistických principech a složené z delegátů odborových svazů a pracovních kolektivů. Přesto se v letech 1917–1921 tato idea nerozvíjela.

Ještě před Říjnem 1917 anarchisté fakticky realizovali nebo se pokoušeli realizovat na místní úrovni v regionech, které kontrolovali, reorganizaci toho, co dělala bolševická Rada lidových komisařů na přelomu let 1917 a 1918. Od jara 1917 likvidovali anarchisté v Guljajpolské volosti úřady prozatímní vlády, založili oddíly domobrany (Černé gardy), předali moc sovětu, který vedli, uskutečnili pozemkovou reformu v eserském duchu, zavedli dělnickou kontrolu v závodech a mlýnech, zvýšili mzdy pracujících. V Čeremchovské uhelné pánvi pod Irkutskem se moc ocitla fakticky také v rukou sovětu dělnických zástupců, v jehož čele byli anarchokomunisté a anarchosyndikalisté. Tady byla kromě vytvoření oddílů dělnické Černé gardy pro pomoc Petrohradu v boji s kornilovskou vzpourou předána pod vedení pracujících část šachet.

Shoda s bolševiky ve strategické linii, v politických heslech a zčásti v taktice v mnohém určila roli anarchistů a eserů-maximalistů coby spojenců bolševiků. Od jara 1917 prosazovaly frakce maximalistů a anarchistů společně s bolševiky a menševiky-internacionalisty v Petrohradském, Iževském a řadě dalších sovětů kurz kritiky prozatímní vlády, menševicko-eserského vedení a předání moci sovětům. Jednotnou pozici s bolševiky a levými esery zastávali představitelé anarchistů, kteří se podíleli na prvním a druhém sjezdu sovětů Sibíře na podzim 1917. Spojenectví levicových sil se projevilo i ve formě bloku anarchistů a maximalistů s bolševiky při volbách do sovětů. Na podzim 1917 byli anarchokomunista A. A. Železnjakov a anarchosyndikalista Ch. Z. Jarčuk zvoleni delegáty na druhý všeruský sjezd sovětů za Baltskou flotilu a dělníky Kronštadu a podpořili je maximalisté a bolševici. Z jednotného seznamu s bolševiky byl do Sevastopolského sovětu na konci roku 1917 zvolen anarchista Mokrousov. Maximalisté vytvářeli bloky s bolševiky při volbách do sovětů v Samaře, v Simbirsku, Ivanovu, Iževsku, Votkinsku. V době bojů proti generálu Kornilovovi maximalisté a anarchisté vstoupili do výboru na obranu revoluce. N. I. Rivkin byl v čele třitisícového oddílu, vyslaného 29. srpna Kronštadtským sovětem na obranu Petrohradu, a anarchokomunista I. Žuk byl v čele Rudé gardy Šlis-

21 selburského závodu na výrobu střelného prachu.

Už během Říjnové revoluce byla role anarchistů při společných aktivitách s bolševiky celkem významná. Do petrohradského VRK v době ozbrojeného povstání 24.–26. října 1917 vstoupili lídři a aktivisté vedoucích organizací petrohradských anarchistů (z PFAg anarchokomunisté I. S. Blejchman, I. P. Žuk, K. V. Akašev, F. P. Drugov, ze Svazu anarcho-syndikalistické propagandy V. S. Šatov a Ch. Z. Jarčuk, ze Svazu nezávislých anarchistů G. M. Bogackij) a představitelé SSRM (S. D. Kudinskij a snad Zvezdin). Anarchisté v koalici s bolševiky vstoupili do VRK Orlu, Oděsy, Tuly, Smolensku, Běžicy, Jekatěrinodaru, Jekatěrinoslavi, Čeremchova, Gurjevského závodu (Kuzbas) a dalších míst. Rivkin během povstání vedl oddíl kronštadtských námořníků. K dalším důležitým postavám patřil anarchista Jarčuk (ve štábu kronštadtských námořníků), Železnakov, Berg, Mokrousov a Drugov. Zmíněný Berg velel oddílům baltských námořníků, poslaných během povstání na pomoc Moskvě. Anarchista K. V. Akašev, komisař prozatímní vlády v Michajlovském dělostřeleckém učilišti, sehrál podstatnou

úlohu při převzetí moci bolševiky, protože osobně vyvedl dvě baterie junkerů ze Zimního paláce. To významně snížilo ztráty povstalců. Anarchisté a maximalisté byli mezi bojovníky a veliteli oddílů dělnické Rudé gardy. I. P. Žuk, který měl mezi rudogvardějci velkou vážnost ještě z časů boje proti kornilovské vzpouře, vedl Rudou gardu Šlisselburgu. Anarchisté byli v oddílech Rudé gardy Vasiljeostrovské, Něvské, Šlisselburské a Vyborské oblasti. Silami levého bloku bylo provedeno i ustavení sovětské moci v provincii. Dne 28. října 1917 blok bolševiků, levých eserů a anarchistů na zasedání výkonného výboru Krasnojarského sovětu podpořil přechod moci na sověty. V Irkutsku a Kamení na Obi (Kuzbas) byla sovětská moc ustavena oddíly anarchistů nebo za jejich aktivní podpory.

Anarchistické organizace a SSRM byly připraveny k aktivní spolupráci a koalici nejen s bolševiky, ale i s pravicovými socialisty za podmínky jejich rozchodu s liberálními a konzervativními silami. V jednom z nejkritičtějších období historie země ruští anarchisté a eserí-maximalisté dostatečně správně zhodnotili perspektivu vývoje revo-

luce a politické alternativy, které se v jejím průběhu rýsovaly. Bez ohledu na dostatečně správnou prognózu vývoje revoluce a odpovídající přístup k problému koalice přecenili revoluční potenciál svých partnerů – jak připravenost pravicových socialistů k převzetí moci a rozchodu s kadety, tak připravenost bolševiků k provedení radikální sociální revoluce. Obecně byla pro anarchistické organizace příznačná situace, kdy kvůli nižšímu počtu členů nemohli uskutečnit své plány. Nicméně ho kompenzovala vysoká politická aktivita, stejně jako u maximalistů. Proto zůstaly nerealizovány jejich správné prognózy a závěry. Bolševici a leví eserí, kteří měli mnohem větší vliv mezi dělníky, vojáky a rolnictvem, převzali iniciativu a s využitím hesel anarchistů dokázali dobýt moc.

Originál pod názvem К вопросу о союзе леворадикальных сил в октябрьские дни 1917 года vyšel ve sborníku *Октябрьская революция – известная и неизвестная* (Москва 2008, s. 61–80). Překlad mb, redakčně kráceno.

ÚTOK NA ZIMNÍ PALÁC FJODOR DRUGOV

*Vzpomínka anarchisty F. P. Drugova
(1891–1934), přímého účastníka dobytí
sidla vlády v říjnu 1917*

Ležel jsem ve vojenském lazaretu, kde mi řekli, že se blíží důležité události. Přes protesty lékaře jsem požádal o propuštění a vyrazil ke Smolnému,¹ ani jsem nešel k příbuzným. Tam jsem potkal Marusju Spiridonovovou,² která mi všechno vysvětlila a řekla, že leví eserí jdou společně s bolševiky proti prozatímní vládě. Požádala mě, abych vstoupil do Petrohradského vojensko-revolučního výboru (PVRK), kam bolševici nechtěli pouštět esery, ale mě anarchistu byli teď připraveni snést jako prostředníka mezi dvěma krajně levicovými stranami.

Po rozhovoru s Leninem jsem byl přijat do PVRK. Nacházel se ve dvou místnostech horního poschodí Smolného, na severním konci chodby. Vedle v samostatné místnosti byl Lenin a naproti vojenský štáb Antonova.³ Po skončení druhého sjezdu Sovětů dělnických a vojenských zástupců, který přijal usnesení o předání moci sovětům, mi předseda výboru Dzeržinskij⁴ navrhl, abych jel k Zimnímu⁵ a obhlédl situaci. Když jsem dojel po Něvském prospektu do Morské ulice, vystoupil jsem z auta a dál šel pěšky.

U Morské a Něvského stálo několik děl s hlavními namířenými směrem k Zimnímu. Vpředu kolem Vítězného oblouku stála skupina vojáků, pušky položené stranou. Z jejich

klidného výrazu se nedalo poznat, že je to přední linie obležení. Jak jsem pokračoval k Alexandrijskému sadu, u Gogolovy ulice stála skupina rudogvardějců a rekvirovala všechny projíždějící automobily, které posílala ke Smolnému. Na konci Něvského se pohybovali osamělí chodci, někteří s puškami a samopaly. Na náměstí u katedrály sv. Izáka se rozložili námořníci Druhé baltské posádky. Tak klidná situace mě ohromila. Ve Smolném věděli, že prozatímní vláda se rozhodla bránit svou moc, a byli si jisti, že bez útoku na Zimní to nepůjde. A tady nejenže nebylo dostatečné obklíčení a kolem byly díry, ale i ty bezvýznamné oddíly, co tu stály, byly naladěny dobrosrdečně a necitily, že situace je napjatá. Přešel jsem Palácové náměstí a došel ke skupince civilistů, mezi nimiž bylo několik námořníků. Poznal jsem pár anarchistů, mluvili o Kerenském,⁶ který prý jde s kozáky zachraňovat prozatímní vládu, junkeři⁷ připravují útok ze Zimního paláce, mají údajně několik pancéřových vozů, a proto je třeba na palác co nejdříve zaútočit. Všechno potvrdzovalo, že mají pravdu. Ale kdo bude útočit na Zimní, když kolem nikdo není? V tu chvíli někdo ukázal na postavu spěchající přes náměstí. Nikdo tomu nepřikládal význam. Mě ta postava přesto zaujala,

protože podle všeho vyšla ze Zimního. Navrhl jsem, že dotyčného zadržíme. Jaký byl náš údiv, když jsme v něm poznali velitele Petrohradského vojensko-revolučního výboru, jeden anarchista mě vyzval, abychom šli k barikádám junkerů a navrhli jim, aby se vzdali. Souhlasil jsem. Mávali jsme kapesníky, došli k barikádě a vylezli na ni. Junkeři se k nám seběhli. Můj společník pronesl agitační řeč a po ní junkeři plačtivě jako děti zahučeli: „My přece nechceme bratrovražedný boj. Teď se třeba i vzdáme, ale komu, komu se máme vzdát, řekněte?“ Můj společník ukázal na mě: „To je člen Vojensko-revolučního výboru. Je zákonným představitelem státní moci.“ V tu chvíli vyšel z vrat důstojník a zakřičel: „Pánové junkeři! Pozor! Bratříčkujete se s chamradí. Zpátky na místa.“ Jenže junkeři už přestali poslouchat. Ozývaly se stížnosti a výčitky. Bylo zjevné, že prozatímní vláda už u nich nemá autoritu. A perspektiva střetnout se s rozzlobeným davem lidu se jim nezamlouvala. Důstojník se otočil na podpatku a rychle odešel. Na dvoře se roztoustupilo družstvo a k vratům svižně napochodovala četa jiných junkerů. „Na bo-

jovou linii pochodem v chod!“ Noví junkeři se rozběhli do střelen. Staří se seřadili a s reptáním na důstojníka odešli do budovy. Ten se k nám ostře obrátil: „A vy jste kdo?“ Odpověděl jsem, že jsem člen VRK a jsem zplnomocněn předat mu návrh, aby se vzdali. „Zimní palác je obklíčen, na Něvě stojí válečné lodě. Pozice prozatímní vlády je beznadějná.“ Ale důstojník sprostě zaklel a poslal nás někam. Tak jsme šli.

Na Něvském jsem zabavil první auto, které se namanulo, a jel do Smolného. Vyličil jsem smutný obrázek situace u Zimního paláce Antonovovi. Antonov potrásal dlouhou hrůvou a byl překvapen mým vyprávěním: „Cože? A mně zrovna řekli, že prozatímní vláda se vzdala a Zimní je neprodyšně obklíčen našimi vojsky. Teď to zařídím. Děkuju ti, soudruhu!“

Když jsem viděl chaos, nepořádek a bezstarostnou nevědomost velitele ve vojenském štábu, předal jsem informace VRK a vyrazil zpátky k Zimnímu, abych osobně organizoval útok na palác. Po cestě jsem zaslechl několik výstřelů. Když jsem se vrátil k Zimnímu, panoval kolem něj velký shon. Pestré skupiny se uhnízdily za vším, co poskytovalo ochranu. Nebyly to organizované oddíly, byl to obyčejný revoluční dav, který nikdo neřídil, ale který se tu sešel ze všech konců města, jen co zazněly první výstřely – známka revoluce. Byli tu námořníci, dělníci, vojáci a nedefinovatelné osoby. Byl to živel. Organizované části byly dál v pohodě, bivakovaly stranou. Dal jsem si za úkol uměřenit tento živel k aktivitě. Černá noc, umrtvující ticho, stíny „živlu“ pohyblivě se z místa na místo zneklidňovaly obránce barikády. Čas od času ožilo náměstí výstřely. Pro pořádek jsme i my občas vystřelili z davu. Přestřelka vytvářela určité napětí a revolucionizovala atmosféru, z periferie sem přiváděla skupiny dělníků, kteří se chtěli zapojit do revolučních bojů. Vítězným obloukem jsem prošel k hromadám stavebního materiálu, za kterými se nashromáždilo hodně „živelných“. Tato masa toužila jednat.

Stačilo mi jen navrhnout několika námořníkům, že zaútočíme na barikádu, a hned se kolem sešla celá rota dobrovolníků. Jen dychtili po iniciátorovi, který by něco takového zahájil. Ujal jsem se velení. Vysvětlil jsem bojový úkol, jak je třeba si počínat při útoku, a v široké rojnici jsme se vydali kupředu. Podařilo se nám dojít už dprostřed náměstí, když nás prozradilo zrádné světlo lampy na Alexandrijském sloupu. Zpozorovali nás z barikády a po první salvě na nás zahájili hustou palbu. Přisáli jsme se k dláždění a leželi jako mrtví. Někdo z našich soudruhů vzadu se dovtípl, že je třeba „zhasnout“ lampu na sloupu. Brzy začala střelba junkeřů utíchat. Ale ještě neskončila, když jsem nad svou hlavou uslyšel hlas zdravotní sestry, která se tu vzala kdovíodkud: „Soudruhu, žiješ?“ Naštěstí jsme pomoc nepotřebovali – žádná zranění kromě několika rozbitých kolen a čel z vrhání se na dlažbu nikdo neměl. Buď junkeři neuměli střílet, nebo stříleli nad hlavu, a to zachránilo obránce Zimního před excesy davu. Po nezdařeném pokusu zaútočit na barikádu jsem se rozhodl přiblížit se k paláci ze strany Milionové ulice. Přískoky podél zdi budovy generálního štábu jsme se dostali na roh a připojili se k vojákům Pavlovského pluku, kteří se ukrývali za žulovými sochami Ermitáže. Se skupinou námořníků jsem se vydal

na průzkum k bočním vratům Zimního. Přikradli jsme se k nim, spatřili příslušnice ženského úderného praporu⁸ a začali s nimi vyjednávat.

Ukázalo se, že samy hledaly způsob, jak se s námi zkontaktovat. Sdělily nám, že ženský úderný prapor a velká část junkeřů se usnesli, že ukončí obranu skupiny zmatených lidí, kteří se považují za prozatímní vládu. Chtěli zahájit vyjednávání s představiteli VRK, kteří by jim zaručili osobní bezpečnost a svobodný návrat. Vyslanci oddílů, které se vzdaly, ode mě dostali záruky a odešli sdělit výsledek vyjednávání svým druhům. Údernice začaly vycházet s plnou zbrojí a rovnat pušky na hromadu. Mladé údernice prošly útwarem dělníků a rudogvardějců a házely nadšené koketní pohledy na své bývalé „nepřátele“. Bezstarostný vzhled půvabných dívek a upnuté kalhoty, které předváděly svůdné tvary ženského těla, naši bandu rozveselily. Zaspalo je vtipkování a komplimenty. Námořnické tlapy se natáhly ke kalhotám hledat, jestli tam nejsou schované zbraně. Údernicím nedošlo, o co jde, a pokorně si nechaly hladit nohy. Jiným to došlo, ale naschvál vystavovaly tělo a s úšklebkem pozorovaly pohyb námořnických rukou, a jak ty ruce překročily hranici přípustného, zajatkyne je okamžitě plácla a se smíchem utekla. Rozechvělý námořník beznadějně vzdychal: „Ech, pěkná Máša, ale ne naše.“ Vojáci byli skromnější, ty víc lákala pevná prsa, svůdně se rýsující pod látkou vojenských kabátů. S bezelstnou neohrabaností využívali možnost dívky obejmout. Údernice, v „nepřátelských“ poměrech už zdomácnělé, procházely dál a poplácávaly muže nalevo napravo. Všichni hučeli v blaženém veselí. A v tu chvíli pár desítek sáhů za barikádou třesky výstřely. Bitva teprve začínala. Za údernicemi se vlekli junkeři. Nakonec vyšel poslední a řekl, že víc těch, kteří se chtějí vzdát, už není, ale některé oddíly junkeřů ještě váhají. Důstojníky znepokojila kapitulace části junkeřů a úderníc. Hodně junkeřů zavřeli a hrozí jim poprava za zradu prozatímní vlády.

Stejnou cestou, kterou vyšli junkeři ze Zimního paláce, vtrhli námořníci do paláce a rozptýlili se do nespočetných chodeb a sálů. Vydal jsem se nahoru po schodišti se skupinou námořníků a začali jsme si razit cestu dovnitř do sálů. Poslali jsme dopředu průzkumnou skupinu, která postupně kontrolovala všechny místnosti. Pohyb byl značně nebezpečný. Za každými dveřmi, za každým závěsem jsme mohli narazit na schovaného nepřítele. A mohli na nás prostě zaútočit ze zálohy a odříznout nám ústup. Zůstala nás menší skupinka, ostatní se rozprchli neznámo kam. Ta část paláce, do které jsme se dostali my, se ukázala být prázdná. Po kapitulaci junkeřů a úderníc neměla prozatímní vláda kým tuhle trhlínu zaplnit. Naším cílem bylo proniknout zevnitř k hlavní bráně a zaútočit na barikády z týla.

Najednou začala na náměstí divoká střelba. Rozšířila se fáma, že jsou tu kozáci Kerenského. Námořníci se hnali zpátky k východu. Ukliďoval jsem je, ale nepomohlo to, sám jsem musel utíkat. Neznal jsem uspořádání paláce a běžel jsem za dvěma posledními námořníky, abych tam nezůstal úplně sám. Vběhli jsme do nějaké spižirny nebo kuchyně a dál nebylo kam. Dveře, které vedly neznámo kam, byly zavřené. Prorazili jsme díry pažbami a vylezli na schodiště. I dveře na dvůr byly na zámek. Zkusili jsme

ho rozbít pažbami, ale byl pevný a nepovolil. Ocitli jsme se v pasti jako myši.

Bylo třeba hledat cestu, kterou jsme se dostali do paláce. Běželi jsme nahoru. Vylomili jsme ještě jedny dveře a nějakými místnostmi jsme se dostali k východu. Vyrázili jsme za bránu a museli jsme zalehnout ve výklenku Zimního paláce, protože se kolem hrnul proud kulek. Na náměstí nepřetržitě svištěly střely. Leželi jsme jeden přes druhého ve třech vrstvách. Ten vespod sotva dýchal pod náší váhou, ale zase byl v nejbezpečnější pozici.

Když proud kulek trochu zeslábl, přeběhli jsme k Ermitáži. Námořníci a krasnogvardějci, kteří se tam ukrývali, stříleli na barikádu. Ukázalo se, že tu žádní kozáci nejsou a že prostě jsme spontánně začalo střelení. Navrhl jsem zastavit zbytečnou palbu a znovu se vydat do paláce. Námořníci vyprávěli, jak jeden z nich vlezl do nějakého podkroví, shodil odtud bombu na skupinu junkeřů a utekl. Několik námořníků prý junkeři zajali a zastřelili. Dav se rozčílil: „Co? Zastřelili naše soudruhy? „Na Zimní, bratři!“ A celá ta horda se vrhla do paláce...

Bomba shozená přímo uprostřed budovy vyvolala u junkeřů tak panický strach z drzosti námořníků, že když jich pár s namířenými puškami zahledl ve dveřích, okamžitě zvedali ruce nad hlavu a vzdávali se. Na svých pozicích se držela už jen přímá stráž prozatímní vlády a obrana hlavní brány.

Cestou, kterou jsme otevřeli, vstoupili lidé do paláce a rozprostřeli se v bezedném labyrintu jeho prostor. S pocitem bezpečí zamířili do paláce hloučky zvědavců, ke kterým se přidaly temné postavy, co vycítily vhodnou příležitost přizvít se. Dostal jsem zprávu, že v paláci bylo objeveno množství kulometů, munice a vína a že ve sklepe začíná pitka. Okamžitě jsem se tam vydal... ukázalo se, že tam kromě dveří vyvrátili cihlovou zeď. Kdo zbořil zeď a kdy, zůstane tajemstvím, ale v každém případě měl ten, kdo to udělal, přesný cíl a přesně také věděl, kde je třeba ji rozbít. Přiměl jsem lidi hned zacpat zeď cihlami a zavřít železné dveře.

Na náměstí se rozhořel boj. Já jsem ale se skupinou Kronštadtů prohlížel to obrovské množství sálů v paláci, ověšených obrazy. V každých dveřích stál lokaj v livreji a všichni měli stejné licousy. Bylo zvláštní vidět ty lidi, jak si plní obvyklé povinnosti v samotném pekle bojiště. Lidé v livrejích nevzrušeně stáli na svých místech a navyklym pohybem před každým otevírali dveře. Když mě jeden z lokajů uviděl a kdovíproč se rozhodl, že jsem velitel, obrátil se ke mně a řekl: „Ještě rozumím tomu, že se tam bouříte, že se zabíjí, ale proč dělat nějaké nepřístojnosti!“ „Co tím chcete říct?“ ptám se a nechápu, o co jde. „Co? No tady vaši soudruzi: pokochejte se. Vzali kus závěsu a uřízli ho na onuce. Říkám jim: proč děláte výtržnosti, věc ničíte, věc, ta vám neubližuje. A oni na mě namířili revolver. Mlč, říkají, starý pse.“ „Můžete mi ukázat toho, kdo to udělal?“ „A kde bychom ho teď hledali! Tolik se jich sem nahrnulo!“ Vysvětlil jsem staříkovi, že takové lumpárny nedělají revolucionáři, ale ti, co rabují a které je třeba na místě likvidovat. A jestli si to ještě někdo dovoli, a on sám nebude moct takového člověka zadržet, ať ho ukáže prvnímu námořníkovi, který se objeví, a rabujícímu věci odebereme a nebudeme s ním mít slůvání. Pochválil jsem staříka za to, že v takové

23 chvíli stojí na svém místě a chrání národní majetek.

Na náměstí zesílila střelba a najednou na vteřinu osvítil záblesk setmělé místnosti paláce. Rozlehl se ohlušující rána z děla. A za ní ještě jedna. Budova se zachvěla. Zdálo se, že někde blízko se zřítily zdi. Věděl jsem, že zbraně stojící na Něvském byly převezeny pod Vítězný oblouk, kde byl štáb. Opravdu střelíjí na palác, když je tu tolik našich? Nemohl jsem pochopit, co se tam děje. Možná nás příští výstřel pohrbí pod troskami. Uklidnila mě myšlenka, že je nesmysl bourat palác a že to nikdy neudělají. Střelíjí zjevně na barikádu, aby pobořili ji. (Střelil slepými křížníky Aurora.)

Přiběhl námořník a pletoucím se jazykem mi říkal, že zdi a sklep jsou zase rozbité a lidé že si berou víno. Prikázal jsem mu znova zakrýt otvor ve zdi, zavřít dveře a hlídat sklep. Námořník nejistým krokem odešel.

Cestou hlouběji do budovy jsem nahlédl do jednoho z bočních sálů a viděl, jak dva muži v civilu otevřeli víko ohromné truhly a hrabou se v ní. Na podlaze se válely různé stříbrné předměty. Vešel jsem, namířil na ně mauserem a nařídil: „Ani hnout!“ Nato vytáhli nagany a začali po mně střílet. Stihl jsem se ukrýt za dveře a vykřikl na své námořníky, kteří za mnou trochu zaostali. Zavětril jsem zradu, rabovači chtěli upláchnout druhými dveřmi a schovat se s nakradenými cennostmi, ale námořníci je dohonili. Sebral jsem jim cennosti a nařídil Kronštadtčům, aby rabovače vyvedli na ulici a zastřelili, což se také stalo.

Nakonec střelba přestala a někdo řekl, že hlavní brána je v našich rukou. Brzy jsme se sešli s vojáky, kteří pronikli do paláce už hlavní bránou. Uvnitř mi řekli, že prozatímní vláda se vzdala.

Přede mnou byl úkol bránit Zimní. Shromáždil jsme Kronštadtské a požádal je, aby si vzali na starost obranu paláce. Námořníci dlouho odmítali s tím, že takové privilegium vyvolá nevraživost ostatních oddílů. Ale podařilo se mi je přesvědčit tím, že všechna hanba za zničení paláce padne na ně jako na hlavní účastníky útoku. Bránu Ermitáže jsem prikázal zavřít vzhledem k blízkosti vinného sklepa. Do paláce jsem poslal hlídky, které měly vyvést civily a přemluvit námořníky a vojáky, aby opustili palác. Stráží u brány jsem dal prikaz nikoho nepouštět do paláce a všechny, kteří budou vycházet, důkladně prohledat. Brzy před bránou vyrostla hromada zabavených věcí.

Tou dobou se na náměstí scházeli účastníci útoku. Čekali, až budou vycházet zatčení ministři. Už pro ně byla připravena auta. Přemluvili jsme dav, aby se zdržel výtržností vůči ministrům. Udělali jsme uličku v davu vedoucí k automobilům. A už tu byli. Z davu se začaly ozývat vtípky. Někdo dělal výhrůžná gesta. Všichni ministři klidně prošli k autům. Jen jeden z nich, Semjon Maslov, ztratil důstojnost a dostal panický strach, když viděl zlostné výrazy námořníků a vojáků. A jak spatřil dav venku, uskočil zpátky, chytil se svého doprovodu a zařval: „Zachraňte, zachraňte mě!“ Bylo třeba ho přesvědčovat, že se ho nikdo nechystá zabít, že není třeba se bát, před ním je obyčejný lid, že prostě nikdy neviděl lidi tak zblízka, a proto z nich má hrůzu. Přesto bylo nutné speciálně pro Maslova rozšířit uličku, jíž procházel s vojáky po obou stranách, držel se jich a se zděšením se ohlížel po námořnících, kteří naschvál dělali hrozné kšichty.

Když jsem předal obranu paláce karaulskému oddílu, odjel jsem do Smolného.

Dveře s křivě napsaným nápisem Vojensko-revoluční výbor se nestačily zavírat. Lidé s rozrušeným výrazem nemluvili, ale vystřelovali krátká, nezbytná, jasná slova, za chůze dostali dva tři pokyny a bleskurychle pádili tam, kam je poslali...

Jednou do VRK vběhl Trockij, popadl kousek chleba, svalil se do křesla a řekl: „Jen tak to překypuje skutečnou prací. Jak se na vás podívám, nemám strach o osud revoluce. Jen u vás si odpočínám.“

Chtěl ještě říct něco důležitého, ale v půlce věty usnul. Nedoježený kousek chleba mu vypadl z ruky. Takový obrázek byl tehdy obvyklý a nikoho nepřekvapil. Zasedání Výboru pokračovalo. Po půlhodině spánku se Trockij najednou probudil a zeptal se: „Jak dlouho jsem spal?“ Na odpověď ale nečekal a rychle vyběhl z místnosti.

Tehdy bylo neobvyklé vidět ve Smolném klidně krácejícího člověka. Všichni pobíhali, neustále byli ve spěchu, nikdo neměl dost času...

Úryvek z textu Ф. П. ДРУГОВ, Анархисты в русской революции: Октябрьские дни в Смольном, Пробуждение, 1932, č. 23–27. Dostupné na <http://www.aitrus.info/node/4442>, překlad a poznámky red.

Poznámky:

¹ Těsně před vypuknutím Říjnové revoluce nechal do Smolného paláce přestěhovat Petrohradský sověť (fungující od únorové revoluce jako paralelní mocenská struktura k prozatímní vládě) jeho předseda Lev Davidovič Trockij.

² Marie Alexandrovna Spiridonovová (1884–1941) – ruská revolucionářka, jedna z vůdčích postav strany levých eserů. V roce 1906 spáchala atentát na gubernátora Luženského a byla odsouzena k smrti. Poté jí byl rozsudek změněn na nucené práce. Na svobodu se dostala po Únorové revoluci 1917. Od října 1917 do dubna 1918 podporovala spolupráci levých eserů s bolševiky, poté ji odmítla. Několikrát byla zatčena, pokusila se utéct za hranice a nakonec byla v roce 1937 odsouzena k 25 letům vězení. V roce 1941 byla s dalšími 153 politickými vězni popravena.

³ Vladimír Alexandrovič Antonov-Ovsejenko (1883–1938) – menševik, vězněný po revolučních událostech 1905, v roce 1917 se přidal k bolševikům. Jako člen PVRK dal pokyn k výstřelu z křížníku Aurora coby oficiálnímu zahájení útoku na Zimní palác. Ve 20. letech byl názorově spřízněn s Trockým, v roce 1938 byl za údajné spiknutí proti Stalinovi popraven.

⁴ Felix Edmundovič Dzeržinskij (1877–1926) – za carského Ruska několikrát vězněný revolucionář, po Říjnové revoluci založil na Leninův popud první sovětskou tajnou policii Čeku. V jejím čele se stal zodpovědným za masové vraždy a bolševické represe během občanské války. Zemřel za nevyjasněných okolností.

⁵ Zimní palác nechal v polovině 18. století postavit car Petr I. Veliký jako zimní panovnické sídlo. V roce 1917 sloužil jako sídlo prozatímní vlády. Útokem na Zimní palác začala Říjnová revoluce.

⁶ Alexandr Fjodorovič Kerenskij (1881–1970) – právník, eser, jeden z vůdců Únorové revoluce 1917, druhý předseda prozatímní vlády. Po Říjnové revoluci uprchl do exilu, zemřel v New Yorku.

⁷ junkeři – mladí posluchači důstojnických škol

⁸ Kromě kozáků a junkerů tehdy bránily prozatímní vládu už jen ženské oddíly, tzv. prapor smrti, které byly vytvořeny z dobrovolnic v létě 1917.

ANNA GARASJEVOVÁ

„Anna Garasjevová [1902–1994] si od mládí nesla v duši buřičský plamen svobody, odmítala se podrobovat autoritám a omezovat se jakýmkoli závazky, které nevyplývaly z jejího vnitřního přesvědčení,“ napsal historik A. Nikitin, který kdysi Annu přesvědčil, aby souhlasila s vydáním svých vzpomínek.

A ještě jedna potupná a žalostná stránka života těch let, na kterou není zvykem vzpomínat, protože se dotýká samotného základu našeho státu – verbování tajných agentů udavačů mezi bývalými důstojníky, které zlomil hlad, strach, hrozba, že je zastřelí, a smrt blízkých. Udávali své přátele, příbuzné, dostávali za to „jidášské peníze“ a přiděly, takže v přímém smyslu slova „žili z lidské krve“.

Někdo mi vyprávěl, že na jedné rjažaňské ulici „pracoval“ bývalý carský důstojník. Po večerech, když lidé vyšli na lavičky u domovních vrat, vedl tenhle člověk zbytečné hovory a udal jedenáct svých sousedů jako „kontrarevolucionáře“, vyjadřující se neuctivě o sovětské moci. Před smrtí sezval sousedy, kál se a řekl jim jména těch, které udal...

A ještě jedna historka. Týká se našeho známého tolstojovce Ivana Kuzmiče Je-va, který se přátelil s Čortkovem, Gusevem a Bulgakovem.¹

Poprvé byl povolán do armády v roce 1912 nebo 1913. Naštěstí tehdy nemusel vysvětlovat, že odpírá vojenskou službu, protože dostal odklad kvůli nemocnému srdci, a za první světové války pracoval jako odborník na železnici a nepodléhal tak mobilizaci. V roce 1918 Je-v pracoval jako starší železniční mistr na velkém nádraží Kočetovka, kde se ve skutečnosti odehrává děj Solženicynovy povídky Případ na stanici Krečetovka. Je-v odmítl podepsat revoluční přísahu, která končila slovy „na první požádání se zavazuji bránit sovětskou moc se zbraní v ruce“. Nadřízený ho přemlouval, aby podepsal už kvůli rodině, a přiznal, že sám s touto mocí nesympatizuje, ale Ivan Kuzmič byl neoblomný. Nadřízený papír nezadržoval a brzy ho musel poslat na vedení. Odtud přišel příkaz, aby Ivana Kuzmiče propustili.

Bylo to v zimě. Venku byly sněhové bouře a závěje, a nádraží tvořilo železniční uzel, proto sem kvůli zprůchodnění trati nahnala Čeka „rukojmi“ a vězně. Ivanu Kuzmiči navrhl, aby práce vedl. Odmítl s tím, že byl propuštěn, a hlavně proto, že lidi sem nahnala eskorta. „S tímhle vám pomáhat nebudu,“ řekl. Druhý den ráno ho znovu požádali, aby těmto lidem zajistil nocleh a stravu. S tím souhlasil, všechno skvěle zařídil, ale když práce skončily, odmítl přijmout místo zástupce náčelníka stanice, v Kočetovce nezůstal a odjel do rodné vsi, kde se věnoval zemědělství.

Když byla vyhlášena všeobecná mobilizace do Rudé armády, Je-v informoval vesnický sovět o svém přesvědčení. Nic mu neudělali, nikam to nehlásili, ale při první razii ho sebrali jako dezertéra, odvezli do Rjazaně

a dali do Daškovských kasáren. Tady zvolil pasivní rezistenci: nechodil na výcvik, nebral do rukou zbraň a nic nedělal. To rozčillovalo vojenského komisaře, ale s přesvědčeným tolstojovcem nemohl nic dělat, leda ho poslat s eskortou do Čeky s průvodní zprávou, že ten a ten „neuznává sovětskou moc a odmítá bojovat“. Čeka se nacházela v budově bývalého hotelu Štějertov, kterou muselo navštívit dost lidí z naší rodiny a kde byly tehdy cely nabitě tak, že se tam dalo jen stát. Příští den Je-va přivedli do kanceláře, kde před ním tři čekisté mávali revolvery a vyhrožovali, že ho zastřelí, ale – zbytečně. Tak se dostal před revoluční tribunál, který jeho případ projednával veřejně.

Takhle to sám popsal: „Přivedli mě do sálu, kde sedělo sto lidí. Za stolem předseda a dva přísedící. Přišel ke mně nějaký malinký stařík a řekl, že byl určen jako můj obhájce. Odmítl jsem: nějak se obhájím sám... Ale on řekl, že stejně bude v sále.

Slyšení začalo jako obvykle: „Povstaňte!“ Sedím v čepici. Předseda říká, že se nepodřizuji sovětským zákonům. Odpovídám, že to není sovětský zákon, za cara také žádali, aby člověk vstal... Jeden z přísedících se mě začal vyptávat na mé přesvědčení, ale předseda ho najednou přerušil. Potom mi druhý řekl, že prý válku začali bílí, my se jen bráníme, vy nám v tom překážíte. Tak my vás pošleme ke Kolčakovi,² tam můžete kázat... Odpovídám: „Kam mě pošlete, tam pojedu.“ To už i prokurátor žádal, aby případ předal obyčejnému soudu. A předseda vyskočil: „Hele ho, právníka! My se neřídíme zákony, ale naším revolučním svědomím!“ Prokurátor žádá, aby jeho sdělení zaprotokolovali, podpoří ho obhájce a předseda znovu křičí: „Co je to za starého hlupáka? Kde ho vyhrabali?“ Prokurátor i obhájce žádají, aby byla slova předsedy zapsána do protokolu, ale ten jen mávne rukou: „Zapišeme, zapišeme. Všechny vás zapíšem!“... A pak odvedl přísedící do vedlejší místnosti, tam trochu pokřikovali, vyšli a oznamují: „Trest smrti zastřelením.“ V sále to hučí, prokurátor protestuje a předseda žádá milici, aby sál vyklidila... Když mě pak odváděli, stráž říkala: „Hele ho! Kdyby takoví byli všichni, žádná válka by nebyla.“ Pak jsem se dověděl, že se vrátili do kasáren, svolali schůzi a na ní ten rozsudek odmítl...“

Je-va nezachránila tahle schůze, ale prokurátor, který ihned poslal telegram s protestem komisaři spravedlnosti Kurskému,³ na jehož příkaz byl případ přezkoumán. Protože se Ivan Kuzmič i ve vězení věnoval propagování tolstojovských idejí, správa věznic ho přeložila do jiné. Sedmatřicet dní proseděl v cele pro odsouzené k smrti a až

pak mu sdělili, že trest byl změněn na patnáct let přísné izolace. Brzy tento rozsudek změnili na podmíněčný, protože země potřebovala železniční odborníky, a Je-va pustili.

Z okna cely pro odsouzené k trestu smrti viděl dvakrát popravu.⁴ V těch prvních letech čekisté vůbec nejradši ze všeho stříleli v lázních včetně klášterních – možná proto, že tam pak bylo snazší umýt krev. Ale stříleli i ve sklepích nebo prostě v domech. Když byly klášterní budovy našeho městského koncentráku znovu upraveny na městské bydlení, ukázali mi špatně omítnutou stěnu, kde opadalo vápno a pod ním se objevily černé díry po spoustě kulek.

Je-v viděl, jak Stělmach, zástupce předsedy rjažaňské Čeky, Lotyš s černými vlasy po ramena, zastřelil dva lidi. Střílel schovaný za napůl otevřené železné dveře, střílel špatně, takže ti lidé utíkali k mříži brány, trásli jí a snažili se uniknout. Potom na stejném dvoře Stělmach spolu s dalšími zastřelil velkou skupinu odsouzených za Sapožkovskou vzpouru.

Město Sapožok a jeho újezd se nacházejí na jihovýchodě Rjažaňské gubernie. V letech 1918–1919 ve vsích v jeho okolí vypukaly rolnické vzpoury, proto bylo město vyzbrojeno, na každé zvonici byly kulometry a vysílaly se odtud trestné oddíly, aby za každého zabitého rudoarmějce ihned zastřelili deset obyvatel. Vzbouřenci byli špatně organizováni a ještě hůř ozbrojeni. Proti puškám a kulometům šli rolníci s palicemi a vidlemi, v kovárnách a dílničkách narychlo vyráběli dlouhá i krátká kopí – rolníci se bili za svou odvážnou touhu, za půdu.

Jeden z matčinych bratrů, Michail Dmitrijevič Varlamov, pracoval v Pesočné (vedle Sapožku) jako mechanik v lihovaru a zásoboval vzbouřené rolníky kopími, která vykovali v závodní dílně. Podle něj ve dnech, kdy závod nikomu nepatřil, rozhodla jeho správa vypustit všechny zásoby lihu do řeky: jestli se lidi napijou, už si s nimi neporadí. Jestli se voda v řece neproměnila na vodu, pak aspoň na víno a lidé, kteří se k ní seběhli, ji nabírali do různých nádob a pili přímo z řeky do otupění, co se do nich vešlo. Mnozí se do řeky i ponořili...

Podřízení rolnictva nové vládě neprobíhalo zdaleka pokojně. Vyprávěli mi, jak na jednom nádraží nedaleko Rjazaně nakládali příslušníci zvláštních ozbrojených oddílů do vagonů obilí zrekvírované po vsích. Brali tehdy všechno, do posledního zrníčka, proto se rolníci, kteří se sešli ze sousedních vsí, snažili nakládání zabránit. Možná by je byl oddíl zvládl, ale tou dobou přijel vlak s vo-

jáky poslanými na frontu. Když se dověděli, co se tu děje, přidali se k rolníkům a s příslušníky oddílu naložili tím nejsurovějším způsobem: rozpárali jim břicha a to zrní jim do nich nasypali.

Zabité příslušníky rekvírovacího oddílu slavnostně pochovali v Rjazani, vystavěli jim pomník na nábřeží, čímž založili čestný Rudý hřbitov. Později sem uložili ještě několik „zasloužilých“ osob, mezi nimi našeho bratrance Anatolije, syna Varlamova, který se vyznamenal při rozkulačování, vykrádání kostelů a podobných hrdinstvích. Zemřel v roce 1932 velmi bolestivě na tuberkulózní meningitidu ve věku jednadvaceti let, ale jakých zvrstev by se dopouštěl na konci 30. let, kdyby zůstal mezi živými? Pochovali ho zde, jenže v roce 1941, když se objevili noví hrdinové (hřbitov byl malý), staré náhrobky srovnali buldozerem a na ně uložili nové – letce. Sic transit gloria mundi...⁵

Nejhorší ze všeho mi připadala účast „bývalých“, odsouzených k nejistotě, která obvykle končila zatčením. Jak dlouho vydrží člověk čekat na vlastní zkázu? Mnozí nevydrželi, všeho nechali a odešli, i když nebylo kam. Pamatuju si, jak jednou pozdě večer v naší předsíni zazvonil zvonek. Člověk, co přišel, bydlel v sousední ulici, nebyli jsme si blízcí a jen trochu znal muže naší nejstarší sestry Ljubaši. Pamatuju si jen jeho příjmení Kirillov a že byl v nedávné minulosti vyšším zemským úředníkem.

Objevil se u nás se zvláštním návrhem. Neměl rodinu, žil v celkem velkém domě a jeho vášní byly drahé a vzácné předměty – krátce řečeno byl sběratelem. Teď se bál zatčení, uvěznění, poprav, všeho, co mu budoucnost slibovala. Ale nedokázal dál čekat a rozhodl se, že nechá všechno být a odejde z domova. Kam, to nevěděl ani on sám. A některých věcí mu bylo líto, chtěl, aby se dostaly do dobrých rukou. Proto se rozhodl dát je nám a prosil, abychom šli s ním. Ljubaša a její muž Michail Fjodorovič Georgijevič chvíli váhali a pak souhlasili. Pro nás mladší bylo taky zajímavé jít, ale otec to nedovolil. Jeho argumenty byly přesvědčivé. Řekl, že zaprvé nás můžou obvinít z krádeže, protože předměty jsou cenné, a zadruhé – a to je mnohem vážnější – z přechovávání. Tak nikdo z nás nešel. Kirillov od nás odešel do noci. Jeho dům byl druhý den vykraden a on sám, jak se povídalo, zemřel v jiném městě v nějakém přístřešku...

Ale abych byla spravedlivá, musím říct, že v tyhle strašné roky, naplněné krutostí poprav, zvrstev, nesmyslného ničení, hladu a zimy, o jakých nemá dnešní člověk nejmenší ponětí, tyfem, epidemií španělské chřipky, všeobecným zatýkáním... v tyhle roky existoval i jiný život. Byla spousta nejruznějších přednášek, pro nás mladé šilené zajímavých, probíhaly ostré diskuse k nejruznějším otázkám, bylo hodně výstav, všichni jsme chodili do divadel, oslavovali nejruznější jubilea, a tenhle intelektuální život v paralyzovaném městě vytvářel neustálý dojem, jako by na povrch proklouzly skryté, hluboko schované síly. Lidé chtěli všechno vidět a všechno znát – všechno kromě těch krutostí, v nichž žili a na kterých závisel jejich život.

Z Moskvy, Petrohradu, z Kyjeva a dalších měst přijížděli do Rjazaně prvořadí umělci. Nejvíce pro město udělal Grigorij Pirogov⁶ z Velkého divadla, „druhý Šaljapin“, který tyto návštěvy pořádál. Na rjazańské scéně se dávaly nejlepší opery, v Rudém sále bývalého

Měšťanského společenského domu koncerty a balety. Pirogov byl miláčkem města a sám měl Rjazan moc rád... jako vlastní dům, kde je možné dělat všechno, co se vám zachce.

Jeden příklad za všechny. Hrál se *Faust*, zpíval Zibel, Pirogov čekal vzadu na scéně a prohlížel si květinový záhon, který dali na scéně očividně nakřivo. Najednou odešel k tomu záhonu, opravil ho, dokonce ho rukou připlácnul, pak se vrátil na své místo a zase se změnil v Mefistofela. Ten večer jsem seděla ve čtvrté řadě v přízemí a všechno jsem dobře viděla. To místo jsem dostala výměnou za krásný vyšívání ručník, který jsem si vyprosila u mámy, a v pokladně divadla jím byli všichni nadšeni. Tehdy jsme často měli lístky ne za peníze, ale výměnou za věci, které si potom umělci mezi sebou rozdělili.

Jiná historka s Pirogovem v Rjazani je spojena s příjezdem Něždanovové,⁷ kterou k nám také přivedl. Hlas měla tehdy skvělý, takový se objeví, jak se říká, jednou za tisíc let – stříbrná koloratura. Pak už jsem takový hlas nikdy neslyšela, ani jsem neslyšela, že by se o takovém mluvilo. Publikum v divadle strnulo úžasem, a vzápětí prostě řvalo nadšením. Něždanovová hodně přidávala, ale bála se o hlas, a lidi v divadle ji chtěli poslouchat donekonečna. Zachraňoval to Pirogov, který vyšel na scénou a zpíval místo ní. S jeho hlasem se dalo zpívat hodiny! Moje sestra Taťána vyprávěla, že jednou slyšela v Moskvě ve Sloupovém sále, jak Pirogov zpíval Bedu kazatele od Alexandra Spendiarijana a na jeho Amen! odpovědělo zvonění křišťálových závěsů na lustrech, které se rozhoupaly a rozezvučely. Publikum se dívalo vzhůru a nechápalo, co se děje.

A jednou svým nekonečným vyžadováním předavku dohnal Rjazaně Něždanovovou ne-li k hysterii, tedy aspoň k slzám. Vzlýkala za kulisami, Pirogova to otrávil, vyšel na scénou, došel k rampě a řekl: „Hele, všechno zpíváme a zpíváme to vám...“ A najednou vyštěkl: „Dost! Teď zpívejte vy! Dubinušku! Já budu předzpěvovat. Tak!“ A začal zpívat. Ohromení sál mlčel. Pirogov přestal, zaposlouchal se a zase vyštěkl: „Neslyším! Všichni zpívat!“ A začal znovu. Nakonec sál nesynchronizovaně zazpíval, Pirogov předzpěvoval, dirigoval a Něždanovová potichoučku utekla z divadla...

Druhý den si celá Rjazan prozpěvovala a napodobovala Něždanovovou. Ale ta zase neměla štěstí. Když odjížděla, město jí z vděčnosti darovalo selátko. Doba byla hladová, šlo o skutečnou drahocennost. Ale muselo se stát, že zrovna v tu chvíli dorazil vlak z Moskvy, kterým přijela „lítačka“ – ochranný oddíl čekistů. Ti měli právo obrát každého cestujícího dohola, a kdyby se před nimi někdo pokoušel něco schovat a dovést to svým hladovým příbuzným, mohli ho ještě zastřelit. Selátko Něždanovové sebrali, i když rjazańské úřady čekistům všemožně domlouvaly. Ti byli ovšem hladoví a neuprosní, takže Něždanovová víckrát do Rjazaně nepřišla...

Kromě divadelních umělců navštěvovali Rjazan i malíři. Tradice to byla dávná – od počátku století v Rjazani probíhaly výstavy, jichž se účastnili nejen místní malíři, sběratelé nebo prostě majitelé obrazů, ale i umělci doslova z celého Ruska: z Moskvy, Petřeburgu, Jekatěrinburgu, Kyjeva, Charkova a dalších měst, dokonce z Kavkazu. Teď pořádali v budově Guberniálního oddělení národního vzdělávání (GubONO), které spravoval

jak školy, tak divadla, knihovny a muzea, v menším útulném sále výstavy, z nichž pak obrazy prodávali, a to nejen muzeu a institucím, ale i soukromým osobám. Pamatuju si na Maljavinovu⁸ Vichřici, Květy severu od Perepletčikova,⁹ V okolí od Jakimčenka.¹⁰ Všichni tihle malíři a mezi nimi i Meškov¹¹ do revoluce dlouho žili a pracovali v Rjazani. Pro Rjazańské muzeum byly zakoupeny nejlepší práce z jedné z takových výstav, ale potom nám je sebrala Moskva.

Velmi mnoho krásných a cenných předmětů se dostalo do městského muzea z okolních panství – obrazy, sochy, křišťál, starobylý nábytek, zrcadla, porcelán... Všechno to postupně někam zmizelo, buď se dostaly do dražby a za hranice, nebo skončily u místních i centrálních mocenských orgánů, které velmi brzy dostaly chuť na pěkný život, tím spíš, že je ta krása nic nestála.

Tak mizely celé knihovny. Nemluvím o knihách, které se odvažely ze statků nebo pocházely ze zrekvírovaných knihoven soukromých osob. Ty jako by se rozpustily. Nejdříve se svezli do RINO – Rjazańského institutu národního vzdělávání, kde ty knihy ležely neroztříděné v hromádách na podlaze. Možná se dostaly do Voroněže, kam později tenhle institut převedli. Ale i ve městě byly dobré knihovny, jako například Městská vřestavovská knihovna, naplněná knihami ze Šlechtického domu. Kam zmizely ty?

Ostatně nemizeli jen lidé a knihy, ale dokonce celé instituty, jako třeba právě RINO, který dnes tolik chybí, aby pozvedl obecnou vzdělanost.

Podle stanov mohl být věk studentů RINO mezi 17 a 72 lety, brali sem všechny zájemce, fakultu si každý vybral po přijetí, mohl navštěvovat jakékoli přednášky podle libosti a přesně tak i plnit zápočty – kdy kdo chtěl. Institut neměl připravovat odborníky, ale prostě vzdělávat lidi. Ale neměl jediného absolventa, protože po zhruba dvou letech existence byl změněn v pedagogický institut a přeložen do Voroněže.

RINO byl trnem v oku nejen rjazańským úřadům, ale úřadům obecně. Studenti – a bylo to na osm set lidí – se sešli z různých měst a stejně tak učitelé. Měli velmi různé názory, ale komunisti mezi nimi prakticky nebyli, nebo jich bylo tak málo, že si jich nikdo nevšímal. Od samého začátku institut bojoval s úřady: uspořádal se smuteční večer u příležitosti deseti let od smrti Lva Tolstého, protestovalo se proti zatčení učitelů, a to nejen rjazańských, požadavek byl na osvobození charkovských profesorů zavřených v lágru... Nakonec když přijel Lunačarskij,¹² zkazili jsme slavnostní setkání (přišlo jen dvacet lidí a i ti odmítli lidovému komisaři zatleskat), takže nám rozzuřený Lunačarskij řekl: „Nemyslete si, že budeme dávat svoji mouku na špatné kvasnice...“

Nebylo třeba dlouho čekat. Dneska na zdi budovy, kde byl RINO, září mramorová deska s informací, že v tom a tom roce institut navštívil A. V. Lunačarskij. Jen zapomněli napsat, že výsledkem jeho příjezdu bylo uzavření jediného vysokoškolského zařízení v Rjazani. Dnešní pedagogický institut byl otevřen až po mnoha letech, skoro Lunačarskému navzdory...

Kromě Lunačarského v těch letech navštívilo Rjazan i pár jiných politických činitelů, ale téměř žádnou památku po sobě nezanechali. Známý Krylenko¹³ přijel na odhalení památníku J. M. Sverdlova,¹⁴ ale bylo chladno, listopad, metelice, lidí bylo málo a jeho

proslov žádný dojem nezanechal. A na jaře ten památník ze sádry rozmočil déšť.

Mnohem okázalejší byl příjezd věhlasné Marie Spiridonovové,¹⁵ která se ve městě objevila v doprovodu námořníků velmi sveřepého vzhledu. Přes hrudě měli křížem nábojové pásy, byli ověšeni revolvery a granáty. Divadlo, kde vystupovala, bylo plné lidí, protože ve městě bylo plno „levičáků“, tj. levých eserů, a shromáždění končilo průvodem velkého zástupu ulicemi za zpěvu revolučních písní. Přijel ještě Podvojskij.¹⁶ Tomu uspořádali slávu na louce skoro hned za naším domem na Podgorné, takže jsme všechno pěkně viděli. Nechali tam napochodovat vojsko, hrála hudba, on vystoupil a vojáci sborově zakřičeli: „Kaši! Kaši! Kaši!“ Špatně je krmlili, tak si postěžovali. Podvojskij se otočil a co nejrychleji odjel...

(...)

Na jaře 1925 moje sestra Taťána odjela do Leningradu. Pro nás všechny bylo její rozhodnutí nečekané. Skončila ošetřovatelsko-porodnickou školu v Rjazani, kde jsme obě studovaly vlastně vysokoškolský obor. Naše škola se mohla stát vysokou už dávno, ale Lunačarskij si pamatoval, jak ho uvítali studenti RINO, a bránil otevření jakékoli vysoké školy v Rjazani, takže současný zdravotnický institut byl v našem městě otevřen až po druhé světové válce. Předtím se Taťána chystala jet na Severní Kavkaz do Nalčiku. Už to měla domluvené, bylo tam pro ni místo a měla v plánu tam pracovat. A najednou se cosi změnilo. Prosila, abychom se scházely večer po škole, přestala vycházet z domu a – najednou odjela do Leningradu. Stalo se to na konci března nebo hned začátkem dubna. A v noci na 1. máje 1925 u nás tak jako u mnoha obyvatel Rjazaně proběhla grandiózní policejní prohlídka.

Ten večer jsem šla spát docela brzy v pokoji, který jsem měla s Taťánou společný. Otec v tu dobu vedl v rjažanském GubONO finančně-materiální oddělení. Výborně se vyznal ve finančnictví a v Rjazani se před revolucí říkávalo, že by měl být ministrem financí. Nicméně jeho mnohem víc než finance zajímalo družstevní hnutí, protože chápal, jak je důležité pro rolníky, a věnoval se mu ze všech sil. Po revoluci to všechno skončilo. Jen taktak se mu povedlo zachránit peníze vložené rolníky do Volyňských „bank“. Když zjistil, že sovětská moc rekviruje všechny rolnické banky, přijel do Volyně, sehnal strádatele a rozdál jim všechno, co bylo v pokladně. Za to ho bolševici chtěli zastřelit, ale zachránili ho rolníci, kteří s ním měli vřadyky ty nejlepší vztahy, protože znali jeho pověstnost a starost o jiné.

Kromě mě a rodičů žila v domě naše sestra Ljubaša s dcerou a mužem, bývalým důstojníkem, který potom sloužil v Rudé armádě, a náš bratr Sergej. V jedenáct večer Ljubaša otevřela dveře mého pokoje, vzbudila mě a řekla, že je u nás prohlídka a teď přijdou ke mně. Přišel celý oddíl čekistů, obklíčili dům a uvnitř obrátili naruby všechno, co se dalo. Takovou prohlídku jsme ještě nezažili. Začala v jedenáct večer a skončila až druhý den ve tři hodiny.

Měli jsme hodně knih a tajní každou z nich prolistovali, prohlíželi každý papír, ale stejně zpočátku nemohli nic najít. Potom narazili na knihu A. A. Borového¹⁷ o anarchismu a ožili. A potom v jedné z mých knih objevili dopis od Taťany z Moskvy – starý dopis, který napsala v únoru 1921, když studovala na fakultě společenských věd na Moskevské

státní univerzitě a účastnila se pohřbu Petra Kropotkina.¹⁸

V těch časech bylo ve vězení hodně anarchistů, seděli v moskevských věznicích, a když umřel Kropotkin, žádali, aby se směli zúčastnit pohřbu. Dali čestné slovo, že se po něm vrátí do cel. Po dlouhém váhání je pustili, průvod byl velkolepý, a po pohřbu se do jednoho vrátili do svých věznic...

Taťána v dopise živě a barvitě popisovala, co se dělo, protože navíc znala osobně hodně anarchistů z řad studentské mládeže, a Borovoj jim dokonce přednášel o anarchismu na univerzitě. Dopis mě tak zaujal, že jsem se rozhodla nechat si ho.

Nevím, co si pomysleli tajní, ale ten nálezný dopis mě potěšil. Dopis byl na starém poštovním papíře, úzkém, dlouhém, s barevným mottem nahoře, v dlouhé předrevoluční obálce, a měl zůstat navždy v našem policejním spise – v každém případě ho Taťána viděla v roce 1948, když ji potřeptí zavřeli. Uprímně se podivila, že je dopis stále celý, ale vyšetřovatel jí ujistil, že takové věci umějí uschovat a že „jejich případy“ byly jako první odvezeny z Moskvy před útokem Němců v roce 1941.

Ale jak se časy a přístup lidí mění! Ten vyšetřovatel jí řekl: „Pěknou hloupost jste napsala. Kdo uvěří, že sovětská moc mohla někoho pustit na čestné slovo na pohřeb, i kdyby to byl nejbližší člověk? A tady – anarchisty na pohřeb jejich vůdce!“

Čekisti nám sebrali i portrét Kropotkina, který visel u nás v pokoji. V létě 1921, ještě předtím, než se Taťána vrátila domů z Moskvy (v Moskvě byl hodně hladový život), jsem za ní jezdila a chodily jsme na jeho hrob. Rostly tam modré macešky. Utrhla jsem si je, vylišovala a vložila pod sklo, když jsem na fotografii dávala rám. Možná i tohle byl pro čekisty nějaký důkaz. Nevěděli jsme, co hledají. Mnohem později otec tvrdil – a díky svým přátelům a známým byl vždy dobře informován –, že u nás hledali tiskařský lis, litery, letáky a vůbec všechno, co by ukazovalo na ilegální tiskovou činnost. Jak se ukázalo, krátce před prohlídkou čekisti na nádraží Rjazaně 1 objevili velké množství tiskařské barvy a došli k závěru, že někde v Rjazani musí být ilegální tiskárna anarchistů. Ale proč ji hledali u nás? Tehdy jsem to vůbec nechápala, ale o svých tehdejších domněnkách a předpokladech budu mluvit na příslušném místě.

Riziko vyplývající z té prohlídky pro nás bylo mnohem větší, že se nám zpočátku zdálo. Já s Taťánou jsme nic kromě dopisu a fotografie Kropotkina neměly, ale náš bratr...

Sergej měl svůj malý pokojík, a když už byli všichni tou nekonečnou prohlídkou unaveni, šla jsem k němu. Seděl na posteli, tajný se hrabal v jeho knihách a věcech. A najednou jsem si vzpomněla, co se nedávno stalo. Když jsem v bratrově pokoji uklízela, všimla jsem si na jeho stole nové detektivky, do které jsem se okamžitě pustila. Vedle knihy ležela nějaká blýskavá kovová věcicka, kterou jsem mechanicky začala otáčet mezi prsty. V tu chvíli vešel Sergej a divným hlasem, ale tak, až jsem sebou trhla, pronesl: „Ani se nehni. Už žádný pohyb...“ Ztuhla jsem. Přišel ke mně a vyndal mi z ruky – jak se ukázalo – roznětku do granátu. V těch letech byly ostatně prakticky v každém domě zbraně, a to ty nejružnější, a bratr s kamarády často chytali ryby v řece pomocí granátu a dynamitu.

Kromě toho byl Sergej členem AIZ – Asociace vynálezců v Leningradě, protože pracoval na nějakých tříštivých nábojích k ostřelování letadel, a dokonce za ním posílali vojenského kurýra s balíčky. Trochu předběhnu a řeknu, že právě to ho zachránilo: po celém tom našem utrpení ho poslali do Vladimíru, ale už v roce 1927 se vrátil na amnestii a do konce života se ho nedotkli.

Ukázka ze vzpomínek Anny Garasjevové, vydaných knižně v roce 1997 pod názvem *Я жила в самой бесчеловечной стране... Воспоминания анархистки* (Žila jsem v té nejkrutější zemi... Vzpomínky anarchistky). Přeložila Dagmar Magincová.

Poznámky:

¹ Vladimír Grigorjevič Čortkov (1854–1936) byl stoupenec L. N. Tolstého, jeho důvěrný přítel a vydavatel jeho děl. Nikola Nikolajevič Gusev (1882–1967) byl tajemníkem L. N. Tolstého v letech 1907–1909 a je autorem knih o Tolstém. Spisovatel Valentin Fjodorovič Bulgakov (1886–1966) byl Tolstého tajemníkem v roce 1910; v letech 1923–1948 žil a pracoval v Praze, potom se vrátil do SSSR a působil jako vědecký pracovník Muzea L. N. Tolstého v Jasně Poljaně.

² Alexandr Vasiljevič Kolčak (1873–1920) v letech 1916–1917 velel Černomořské flotile, zavedl vojenskou diktaturu na Sibiři, při ústupu byl zajat československými legionáři, vydán bolševikům a těmi zastřelen.

³ Dmitrij Ivanovič Kurskij (1874–1932) byl stranický a státní činitel, od srpna 1918 do roku 1928 byl lidovým komisařem spravedlnosti RSFSR.

⁴ Srov. A. Solženicyn, *Souostroví Gulag*, část 1, kap. 8.

⁵ Tak končí světská sláva.

⁶ Grigorij Stepanovič Pirogov (1885–1931), operní pěvec (bas); v letech 1917–1921 sólista Velkého divadla v Moskvě.

⁷ Antonina Vasiljevna Něždanovová (1873–1950), operní pěvkyně, národní umělkyně SSSR (1936), doktorka teorie umění (1944).

⁸ Filipp Andrejevič Maljavin (1869–1940), malíř, člen Svazu ruských výtvarných umělců, od roku 1922 v emigraci.

⁹ Vasilij Vasiljevič Perepletčikov (1863–1918), malíř, pedagog.

¹⁰ Alexandr Grigorjevič Jakimčenko (1878–1928), malíř.

¹¹ Vasilij Nikitič Meškov (1867/68–1946), malíř, národní umělec RSFSR (1943).

¹² Anatolij Vasiljevič Lunačarskij (1875–1933), státní a stranický představitel, v letech 1917–1929 lidový komisař (tj. ministr) osvěty.

¹³ Nikolaj Vasiljevič Krylenko (1885–1938), stranický a státní představitel, od května 1918 předseda Revolučního tribunálu při Všeruském ústředním výkonném výboru (VCIK).

¹⁴ Jakov Michajlovič Sverdlov (1885–1919), státní a stranický představitel.

¹⁵ Marie Alexandrovna Spiridonovová (1884–1941), jedna z předních členek strany levých eserů.

¹⁶ Nikolaj Iljič Podvojskij (1880–1948), stranický a státní představitel, v letech 1918–1919 předseda Nejvyšší vojenské inspekce RKKA, v letech 1919–1923 šéf povinné všeobecné vojenské přípravy (Vsevobuč) a oddílů zvláštního určení (ČON).

¹⁷ Alexandr Alexejevič Borovoj (1875–1935), jeden z teoretiků anarchismu.

¹⁸ Petr Alexejevič Kropotkin (1842–1921), revolucionář, teoretik anarchismu, geograf a geolog.

MLUVILA JSEM S NIMI

EMMA GOLDMANOVÁ

Anarchistka Emma Goldmanová se v revolučním Rusku setkala jak s Kropotkinem, tak s Leninem.

Na konferenci moskevských anarchistů v březnu 1920 jsem se poprvé dověděla o roli, jakou někteří anarchisté sehráli v Ruské revoluci. V červencovém povstání 1917 byli kronšadtští námořníci v čele s anarchistou Jarčukem, ústavodárné shromáždění rozehnal Železnjakov, anarchisté byli na všech frontách a pomohli odrazit spojenecké útoky. Byl to obecný názor, že anarchisté byli vždy vpředu a směle čelili střelbě a že byli nejaktivnější při obnovovacích pracích. Jednu z největších továren nedaleko Moskvy, která nezastavila práci po celou dobu revoluce, vedl anarchista. Anarchisté dělali důležitou práci na ministerstvu zahraničních věcí a ve všech dalších úřadech. Poznala jsem, že anarchisté fakticky pomohli bolševikům převzít vládu. Před pěti měsíci, v dubnu 1918, bylo použito dělostřelectvo ke zničení Moskevského klubu anarchistů a umlčení jejich tisku. Bylo to předtím, než Mirbach přijel do Moskvy. Prostor musel být „vyčištěn od rušivých elementů“ a anarchisté se stali prvními oběťmi. Od té doby už pronásledování anarchistů nepřestalo.

Moskevská anarchistická konference byla naladěna kriticky nejen vůči existujícímu režimu, ale také k vlastním druhům. Na konferenci se upřímně mluvilo o negativních stránkách hnutí, o nedostatku jednoty a spolupráce v jeho řadách během revolučního období. Před skončením se konference rozhodla obrátit na sovětskou vládu s prosbou o propuštění anarchistů zavřených ve vězení a o zlegalizování anarchistické vzdělávací činnosti. Konference požádala Alexandra Berkmana a mne, abychom podepsali rezoluci, což by jí dodalo větší váhu. Byl to pro mne šok, že anarchisté musí prosit, aby jakákoli vláda legalizovala jejich snahy, ale ještě stále jsem se domnívala, že sovětská vláda je alespoň do určité míry reprezentantem revoluce. Podepsala jsem rezoluci, a protože jsem se za pár dní měla setkat s Leninem, slíbila jsem, že tuto otázku při rozhovoru s ním proberu.

Setkání s Leninem zorganizovala Balabanová. „Musíte se vidět s Iljičem, říci mu o těch věcech, které vás znepokojují, a o práci, kterou byste chtěla dělat,“ řekla. Ale uběhla nějaká doba, než taková možnost nastala. Nakonec mi jednou Balabanová zatelefonovala, aby se zeptala, jestli bych mohla okamžitě přijet. Lenin poslal svůj automobil a my jsme rychle přijeli do Kremle, strážní nás bez otázek pustili dovnitř, ale doprovodu nás do pracovny všemocného prezidenta lidových komisařů.

Když jsme vešli, Lenin držel v rukou mou brožuru *Soud a proslovy* [*Trial and Speeches*

of Alexander Berkman and Emma Goldman before the Federal Court of New York, June-July, 1917]. Svůj jediný exemplář jsem dala Balabanové, která ho zjevně krátce před setkáním dala Leninovi. Jedna z jeho prvních otázek byla: „Kdy lze očekávat sociální revoluci v Americe?“ Už předtím se mne na to často ptali, ale od Lenina mne tato otázka překvapila. Zdálo se neuvěřitelné, že tak informovaný člověk ví tak málo o podmínkách v Americe.

Moje ruština tehdy nebyla plynulá, ale Lenin řekl, že i když žil mnoho let v Evropě, stejně se nenaučil cizí jazyky, proto musíme pokračovat v rozhovoru rusky. Najednou pronesl pochvalnou řeč o našich proslovech před soudem. „Jaká velkolepá možnost propagandy,“ řekl. „Znamená to, že stojí za to jít do vězení, když už mohou být soudy takto změněny ve fórum.“ Cítila jsem jeho chladný upřený pohled, který mnou skrz naskrz pronikal, jako by přemýšlel, jak a kde mne využít. Záhy se zeptal, co bych chtěla dělat. Řekla jsem mu, že bych chtěla vrátit Americe to, co udělala pro Rusko. Mluvila jsem o Společnosti přátel ruské svobody, kterou před třiceti lety zorganizoval George Kennan a později reorganizovala Alice Stoneová Blackwellová a další liberální Američané. Krátce jsem načrtla jedinečnou práci, kterou odvedli, aby probudili zájem o boj za ruskou svobodu, a velkou morální i finanční pomoc, kterou Společnost poskytovala během všech těch let. V mých plánech bylo zorganizovat ruskou společnost americké svobody. Lenin se zdál nadšený. „To je skvělá myšlenka, a musíte dostat veškerou pomoc, kterou si budete přát. Ale bude to samozřejmě pod záštitou Třetí internacionály. Připravte svůj plán v písemné formě a pošlete mi ho.“

Otevřela jsem téma anarchistů v Rusku. Ukázala jsem mu dopis, který jsem dostala od Martense, sovětského představitele v Americe, krátce před mou deportací. Martens tvrdil, že anarchisté v Rusku požívají plné svobody slova a tisku. Poté co jsem přijela do Ruska, poznala jsem, že řada anarchistů je ve vězení a jejich tisk byl zastaven. Vysvětlila jsem, že nemohu pomýšlet na práci se sovětskou vládou, zatímco se moji druhové nacházejí ve vězení kvůli svému přesvědčení. Také jsem mu řekla o usneseních moskevské anarchistické konference. Trpělivě mne vyslechl a slíbil, že jeho strana se bude této otázce věnovat. „Ale ohledně svobody slova,“ poznamenal, „to je samozřejmě buržoazní pojetí. V revolučním období nemůže být žádná svoboda slova. Máme rolnictvo naladěné proti nám, protože jim nemůžeme nic dát za obilí. Budou na naší straně,

když budeme mít aspoň něco na výměnu. Pak můžete mít naprostou svobodu slova, kterou chcete – ale ne nyní. Nedávno jsme potřebovali, aby rolníci dovezli nějaké dřevo do města. Výměnou požadovali sůl. Mysleli jsme, že žádnou sůl nemáme, ale objevili jsme jí sedmdesát pudů v Moskvě v jednom z našich skladů. A hned si rolníci přáli vozit dřevo. Vaši soudruzi musí počkat, dokud neuspokojíme potřeby rolníků. Zatím musí pracovat s námi. Podívejte se například na Williama Šatova, který pomohl zachránit Petrohrad před Juděničem. Pracuje s námi a my si jeho služeb ceníme. Šatov byl mezi prvními, kteří dostali Rudý řád.“

Svoboda slova, svoboda tisku, duševní úspěch staletí – co znamenaly pro tohoto člověka? Tento puritán si byl jistý, že jen jeho plán mohl Rusko zachránit. Ti, kteří sloužili jeho plánům, měli pravdu, ostatní nemohli být tolerováni.

Mazaný Asiat, tenhle Lenin. Ví, jak zahrát na slabé stránky lidí lichotkami, odměnami, medailemi. Zůstala jsem přesvědčená, že jeho přístup k lidem byl čistě utilitární, kvůli svým plánům se jich mohl zbavit. A byla jeho plánem skutečně revoluce?

Připravila jsem návrh Společnosti ruských přátel americké svobody a rozpracovala jsem podrobnosti mnou předpokládané práce, ale odmítla jsem ochranná křídla Třetí internacionály. Vysvětlila jsem Leninovi, že Američané neměli mnoho důvěry v politiku a budou určitě považovat takovou činnost za usměrňovanou a řízenou politickým zřízením Moskvy. Nemohla jsem se přímo připojit ke Třetí internacionále.

Nějakou dobu poté jsem viděla Čičerina. Myslím, že byly čtyři ráno, když se odehrál náš rozhovor. Také se ptal na možnosti revoluce v Americe a zdálo se, že pochyboval o mém názoru, když jsem mu sdělila, že v nejbližší budoucnosti na to není žádná naděje. Mluvili jsme o IWW, Průmyslových dělnících světa, o kterých měl evidentně zkreslenou představu. Ujistila jsem Čičerina, že i když nejsem členem IWW, musím konstatovat, že představují jedinou uvědomělou a efektivní revoluční proletářskou organizaci ve Spojených státech, a bezpochyby sehraji důležitou roli v budoucí dělnické historii země.

Po Balabanové na mne i Čičerin udělal dojem velmi prostého a skromného mezi vedoucími komunisty v Moskvě. Ale všichni byli stejně naivní, pokud jde o hodnocení světa za hranicemi Ruska. Opravdu byla jejich představa natolik chybná kvůli tomu, že byli tak dlouho odříznuti od Evropy a Ameriky? Nebo vyplynulo jejich přání

z velké potřeby pomoci z Evropy? V každém případě se všichni upnuli k myšlence přiblížit revoluci v západních zemích, ale zapomínali, že revoluce se nedělají na objednávku, a zjevně nechápali, že jejich vlastní revoluce byla zdeformována podobou i vnějším dojmem a postupně se blížila vlastní smrti.

Redaktor londýnských novin *Daily Herald*, doprovázený jedním ze svých reportérů, se v Moskvě ocitl dříve než já. Chtěli navštívit Kropotkina a dostali k tomu zvláštní automobil. Spolu s Alexandrem Berkmanem a Alexandrem Šapirem jsme se k panu Lansburymu přidali.

Kropotkinův dům byl uvnitř sadu nedaleko ulice. Jen slabé světlo petrolejky osvětlovalo cestu k domu. Kropotkin nás přijal se svou typickou zdvořilostí a měl z naší návštěvy zjevnou radost. Já byla ale otřesena jeho změněným vzhledem. Naposledy jsem ho viděla v roce 1907 v Paříži, když jsem ho navštívila po anarchistickém kongresu v Amsterdamu. Kropotkin, který měl mnoho let zakázaný vstup do Francie, tam tehdy čerstvě směl. Bylo mu šedesát pět let, ale byl ještě plný života a energie, takže působil mnohem mladší. Teď vypadal starý a vyčerpaný.

Doufala jsem, že mi Kropotkin vysvětlí ty otázky, které mne znepokojovaly, zvláště o vztahu bolševiků k revoluci. Jaký na to má názor? Proč tak dlouho mlčí?

Nedělala jsem si poznámky, a proto mohu jen shrnout podstatu toho, co Kropotkin ře-

kl. Mluvil o tom, že revoluce povznesla lidi k velkým duševním výšinám a připravila cestu k hlubokým sociálním změnám. Kdyby lidem dovolili uplatnit jejich osvobozenou energii, Rusko by se neocitlo v současné situaci rozvratu. Bolševici, které vynesla nahoru revoluční vlna, zpočátku zaujali mimořádnými revolučními hesly a tak si i vybojovali důvěru mas a podporu bojovných revolucionářů.

Pokračoval ve vyprávění o tom, že na počátku říjnového období bolševici začali podřizovat zájmy revoluce ustavení jejich diktatury, která usměrnila a paralyzovala veškerou společenskou aktivitu. Říkal, že družstva byla hlavním prostředím, které mohlo sjednotit zájmy rolníků a dělníků, a družstva byla zničena jako první. S velkým citem mluvil o útlaku a pronásledování každého názorového rozdílu a uvedl mnoho příkladů utrpení a neštěstí lidí. Zdůraznil, že bolševici zdiskreditovali socialismus a komunismus v očích ruských lidí.

„Proč jste nepozvedl hlas proti tomuto zlu, proti této mašinerii, která ničí živoucí krev revoluce?“ zeptala jsem se. Uvedl dva důvody. Dokud bylo Rusko vystaveno útoku sjednocených imperialistů a ruské ženy a děti umíraly na účinky blokády, nemohl se připojit ke křičícímu sboru bývalých revolucionářů s voláním: Ukřižovat! Dal přednost mlčení. Zadruhé nebylo kde to vyjádřit v samotném Rusku. Protestovat proti vládě bylo zbytečné. Ta se starala jen o to, aby se udržela u moci. Nezajímala se o takové „malič-

kosti“ jako lidská práva nebo lidské životy. Tady dodal: „Vždy jsme poukazovali na důsledky praktického marxismu. Proč nás to má teď překvapovat?“

Zeptala jsem se Kropotkina, zda svoje dojmy a zjištění zapisuje. Musí si samozřejmě uvědomovat důležitost takových zápisků pro jeho druhy a pro pracující, vlastně pro celý svět. „Ne,“ řekl, „není možné psát, když je člověk uprostřed velkého lidského utrpení, když každá hodina přináší nové tragédie. A navíc sem mohou kdykoli vtrhnout kvůli prohlídce. Čeka vtrhne dovnitř a vypochoduje s každým listem papíru. Pod takovým stálým tlakem není možné dělat zápisky. Ale mimo tyto úvahy je má kniha *Etika*. Na ní mohu pracovat jen několik hodin denně a musím se na to soustředit a vypustit všechno ostatní.“

Po něžném objetí, které Petr nikdy neodepřel tomu, koho měl rád, jsme se vrátili k našemu automobilu. Bylo mi těžko na srdci, byla jsem zmatená a znepokojená tím, co jsem slyšela. A byla jsem znepokojená špatným zdravotním stavem našeho druha – bála jsem se, že by se nemusel dožít jara. Myšlenka, že Petr Kropotkin může odejít do hrobu a svět se nikdy nedoví, co si myslel o Ruské revoluci, byla děsivá.

Z originálu Emma Goldman, *Meeting people, in My Disillusionment in Russia*, C. W. Daniel Company, London 1925, přeložil rl.

BOLŠEVICKÁ VLÁDA ZAČALA NÁSILNĚ RUŠIT ANARCHISTICKÉ ORGANIZACE EXISTUJÍCÍ V KAŽDÉM VELKÉM MĚSTĚ. V MOSKVĚ V NOCI NA 12. DUBNA 1918 PO ZUBY OZBROJENÉ ODDÍLY ČEKY NAPADLY DVACET PĚT DOMŮ OBSAZENÝCH ANARCHISTY. TI SE DOMNÍVALI, ŽE NA NĚ ZAÚTOČILI BĚLOGVARDĚJCI. A BYLO TO JEN HORŠÍ: VĚZENÍ, VYHNANSTVÍ, POPRAVY. ZNIČIT JE BYLO JEDNODUCHÉ I V DŮSLEDKU ROZKOLU V JEJICH ŘADÁCH: JEDNI BYLI NEKOMPROMISNÍMI ODPŮRCI BOLŠEVIKŮ, JINÍ SE NECHALI RUDÝMI OCHOČIT A VIDĚLI V TOM HISTORICKOU NUTNOST. BYLA TO KRÁTKOZRÁKÁ TAKTIKA. PŘIJMOUT DIKTATURU A TEROR JE TOTÉŽ JAKO PRODAT SVÉ IDEÁLY. MOC CEJCHOVALA SVÉ ODPŮRCE NA LEVICI JAKO KONTRAREVOLUCIONÁŘE, SNÍLKY ODTRŽENÉ OD REALITY. LIKVIDOVALA JE STEJNĚ JAKO PRAVICOVÉ OPONENTY.

Sergej Alimov

KRONŠTADT

ALEXANDER BERKMAN

V prosinci 1921 opustil Alexander Berkman s Emmou Goldmanovou Rusko a hned následujícího roku vydal mimo jiné pamflet nazvaný Kronštadtská vzpoura. V něm konfrontoval osobní zkušenosti z porevolučního Ruska s výrokem „To je nejšťastnější okamžik mého života!“, který pronesl, když poprvé uslyšel o Říjnové revoluci. Připomeňme Berkmanův pohled alespoň krátkou ukázkou.

Kronštadtské hnutí bylo spontánní, nepřipravené a pokojné. Za to, že vyvrcholilo ozbrojeným konfliktem, který přerostl v krvavou tragédii, nese vinu výhradně strašlivý despotismus „komunistické“ diktatury. Přestože Kronštadt chápal obecný charakter bolševismu, stále ještě věřil v možnost pokojného řešení. Věřil, že „komunistická“ vláda je schopna rozumně uvažovat, že má určitý smysl pro spravedlnost a svobodu. Zkušenost Kronštadtu znovu ukázala, že stát (pod jakýmkoli jménem a v jakékoli formě) je vždy smrtelným nepřítelem svobody a samosprávy. Stát je bezcitný a bezprincipiální. Sleduje jen jeden cíl: zajištění a uchování vlastní moci za jakoukoli cenu. To je politické poučení Kronštadtu.

Ale je ještě jedno poučení pro jakékoli povstání, a to strategické. Úspěch povstání je dán jeho rozhodností, energií a aktivností. Na straně vzbouřenců je masové vědomí. Je tím silnější, čím vyšší je vlna povstání. Nelze dopustit, aby se zklidnilo, zvadlo a vrátilo se k bezbarvému všednímu životu. Na druhé straně má jakékoli povstání za protivníka mocnou státní mašinerii. Vláda může ve svých rukou soustředit všechny zásobovací zdroje a dopravu. Nesmí dostat čas, aby využila svou moc. Vzpoura musí být mohutná, je třeba udeřit nečekaně a rozhodně. Neměla by zůstat jen lokální, protože to znamená stagnaci. Musí se šířit a rozvíjet. Pokud se omezí lokálně, používá vyčkávací politiku nebo zaujme obrannou pozici, je neodvratně odsouzena k porážce.

V této souvislosti Kronštadt opakoval zhoubné strategické chyby Pařížské komuny. Komunardi neposlouchali ty, kteří vystupovali za okamžitou ofenzivu Versailles, dokud ještě byla Thiersova vláda dezorganizovaná. Nepřenesli revoluci na venkov. Ani pařížští pracující roku 1871, ani kronštadtští námořníci se nepokusili zlikvidovat vládu. Komunardi požadovali jen určité republikánské svobody, a když se je vláda pokusila odzbrojit, vyhnali ministry Thiersovy vlády z Paříže, zavedli požadované svobody a připravili se na jejich obranu – ale nic víc. Kronštadt také požadoval jen svobodné volby do sovětů. Po uvěznění několika komisařů přešli námořníci k obraně proti napadení. Kronštadt se odmítl řídit radou vojenských odborníků a rychle se zmocnit Oranienburgu. Tato pevnost měla větší vojenský význam a navíc tam bylo padesát tisíc pudů obilí, patřících Kronštadtu. Přistání tam bylo možné, protože bolševici byli zaskočeni a neměli čas se opevnit. Námořníci ale nechtěli přejít do útoku a psychologicky výhodný okamžik propásli. Za pár dní, když slova i činy bol-

ševické vlády ujistily Kronštadt, že boj nebude na život, ale na smrt, bylo už příliš pozdě chybu napravit.

Přesně tak to bylo s Pařížskou komunou. Když logika boje, který jí byl vnucen, dokázala nezbytnost zlikvidovat Thiersův režim nejen ve vlastním městě, ale v celé zemi, bylo už pozdě. Pařížská komuna a Kronštadtská vzpoura dokázaly *zhoubnost náchylnosti k pasivní obranné taktice*.

Kronštadt padl. Hnutí za svobodné sověty bylo utopeno v krvi, a bolševická vláda současně uzavřela kompromis s evropskými kapitalisty, podepsala Říšskou dohodu, ponechala dvanáct milionů lidí na milost Polsku a pomohla tureckému imperialismu potlačit kavkazské republiky. Ovšem v „triumfu“ bolševiků nad Kronštadtem spočívala i porážka bolševismu. Odkryl skutečný charakter „komunistické“ diktatury. „Komunisté“ dokázali svou schopnost obětovat komunismus, udělat téměř jakýkoli kompromis se světovým kapitalismem, ale odmítli spravedlivé požadavky vlastního lidu – požadavky, které vyšly z říjnových hesel samotných bolševiků: přímé a tajné volby do sovětů v souladu s ústavou RSFSR, svobodu slova a tisku pro revoluční strany.

Kronštadt měl daleko k tomu, aby hájil ústavodárné shromáždění nebo požadavek svobodného trhu, jako se to dělo v Petrohradě. Námořníci byli revolucionáři tělem i duší, byli pevnými stoupenci systému sovětů, ale skutečnými odpůrci diktatury jakékoli politické strany.

V době Kronštadtského povstání probíhal v Moskvě X. sjezd komunistické strany. Na tomto sjezdu byla v důsledku kronštadtských událostí a stejně tak povážlivých nálad lidu v jiných částech Ruska a na Sibiři změněna celá bolševická ekonomická politika. Bolševici se raději vzdali svých politických principů, zrušili přerozdělování, zavedli volný trh, udělili koncese kapitalistům, odmítli komunismus. Komunismus, za který bojovala Říjnová revoluce, za který bylo prolito tolik krve, a země prodělala destrukci a beznaděj. Udělali cokoli, jen aby nedovolili svobodně zvolené sověty.

Dá se po tomhle ještě probírat otázka, o jaký konečný cíl bolševici usilovali? K čemu směřovali: k triumfu komunistických ideálů, nebo k vládnoucí moci?

Kronštadt má velký historický význam. Zazněl jako pohřební zvon bolševismu s jeho stranickou diktaturou, prokletou centralizací, terorem Čeky a byrokratickými kastami. Zasáhl „komunistické“ samoděržaví do samotného srdce. Rozumným a čestným myslitelům v Evropě a Americe dal podnět ke kri-

tickému přezkoumání bolševické teorie a praxe. Zpochybil bolševickou pohádku o tom, že „komunistický“ stát je „vláda dělníků a rolníků“. Dokázal, že „komunistická“ stranická diktatura a ruská revoluce stojí navzájem proti sobě, jsou navzájem v rozporu, neslučitelné. Kronštadt ukázal režim bolševiků jako ničím nemaskovanou tyranii, jako reakční režim, ukázal, že největší a nejnebezpečnější kontrarevolucí je samotný „komunistický“ stát.

Kronštadt padl. Ale padl vítězný svým idealismem a morální čistotou, svou velkomyšlností a větším lidstvem. Kronštadt byl skvělý. Spravedlivě se pyšnil tím, že neprolil na svém území krev svých nepřátel „komunistů“. Nezačal trestat. Negratovní námořníci s jejich hrubým jazykem a způsoby byli příliš šlechetní na to, aby kopírovali bolševickou pomstychtivost: nepřáli si zastřelit dokonce ani nenáviděné komisaře.

Kronštadt byl *prvním* lidovým a zcela nezávislým pokusem o osvobození od jha státního „socialismu“. Pokusem učiněným bezprostředně samotným lidem, pracujícími, vojáky a námořníky. Byl to první krok ke Třetí revoluci, která je nevyhnutelná a která – jak věříme – přinese těžce strádajícímu Rusku svobodu a mír.

Z originálu Author's afterword. Lessons and significance of Kronstadt, in Alexander Berkman, *Kronstadt Rebellion*, vydaného v Berlíně v roce 1922, přeložil sp.

*Příběh sester anarchistek, které se narodily
v carské říši a zemřely po rozpadu
Sovětského svazu.*

Když jsem přišel na peron rjazaňského nádraží, zklamal mě jeho nereprezentativní vzhled. Naše nádraží v Irkutsku vypadají mnohem luxusněji. Stejný dojem na mě udělalo i samotné město: obyčejné pěti- a desetiposchoďové domy, téměř chybí dřevěné a staré kamenné budovy, celá rjazaňská minulost se uchovala v církevním komplexu na zdejší pahorku. V tom se Irkutsk s Rjazani nedá srovnávat. Obrovské bílé zdi, věže ověšené zlatými, modrými a zelenými kupolemi, vysokánské zvonice, ze kterých v roce 1921 rudí kulometčíci ostřelovali davy rolníků ženoucí se ze Saratovské gubernie, vedené bývalým velitelem divize Rudé armády Sapožkovem. Vidle, palice a sekery nejsou argumentem proti puškám a kulometům. Sapožkovci sdíleli smutný osud machnovců a antonovců. V Rjazani po nich nezůstala ani stopa, zato na dvoře kostela jsem našel osamocený hrob Jakova Polonského, ruského básníka známého v 19. století.

Do Rjazaně jsem nicméně nepřišel kvůli tomu, abych se seznámil s místy, která něco pamatují. Chci se setkat s lidmi, kteří si pamatují, jak v mládí četli verše Polonského, knihy Bakunina, viděli střelení sapožkovců a mnoho dalšího. V jedné z nových čtvrtí žijí dva takoví lidé, dvě sestry, jedna se narodila v roce 1901, druhá o rok později. Jmenují se Taťána a Anna Garasjevovy. Anna je nejednou zmiňována v Solženicynově *Souostroví Gulag*, ale o tom až později.

Dveře mi otevřela Anna Michajlovna. Její starší sestra už nevstává z postele, nohu pod kotníkem jí amputovali ještě v lágru na Kolymě. Babičky žijí samotné, děti nikdy neměly. Na ulici nevycházejí, jídlo a noviny jim nosí sousedka. Ta jim také noviny předčítá, obě sestry mají už slabý zrak. Žijí z malinké penze. Nepatří do kategorie starých bolševiků, a esery a anarchisty neodměňovala ani předcházející, ani dnešní vláda.

Sestry se narodily v rodině guberniálního učitele, studovaly gymnázium a zdravotní školu. V roce 1917 nastoupila Taťána na Moskevskou univerzitu, na fakultu společenských věd, navštěvovala přednášky teoretika anarchismu profesora Alexeje Borového, známého filozofa Berďajeva a historika Kizevettera (ten byl členem ústředního výboru Strany konstitučních demokratů, přitelem Muromceva a Vernadského, v roce 1922 byl spolu s velkou skupinou filozofů vypovězen ze země). Nový ekonomický předmět na fakultě přednášel Bucharin. Na univerzitě Taťána vstoupila do studentského anarchistického kroužku.

„Existovali jsme tehdy zcela legálně. Na dveřích univerzity jsem si přečetla ozná-

mení: v té a té posluchárně v ten a ten čas proběhne schůze anarchistů,“ vypráví Taťána. „V kroužku byly hlavně dívky. Když v lednu 1921 zemřel Kropotkin, jeho příbuzní a spolubojovníci žádali, aby byli na jeho pohřeb puštění anarchisté sedící ve vězení. V Butyrkách tehdy seděl lídr Konfederace anarchistů Ukrajiny Baron, náš rjazaňský anarchista Topilin, později zastřelený za organizování útoku jednadvaceti anarchistů a levých eserů z vězení, seděli tam nabatovci a machnovci. Naši učitelé Borovoj a Karelin šli za Dzeržinským, ale ten kategoricky odmítl propustit vězněné. Tehdy studenti anarchisté oznámili, že vyhodí na smetiště pohřební věnec od rady lidových komisařů, sepsali seznam se svými jmény a předali ho na Čeku s požadavkem buď propustit soudruhy, nebo zavřít i studenty. Také jsem byla na tom seznamu, podle něj nás vyházeli z univerzity po Kronšadtské vzpouře. Borovoj tehdy uklidnil studenty a šel za Lunačarským. Lunačarskij promluvil s Leninem, Lenin zatelefonoval Dzeržinskému, a ten musel souhlasit. Anarchisty pustili v den pohřbu na čestné slovo od osmi hodin ráno do šesti do večera, a bylo to celkem šest lidí. Ostatní zůstali ve vězení.“

Kropotkina pochovávali v neděli. Ležel ve sloupovém sále Domu odborů, a byl mimochodem první, koho vynášeli z této budovy. Lidí tam byla veliká spousta. Organizátoři pohřbu odmítli služby ochránců pořádku, nebyl tam jediný milicionář. Studenti všech univerzit udělali živé řetězy, které se táhly od Domu odborů až k samému Novoděvičímu klášteru. Ráno se vypravila do Butyrek delegace uvítat dočasně propuštěné. Vidíme, jak jde delegace butyrců pod černým praporem. Věšli do sálu a postavili se k rakvi v čestné stráž. Potom jsme se vydali na hřbitov. Já měla za úkol nést věnec od Nabatu s nápisem „V nesvobodě jsi žil, v nesvobodě zemřel!“. Uprímně řečeno, moc se mi ho nechtělo nést, my anarchosyndikalisté jsme s nabatovci měli velké rozpory. Na hřbitově pronesli řeč Baron, Borovoj a Karelin.

V roce 1951 na výročí Kropotkinovy smrti postavili na hrobě pomník s úplně hloupým nápisem: „Geograf, cestovatel“. To je vážně hrůza! Ani slovo o tom, že Kropotkin byl velkým revolucionářem!

V březnu začalo povstání v Kronštadu. Komunisti na Moskevské státní univerzitě hodně znervózňeli. A my čekali a doufali. Toho jara jsem odjela z Moskvy...“

Ano, po Kronšadtské vzpouře se po celé zemi rozjelo masové zatýkání a popravy anarchistů a eserů. Taťána Michajlovna odjela z Moskvy a vrátila se do Rjazaně, kde po

celou tu bouřlivou dobu žila její sestra. Vypráví Anna:

„V sedmnáctém mi bylo čtrnáct let. Bolševici celá desetiletí opakovali, jak prý jsou narodovolci, eseri, anarchisté špatní, věnují se individuálnímu teroru, hází bomby. Ale já si pamatuju jejich masový teror. Najednou po Říjnu rozdělili město na sektory a znovu a znovu sbírali lidi. Zatýkání, zatýkání, zatýkání. Šli hlavně po duchovních, nikoho nevynechali. Měli jsme za sousedy Bulyginovy a Choščinské. Bulygin, bývalý ministr vnitra, za něj vytvořili první státní dumu, byl už v roce 1918 velmi starý, ochrnutý. Seděl v houpací židli na terase, modlitební knížku držel vzhůru nohama. Když ho sousedi zdravili, pokyvoval, a dokonce se snažil nadzvednout. Já tehdy chodila na hodiny ke guvernance Bulyginových a Choščinských. Jednou jsem přišla na hodinu a Bulygin na terase nebyl. Vejdu do domu, v obývacím pokoji plno čekistů. Stojí, sedí, kouří. Choščinská stojí u zdi blbě, neklidná. Potom se jeden čekista zeptá: „Či je to děvčátko? Co tu dělá?“ Choščinská odpovídá: „To je sousedka, chodí na hodiny.“ A v tu chvíli hluk. Dívám se, dva táhnou Bulygina jako pytel. Vyvlekli staříka na ulici a hodili ho do bryčky. Předsedou Čeky byl u nás tehdy bývalý seminarista Sidorov a jeho zástupcem Stělmach, Lotyš. Stělmach Bulygina taky zastřelil, měl střelení rádu. Komu překážel nemocný slabý stařík?“

Anna nastoupila do Rjazaňského pedagogického institutu, kde také vstoupila do anarchosyndikalistické skupiny.

Taťána s Annou přijely do Petrohradu a začaly pracovat jako zdravotní sestry – hodilo se, že navštěvovaly zdravotnickou školu. Dál byly aktivní v anarchosyndikalistické skupině. Taťána udržovala kontakt s emigrací ve Finsku (dodnes odmítá říct, s kým konkrétně, protože dala čestné slovo revolucionářky), pronajala si pokoj v domě naproti oknům Grigoriye Zinověva. V tomto bytě byla také v roce 1925 zatčena. Brzy proběhla také prohlídka u Anny, která se vrátila do Rjazaně, našli u ní Kropotkinovy knihy a fotografie anarchisty Topilina, zastřeleného už v roce 1921. Sestry se setkaly ve věznici moskevského sídla tajné policie v Lubjance. Byly vyšetřovány kvůli teroristické anarchistické organizaci, vyslýchal je známý čekista Timofej Dmitrijevič Děribas, přímý potomek člověka, po němž byla pojmenována nejlepši ulice Oděsy. V těchto letech politické vězně ještě nemlátili a nemučili. Rozhodnutím Zvláštní rady dostaly sestry tři roky v politické věznici a tři roky vyhnanství. Trest si odpýkávaly ve Verch-

31 něuralsku, kde se seznámily a sprátelily s mnoha skvělými politickými vězni, zapojovaly se do kolektivních protestů a hladověk.

Ve věznicích pro politické vězně sedělo mnoho zajímavých lidí. Sestry vzpomínají na známou eserku Jekatěrinu Olickou, která později hodně pomáhala Solženicynovi v práci nad *Souostrovím Gulag*, na anarchistu Vsevolžského, který byl synovcem Tuchačevského, a na anarchistku Stürmerovou, která byla neteří carského ministra. Na sverdlovské přestupní stanici potkaly Bertu Brodovou, ženu účastníka Tambovského (Antonovského) povstání Jurije Podbělského. Bratr Jurije Podbělského Vadim byl lidovým komisařem pošt a telegrafů. O leninovi Podbělském se mezi politickými vězni vyprávěla anekdota, že zemřel na mozoly, které si udělal při první brigádě.

Všichni trestanci měli přezdívky. Akční Anna měla přezdívku Čmelák, klidné Taťaně říkali Větévka. Jedna z trestankyň, eserka Alperovičová vyprávěla o svém pobytu v Guljaj Poli v letech občanské války. V závěrečné etapě povstání na Ukrajině se některé oddíly machnovců rozpadly a začaly svévolné rekvizice a zjevné drancování. Jednou líder Nabatu Aron Baron přišel do Machnova štábu v ponožkách. „Co se to děje, baťko? Už svlíkájí vlastní lidi!“ Když ulovili jednu takovou drancující skupinu, Machno pronesl rozněvanou řeč a nařídil, aby byli všichni lupiči zastřeleni. Během popravy plakal. Podobných historek si uchovaly staré Kolymčanky v paměti hodně.

V roce 1928 dostala Taťána tuberkulózu, byl jí zkrácen trest a poslali ji do Šimkent. Požádala o převedení domů, do Rjazaně. Navrhli jí, aby napsala hlášení o zastavení opoziční činnosti. Taťána to slíbila, ale svých názorů se nezřekla. Vrátili ji do Rjazaně v roce 1929 a brzy byla propuštěna i Anna.

Ve vyhnanství se Taťána vdala za Nikolaje Dorskala, narozeného v Belgii a bývalého bolševika, který v polovině 20. let přešel k anarchosyndikalistům. Spolu s mužem odjela do Majkopu, kde ji v roce 1935 zavřeli. V Majkopu se neocitla náhodou. Po prvním trestu

se vrátila do Moskvy a začala pracovat v Leninově knihovně. Ředitelem „Leninky“ byl bývalý lidový komisař práce Něvskij. Podle Taťány to byl jediný úctyhodný komunista. Nebál se přit se Stalinem, zaměstnával všechny vyloučené ze strany po pravidelných čistkách. Zaměstnal i Taťanu a starého esera Kolosova z Irkutska. V roce 1935 byl ředitel Něvskij zatčen a v roce 1937 zastřelen. Po jeho zatčení utekli Taťána s mužem do Majkopu. Ale vševidoucí oko bolševické ochranky je našlo i na jihu. Její muž zemřel na následky mučení při výslechu a ona dostala pět let na Kolymě.

„V kolymském ženském lágru bylo velmi mnoho komunistek,“ vypráví Taťána. „Držely se stranou, nás měly za nepřátele. Ještě ve vazbě trockisti odmítali předávat zprávy jiných vězňů, aby nepomáhali ‚nepřítelům revoluce‘. Ale potkala jsem i své: pravou eserku Kátu Olickou, přítelkyni z Verchněuralsku, a Bertu Babinovou. Z komunistek si pamatuji Jevgeniji Ginzburgovou, budoucí autorku *Strmé cesty*, matku Vasilije Axenova.“

Taťána by se svou tuberkulózou na Kolymě nepřežila, kdyby nebylo zdravotnické školy a zkušenosti práce zdravotní sestry. Potom, co jí v lese omrzly nohy, mohla pracovat v lágrové nemocnici. Měla štěstí i v tom, že ji sebrali ještě před tzv. velkým terorem. Jinak by bývalou anarchistku neminula kulka do týla. Taťána se vrátila do Rjazaně před válkou. Za války sestry pracovaly ve vojenské nemocnici a v roce 1949 šla opět na Kolymu. Seděla do roku 1954. Na Annu po Verchněuralsku jako by „zapomněli“, v lágru se už neocitla, ale právě ona v 60. letech pomohla Solženicynovi, když tehdy vyučoval v Rjazani a psal své *Souostrovi*.

„V Rjazani za Solženicynem chodily úplně davy, ale nebavil se se všemi,“ vypráví Anna Michajlovna. „O nás mu vyprávěla Nataša Anufrijevovalá z Vladimíru. Pamatuju se, jak se svou ženou Rešetovskou přišel k našemu domu a zavolal přes branku: ‚Tušíte, kdo jsme?‘ Ukrývala jsem jeho rukopis pod střechou v jedné z kůlen. Nikdo nevěděl, kam jsem ho schovala. Když chcete něco schovat,

nikomu to neříkejte, ani těm nejbližším. Pod Rjazani je rekreační místo Solodča a Davydovo, a tam Solženicyn dopisoval *Gulag*. Káťa Olická mu poskytla hodně informací pro knihu.“

„*Souostroví* napsal dobře, ale špatné je to, že naše Osvětim – Kolyma – tam vysvětlena není,“ dodává Taťána.

Nový rok 1969 vítali Solženicynovi u Garasjevových. Naposledy byl Solženicyn v jejich domě v roce 1971.

Poslouchali jsme vzpomínání sester se zatajeným dechem. Bál jsem se klást otázky a jen jsem do sebe vstřebával slabý závan uplynulé velké epochy. Velké svými hrdinstvími i zločiny. Cítili jsme se jako článek mezi těmito lidmi dvacátých let a těmi, kteří přijdou po nás. A sestry stále vzpomínaly, přeskakovaly z jednoho na druhé, pomáhaly si navzájem oživit v paměti data a jména.

„Už dávno nejsem anarchosyndikalistka,“ řekla Anna. „Ale věřím v to, že člověka lze změnit. Lid se stává stále horším. Teď mě víc přitahuje individualismus. Jelcin začal dobře, ale Bělověžská dohoda? Rozložit takovouhle zemi! Je zajímavé, že dnes ještě existují anarchosyndikalisté, eseři... Já už tomu nevěřím. I když křesťanství silou hrstky lidí dokázalo vybojovat svět, ale co z toho potom bylo?“

V zešeřelé místnosti stojí rozbitý televizor, stůl s dvěma židlemi, pár fotografií na stěnách a skříňka s knihami. Na policích je Gercen, Lavrov, Tolstoj. Při loučení jsme stařenkám věnovali anarchistický časopis *Община* (Občina) a brožurku bývalého učitele Taťány, profesora Borového *Bakunin*, vydanou k výročí velkého buřiče členy Konfederace anarchosyndikalistů. Stařenky nám věnovaly pohár. Obvyčejný skleněný pohár. „Máme tři, vezměte si jeden na památku.“ Vyšli jsme z domu, šli a dlouho mlčeli.

Z originálu Игорь Подшивалов, Последние из могикан, dostupného na <http://www.angelfire.com/ia/IOKAS/istoria/mogikany.html>, přeložila dm.

RUSKÁ REVOLUCE 1917–1921 ZŮSTANE PRO VELKOU ČÁST LEVICE „NEZNÁMOU REVOLUCÍ“, JAK JI KDYSI CHARAKTERIZOVAL JEJÍ PŘÍMÝ ÚČASTNÍK, ANARCHISTA-EMIGRANT VOLIN. ZÁKLADNÍ DŮVOD JE TŘEBA HLEDAT V NEDOSTATEČNÉ ZNALOSTI FAKTŮ A VE VELKÉM MNOŽSTVÍ MÝTŮ, KTERÉ KOLEM NÍ VYROSTLY. VĚTŠINA Z NICH VYPLÝVÁ ZE ZÁMĚNY REVOLUCE S ČINNOSTÍ BOLŠEVICKÉ STRANY.

Vadim Damier

SOCIÁLNÍ DEMOKRATÉ A ANARCHISTÉ

RUDOLF ROCKER

Rozdíl mezi sociální demokracií a anarchismem nespočívá jen v odlišnosti jejich taktických metod, ale v první řadě jsou tu principiální protiklady. Jde o dva různé názory na situaci člověka ve společnosti, dvě různé představy o socialismu. Právě z těchto odlišností v teoretických předpokladech vyplývá rozdíl ve volbě taktických prostředků.

Sociální demokracie se převážně v německy mluvících zemích a v Rusku ráda sama nazývá stranou „vědeckého socialismu“ a opírá se o marxistické učení, které jí slouží jako programový teoretický základ.

SOCIALISMUS JAKO HISTORICKÁ NUTNOST

Její představitelé vycházejí z názoru, že cesta společenského vývoje musí být posuzována jako nekonečná řada historických nutností, jejichž příčiny je třeba hledat v odpovídajících výrobních podmínkách. V pokračujících střezech dvou nepřátelských táborů daných různými ekonomickými zájmy jejich tříd tyto nutnosti nacházejí praktické vyjádření. Ekonomické podmínky, tj. způsoby toho, jak lidé vyrábějí a směňují produkty, tvoří posvátný základ všech ostatních společenských jevů, neboli řečeno spolu s Marxem: „Ekonomická struktura společnosti je reálná základna, na níž se zvedá právní a politická nadstavba a které odpovídají určité formy společenského vědomí.“ Náboženské představy, ideje, morální představy, chápání práva, projevy lidské vůle atd. jsou pouhými výsledky odpovídajících výrobních podmínek, protože je to „způsob výroby materiálního života“, který „podmiňuje sociální, politický a duchovní životní proces vůbec“. Nikoli vědomí lidí určuje podmínky, v nichž žijí, ale naopak ekonomické podmínky určují jejich vědomí.

Takto není socialismus objevem chytrých hlav, ale logickým a nutným produktem kapitalistického rozvoje. Kapitalismus musí zpočátku vytvořit podmínky výroby – dělbů práce a centralizaci průmyslu –, za nichž může být vytvořen socialismus. Jeho vyjádření nezávisí na vůli lidí, ale pouze na určitém stupni rozvoje výrobních podmínek. Kapitalismus je nezbytná a nevyhnutelná podmínka, která musí vést k socialismu. Jeho revoluční význam spočívá jen v tom, že v sobě od samého počátku nese zrnko svého zániku. Současná buržoazie musela jako nositelka kapitalistického systému vyvolat život současného proletariátu, aby založila své panství, a vytvořila tím zároveň vlastního hrobaře. Neboť vývoj kapitalismu probíhá s nezbytností přírodního zákona přesně určenou cestou, z níž nelze uniknout. Spočívá to totiž v podstatě tohoto vývoje: pohlcovat malé a střední průmyslové podniky a budovat místo nich stále větší, až bude společenské bohatství koncentrováno ve stále menším počtu rukou. Ruku v ruce

s tímto procesem nevyhnutelně kráčí proletarizace společnosti, dokud nakonec nenaštane okamžik, kdy se převládající většina nemajetných námezdních otroků postaví mizivě malému množství kapitalistických podnikatelů. A protože kapitalismus bude tou dobou už dávno překážkou výroby, nutně bude muset nastat doba socialistických převratů, při nichž se může realizovat „expropriace expropriátorů“.

PŘEVZETÍ STÁTNÍ MOCI PARLAMENTNÍ CESTOU

Aby byl proletariát schopen převzít půdu a výrobní prostředky, musí se předtím zmocnit státní moci, která bude po určitém přechodném období, tj. po úplném zrušení tříd, postupně zanikat. Vybojování moci je proto nejprve nejvyšší úkol dělnické třídy, a aby mohlo být připraveno řešení tohoto problému, musí se dělníci organizovat jako samostatná politická strana a tak vstoupit do politického boje proti buržoazii.

Z toho důvodu sociální demokracie udělala z parlamentní činnosti centrum své propagandy a podřídila jí veškeré jiné formy činnosti. Pod vlivem německé sociální demokracie má většina jejích spřízněných stran v dalších zemích stejný charakter, ať už více či méně zjevný. Za posledních padesát let se jí podařilo organizovat miliony pracujících ve svých řadách, proniknout do všech zákonodárných institucí současného třídního státu, v četných případech dokonce proniknout přímo do vlády. Vyspělý tisk a propagandistická literatura otevřely sociálnědemokratickým myšlenkám širší vrstvy dělnického světa a střední třídy. Podporovala to celá armáda profesionálních agitátorů a stranických úředníků, kteří verbují a působí v zájmu své organizace.

Vyloučením anarchistů a jiných směrů, které odmítají parlamentní činnost, se německé sociální demokracii dařilo na mezinárodních socialistických kongresech systematicky ničit veškerou skutečnou opozici. Tak se tato strana, podobná státu ve státě, rozvíjela všude, kde ji obrovské masy pracujících pokorně následovaly, a během řady let byla schopna bránit rozmachu všech ostatních socialistických směrů se systematickou a bezskrupulózní bezohledností. Až strašlivá katastrofa v srpnu 1914 ukázala skutečný charakter sociální demokracie, zničila její mezinárodní prestiž a způsobila trhlinu v její organizační stavbě, kterou jako by nezajímala žádný nepřátelský útok.

HISTORICKÁ NUTNOST JE BLUD

Anarchismus, tj. směr ve světě idejí socialismu, který se nejvíc nepřátelsky staví k sociální demokracii, vychází ze svých představách o společenských podmínkách a místě člověka v historickém vývoji z jiných předpokladů.

Jeho stoupenci v žádném případě neodmítají silný vliv ekonomických podmínek na všeobecný proces vývoje společenského života, ale odmítají jednostranné a fatalistické tvrzení, v němž Marx vyjádřil svá přesvědčení. Jsou především přesvědčeni o tom, že při zkoumání a hodnocení společenských jevů je plně možné užívat vědecké metody, ale že historii a sociologii v žádném případě nelze chápat jako vědu. Věda uznává jen jasná fakta, která se nezvratně konstatují prostřednictvím zkušenosti nebo experimentů. V tomto smyslu lze vědami nazývat jen takzvané exaktní vědy, jako je fyzika, chemie atd. Slavný gravitační zákon Isaaca Newtona, který tvoří základ všech výpočtů naší astronomie, je vědeckým, přírodním zákonem, neboť neustále dokumentoval svou správnost a nikdy nepřipouštěl „výjimku z pravidla“.

Vývoj společenských jevů v historii ovšem neprobíhá kvůli takové nezbytnosti, jakou jsou fyzikální zákony. Takže můžeme vytvářet předpoklady o budoucích životních podmínkách, ale neexistuje taková věda, která by mohla předem spočítat a vědecky potvrdit sociální podmínky, jako je možné spočítat a stanovit dobu oběhu planety. Historie lidských společností je složitější a není nám známa v elementárních podrobnostech tak, abychom mohli mluvit o železném zákonu, podle něž bychom mohli hodnotit aspoň s určitou jistotou hybné síly historického formování v předcházejících obdobích, a tím spíš zkoumat společenské uspořádání budoucnosti. Z toho důvodu není socialismus vědou, nemůže být vědou a celé tlachání o vědeckém socialismu je jen ctižádostivé sebevelebení a hrubé popření skutečných principů vědy.

Ten, kdo se drží anarchistického světového názoru, nesdílí víru, že vývoj ekonomických podmínek musí nevyhnutelně vést k socialismu, že kapitalistický systém v sobě nese takřikajíc zárodek socialismu a je třeba jen vyčkat času, kdy dozraje, aby se prodral ven. Anarchista nevidí v této víře nic jiného než přenášení náboženského fatalismu na půdu ekonomiky, a ten funguje stejně nebezpečně, otupuje instinkt jednat a impulzivní vnímání člověka, a namísto živého,

33 neustálého boje za nové perspektivy poznání vždy rodí mrtvý dogmatismus. Anarchista nevidí v současné dělbě práce a centralizaci průmyslu předpoklady kapitalistického systému vykořisťování, které jsou v nejostřejším protikladu k socialismu.

Ekonomický vývoj nás může plně vést k novým fázím společenského bytí, ale stejně tak nám může přinést rozpad veškeré kultury. Strašlivá katastrofa světové války velmi výmluvně oslovuje všechny, kteří mají uši k slyšení. Pokud se evropským národům nepodaří dostat ze současného chaosu k novým formám společenské kultury, pak žádný prorok nebude schopen předpovědět, jak hluboko nás může osud zahnat.

Ne, socialismus nenastane, protože musí nastat s neodvratností přírodního zákona. Nastane jen tehdy, když lidé najdou pevnou vůli a nezbytnou sílu, aby ho uskutečnili. Ne čas, ne ekonomické podmínky, jen naše niterné poznání, naše odhodlání mohou vytvořit most, který nás povede ze světa námezdního otroctví do nové země socialismu.

EKONOMICKÉ PODMÍNKY NEURČUJÍ VŠECHNO

To, že vývoj kapitalistických forem společnosti právě psychologicky připravuje proletariát na myšlenku socialismu, je také podmínkou, s níž anarchista nesouhlasí. Vždyť Anglie, prarostoucí současný kapitalismus a dnešní velké průmysly, nezrodila důstojnou připomínku dělnického hnutí v době, kdy země téměř výhradně zemědělské, jako Andalusie a jižní Itálie, mají už mnoho let silné socialistické organizace. Ruský rolník hospodařící stále ještě za zcela primitivních výrobních podmínek má blíž k socialistickým myšlenkám, protože mezi ním a jeho sousedy existuje těsnější spojení než u nás. Společné spravování půdy, které zažívá ruský rolník stovky let, ho naučilo neustálému projevování vzájemné pomoci a přirozené solidarity ve vztahu ke svým druhům, takže se jeho sociální instinkt rozvinul na takovou úroveň, jakou budeme marně hledat u industriálního proletariátu středoevropských a západoevropských zemí. Teoretici ruské sociální demokracie ovšem i tak prohlásili jménem vědy, že zastaralé občinové uspořádání ruského rolnictva je odsouzeno ke krachu, protože není v souladu se současným vývojem, takže je překážkou socialismu.

Pro stoupence anarchismu nejsou formy státu a zákonodárství prostou politickou nadstavbou ekonomické struktury společnosti. Ideje, chápání zákonů a jiné formy poznání nejsou prostými produkty odpovídajícího procesu výroby, ale určitými faktory lidského ducha, které se sice ve svém vývoji podřizují vlivu ekonomických faktorů, ale současně působí zpětně na ekonomické podmínky ve společnosti. Tak vzniká nekonečná série vzájemných interakcí, takže je často nemožné stanovit jeden konkrétní hlavní faktor. Lze zkoumat všechny tyto jevy jako materiální a sdílet Proudhonovo hledisko, že každý ideál přirovnáme ke květu, jehož kořeny lze najít v materiálních životních podmínkách. Ale v takovém případě jsou všechny ekonomické podmínky jen částí celkových materiálních podmínek, nevytvářejí železný základ, který definuje proces vývoje všech

dalších společenských projevů života vůbec, ale navíc jsou podřízeny týž nepřetržitým vzájemným interakcím jako všechny ostatní faktory materiálního života.

Například stát je nepochybně v první řadě produktem soukromého monopolu na půdu, instituce, která vznikla s rozdělením společnosti na třídy s různými zájmy. Ale jak jednou ožil, působí s veškerou silou na podporu monopolu a třídních protikladů, na zachování ekonomického otroctví a během svého vývoje dospěl k tomu největšímu vykořisťovatelskému mechanismu lidstva. Takové vzájemné působení lze vytvořit v libovolném množství a ve všech myslitelných formách projevu, je typické pro historický proces formování lidstva a tak nápadné, že naši neomarxisté jsou nuceni dělat neustále nové ústupky kritice jejich chápání historie.

POLITICKOU MOC JE TŘEBA ODSTRANIT

Zatímco vybojování politické moci se sociální demokracii zdá nejdůležitějším úkolem, který má předcházet uskutečnění socialismu, pro anarchismus má odstranění veškeré politické moci obrovský význam. Stát není náhodná struktura, ale instituce, která byla uvedena v život v určitém období lidské historie jako důsledek monopolu a společenského rozdělení na třídy. Stát nevznikl proto, aby chránil práva většiny, ale výlučně jako ochránce materiálních zájmů malých privilegiovaných skupin na úkor širokých mas. Stát není nic jiného než politický agent majetných tříd, organizované násilí, udržující společně systém ekonomického vykořisťování a politickou třídní moc. Jeho formy se v průběhu historie měnily, ale jeho skutečná podstata, jeho historické poslání zůstaly stejné.

Pro široké masy lidu byl stát ve všech dobách a ve všech formách své existence jen bezcitným nástrojem útlaču, a z toho důvodu je nemožné, že by mohl někdy sloužit stejným masám jako nástroj jejich osvobození. Sociální demokracie ve svých četných odrůdách je ještě stále absolutně prostoupena ideami jakobínství, věří v nezbytnost státu, protože si dokáže představit socialismus pouze shora dolů, za pomoci vládních dekretů a státních nařízení.

Anarchismus usilující o zničení státu vidí jednu cestu ustavení socialismu, a to zdola nahoru prostřednictvím tvořivé činnosti samotného lidu a za pomoci jeho vlastní ekonomické organizace.

MÍSTO ČLOVĚKA VE SPOLEČNOSTI

Tady vyvstává otázka umožňující rozpoznat základní rozdíl mezi dvěma směry ve vší pronikavosti – otázka místa člověka ve společnosti.

Pro teoretiky sociální demokracie je jednotlivec jen bezvýznamnou částí celku v celém mechanismu společenské výroby, „pracovní silou“, bezduchým nástrojem ekonomického vývoje, který bezpodmínečně určuje jeho duchovní život a projevy jeho vůle. Tato představa je nutným výsledkem celého tohoto učení. Lidskou bytost obecně vždy bere jako průměrný společenský produkt, který má být poměřován kritérii obecných pojmů. Vytvořili si určitou představu o sku-

tečnosti a jsou svým způsobem obětí optického klamu, když přijímají obraz, který vede jejich představivost mimo realitu. Vidí v dějinném vývoji jen mrtvá kola, vnější mechanismus, a proto velmi snadno zapomínají, že za silami a podmiňkami výroby stojí živé bytosti, lidé z masa a kostí s osobními přáními, zálibami a představami, a protože individuální odlišnost, která tvoří přítomné bohatství života, se jim zdá nezajímavým doplňkem, i samotný život se jim zdá bezbarvým a schematickým.

Anarchismus se i zde vydává jinými cestami. Východiskem jeho představ o podstatě společnosti je jednotlivec, individuum. Ne individuum jako abstraktní, přízračná představa, oddělená od svého společenského okolí, ale jako sociální bytost spojená se svými sousedy tisíci materiálních, duchovních a duševních svazků. Při posuzování společenské prosperity, svobody, kultury národa anarchista nezůstává u celkové výše produktů výroby nebo formální „svobody“, kterou stanovuje každá ústava, ani u kulturní úrovně daného období. Snaží se spíše stanovit, jak velká je část bohatství, která je dostupná každému jednotlivému členu společnosti; jak je individuum schopno uspokojit své osobní záliby, přání a potřebu svobody v rámci společnosti; do jaké míry se kultura projevuje v každém jednotlivci. Z těchto výsledků vyvozuje svůj názor na charakter společnosti obecně. Pro anarchistu není osobní svoboda neurčitou abstraktní představou, chápe ji navíc jako praktickou možnost každého člověka plně rozvíjet vlastní schopnosti a talent. Tím, že vidí za osobním vědomím nejvyšší vyjádření lidského instinktu svobody, z principu odmítá veškeré autoritářství, ideologii surového násilí. Naprostá svoboda na základě ekonomické a sociální rovnosti je pro něj jedinou možností důstojné budoucnosti. Jen za takového stavu je podle něj možné rozvíjet v každém člověku nejvyšší míru pocitu osobní odpovědnosti a skutečného vědomí solidarity, takže se jeho individuální pocity a potřeby ukáží jako výsledek jeho sociálního citění.

ROZDÍLNÉ ORGANIZAČNÍ PRINCIPY

Pro charakter sociálního hnutí má jeho organizační forma rozhodující význam, neboť nejlépe odpovídá jeho nejvnitřnější podstatě, a je proto přirozené, že také v tomto ohledu je nepřekonatelný protiklad mezi sociální demokracií a anarchismem.

Stoupenci sociální demokracie, ať už se označují za „socialisty většiny“ či nezávislé „komunisty“, jsou podle svého vnitřního přesvědčení jakobíny, reprezentanty principu centralizace. Sociální demokracie je v jádru centralistická, stejně jako federalismus v jádru nejlépe odpovídá podstatě anarchismu. Federalismus byl odedávna přirozenou formou organizace všech opravdových společenských proudů a institucí, které se opíraly o zájmy společnosti, jak tomu bylo například u pravěkých volných sjednocení kmenů, středověkých spolků vzájemné podpory, cechovních organizací řemeslníků a umělců ve svobodných městech a u svazových sdružení svobodných obcí, jež věnovaly Evropě tak úžasnou kulturu. Tyto formy organizace byly společenské v pravém smyslu toho slova. Daly prostor vyjádření svobodné činnosti jednotlivců a společným zájmům, byly to skupiny lidí,

kteřé vznikly spontánně. Každá taková skupina rozhodovala o svých vlastních záležitostech a současně byla federalisticky spojena s jinými organizacemi kvůli ochraně a podpoře společných zájmů. Obecný zájem byl v centru jejich úsilí a organizování zdola nahoru dávalo nejlepší podobu jejich aktivitám.

Teprve se vznikem soudobého státu začala éra centralismu. Církev a stát byly jeho prvními a předními představiteli. Tentokrát nenašly vyjádření v novém typu organizace obecné zájmy, ale zájmy privilegovaných menšin, které založily svou moc na vykořisťování a porobení širokých mas obyvatelstva. Federalismus, skutečné organizování zdola, byl nahrazen centralismem, umělým organizováním shora. Svoboda musela ustoupit despotismu, staré zvykové právo zákonům, rozmanitost uniformitě a šablonám, výchova a rozvoj charakteru duchovní drezúře, osobní odpovědnost slepé víře, svobodný občan poddanému.

Pro charakter sociální demokracie, nepřátelský vůči svobodě, je příznačné, že si pro svou organizaci vypůjčila státní zbrojnici. Disciplína byla a je nejdůležitějším volebním heslem jejich výchovných metod a stejnými prostředky, jimiž stát vychovává loajální poddané a dobré vojáky, vychovává

sociální demokracie disciplinované stranické soudruhy: spojila miliony stoupenců pod svými prapory, ale zadusila tvořivou iniciativu a schopnost samostatné aktivity mas. Vytvořila smutný byrokratismus, novou hierarchii, jakýsi druh politického údělu, před nímž musí svobodná iniciativa a samostatné myšlení svinout plachty.

Jen tak lze vysvětlit fakt, že sociální demokracie se ve své praktické činnosti zcela ztrácí v povrchní atmosféře buržoazního parlamentarismu, takže nicotná a nejnicotnější každodenní politika dokázala vytvořit milieu celé její propagandy. Organizovala své voliče jako stát svou armádu a stejně jako on povýšila duševní impotenci na princip. Na cestě k politické moci pohřbila všechno, co v ní bylo socialistické, takže nezůstalo nic kromě zamaskovaného státního kapitalismu, který nesla na trh pod falešnou značkou. Buržoazie ještě nenašla „vlastního hrobaře“, ale jistě to není vina sociální demokracie, že se ještě předtím nestala hrobařem socialismu.

Anarchismus jako nesmiřitelný nepřítel státu principiálně odmítá veškerou práci v zákonodárných institucích, veškerou formu parlamentního působení. Jeho stoupenci vědí, že dokonce ani to nejsvobodnější volební právo není schopno třeba jen zmírnit

ostré rozpory současné společnosti a že parlamentní režim má za cíl dodat dojem legality systému lži a sociální nespravedlnosti, umožnit otrokům dát svému otroctví punc zákonnosti.

Taktická metoda anarchismu je přímá akce proti ochráncům monopolu a státu. Jeho stoupenci se snaží slovem přivést masy k tomu, aby si uvědomily svou sociální situaci, vstupují do přímého ekonomického a politického boje utlačovaných proti systému námezdního otroctví a tyranie státu a snaží se svou účastí dodat všem bojům hlubší sociální význam, rozvinout iniciativu mas a posílit jejich pocit odpovědnosti. Anarchisté jsou opravdovým představeným oddílem sociální revoluce, který vyhlásuje válku moci a vykořisťování člověka člověkem v jakékoli formě a který nese prapor ekonomického a politického osvobození lidí. Jsou praporečníky svobodného socialismu a hlasateli nové sociální kultury budoucnosti.

Z originálu Rudolf Rocker, Sozialdemokratie und Anarchismus, dostupného na <https://www.anarchismus.at/anarchistische-klassiker/rudolf-rocker/213-rudolf-rocker-sozialdemokratie-und-anarchismus>, přeložil VA. Mezititulky redakční.

ANARCHISTA, KTERÝ DAL SVĚTU FOTBÁLEK

MAX ŠČUR

Víte, kdo vynalezl český národní hospodský sport fotbálek? Nikoliv Jára Cimrman: byl to Španěl, přesněji řečeno Galicijec (gallego) Alejandro Campos Ramírez (1919–2007), básník a anarchista.

Narodil se v galicijské víscé Finisterre (což je latinsky „konec světa“) a byl nejstarší z deseti dětí. V patnácti letech ho otec poslal studovat do Madridu, ale záhy zbankrotoval a Alejandro zůstal ve městě bez peněz. Vydělával si na živobytí na stavbách, začal psát básně pod pseudonymem Alejandro Finisterre a seznámil se s řadou madridských literátů, kteří mu pomáhali přežívat. V roce 1936 s kamarádem Rafaellem Sánchezem Ortigou založili anarchisticko-pacifistickou Mezinárodní asociaci pragmatických idealistů, která začala vydávat časopis Paso a la juventud (Mládež vpřed). Během obrany Madridu byl Alejandro vážně zraněn, když na dům spadla frankistická bomba. Poté, co byl vyproštěn z trosek, poslali ho na léčení do kolonie Rius v Montserratu poblíž Barcelony.

„A tam jsem v roce 1937 vynalezl fotbálek,“ vyprávěl Ramírez v rozhovoru pro španělské noviny *La Vanguardia* z 19. července 2004. „Do kolonie přijíždělo hodně válečných uprchlíků, žen se zraněnými dětmi. Zřídili jsme pro ně s kamarádem školu. Bylo mi líto chromých dětí, které nemohly hrát fotbal s ostatními... A tak mě napadlo: pokud

existuje stolní tenis, může existovat i stolní fotbal! Zkonstruovat stůl s ocelovými tyčemi mi pomohl baskický truhlář Javier Altuna, který vyrobil i figurky fotbalistů z pevného dřeva zimostrázu. Korba stolu byla z borovice, míč z katalánského korku, což umožňovalo dobře kontrolovat balón...“

Alejandrova španělská verze fotbálku se od té současné lišila rozložením hráčů: vpředu měl každý tým nikoliv tři, nýbrž čtyři útočníky, vzadu nikoliv dva, nýbrž tři obránce, a středopolaři tím pádem byli jen tři, nikoliv pět. S tímto rozložením hráčů se ve Španělsku hraje fotbálek dodnes. Kromě toho Ramírezev dřevěný fotbalistě neměli nohy spojené, jako ve většině současných fotbálků, což umožňovalo provádět s míčem zajímavější finty.

Fotbálek nechal Ramírez patentovat v Barceloně spolu s dalším svým vynálezem: mechanickým obračecem stránek pro pianisty, který fungoval pomocí pedálu. Zkonstruoval ho pro mladou pianistku, do které se zamiloval.

Po porážce republikánů v občanské válce musel Alejandro utéct nejdříve do Paříže,

odkud se koncem 40. let dostal do Ekvádoru a pak do Guatemaly. Tam v roce 1952 založil dílnu, která vyráběla stoly pro fotbálek. Nevědlo se mu špatně, ale po vojenském státním převratu roku 1954 musel zase utéct, tentokrát do Mexika. Tam pracoval jako tajemník dalšího významného republikánského exulanta básníka Leóna Felipeho a založil nakladatelství Editorial Finisterre Impresora.

Do Španělska se vrátil po smrti Franka v roce 1975. Svému anarchistickému přesvědčení zůstal věrný, zatímco o fotbálku prohlašoval: „Kdybych na to nepřišel já, určitě by to udělal někdo jiný...“

Skutečně: nejen hry, ale i sny, přání, poezie a láska ke svobodě jsou společné pro lidi celého světa, a tak není divu, že pokusy o jejich uskutečnění často vznikají na několika místech zároveň. Ani Alejandro Campos Ramírez se nepovažoval za jediného vynálezce fotbálku, i když na tuto myšlenku přišel nezávisle na ostatních. Důležité je, že fotbálek dnes těší lidi po celém světě a je jenom jedním z mnoha příkladů anarchistických nápadů, které fungují.

V srpnu uplynulo devadesát let od popravu Nicolý Sacca a Bartolomea Vanzettiho, amerických anarchistů italského původu, jejichž příběh výrazně ovlivnil dějiny anarchistického hnutí a dodnes mezi anarchisty – a nejen mezi nimi – podivuhodně rezonuje. Je to smutný a krutý příběh – ale také krásný, neboť je to příběh s otevřeným koncem.

BALADA O SACCOVI A VANZETTIM

MAREK SEČKAŘ

Patnáctého dubna 1920 došlo ve městě Braintree v americkém státě Massachusetts k ozbrojené loupeži. Dva muži, kteří přenášeli do obuvnické továrny Slater-Morrill Shoe Company ocelové schránky s penězi na výplaty zaměstnancům, byli přepadeni ze zálohy. Jeden z nich se pokusil vytrasit revolver, schytl však čtyři kulky a na místě zahynul. Druhý byl neozbrojený; nechal peníze a pokusil se uniknout. Útočníci však neopouštěli nic náhodě a zabili ho kulou střelenou do zad. Poté sebrali svůj lup a uprchli v připraveném autě. Cestou ještě vystřelili po několika náhodných svědcích, nikoho dalšího už ale nezasáhli. Touto událostí se spustil případ, který plnil stránky novin celé desetiletí a dodnes zůstává otevřen nejrůznějšími interpretacím. Je to případ Nicolý Sacca a Bartolomea Vanzettiho.

ZPOLITIZOVANÁ GANGSTERKA

Navzdory tomu, že ozbrojená přepadení a války zločineckých gangů byly tehdy ve Spojených státech na denním pořádku, policie příliš neváhala a začala pachatele hledat v prostředí anarchistického hnutí. Zapadalo jí to do celkového obrazu. Mezi dělníky působila řada anarchistických skupin, z nichž mnohé otevřeně hlásaly násilný boj a často se k němu i uchýlovaly. Navíc bylo mezi dělníky i mezi anarchisty hodně přistěhovalců z Itálie, tedy zástupců etnika, které se v tehdejší americké společnosti těšilo zhruba stejné přízni jako Syřané v dnešní společnosti české.

O několik měsíců dříve došlo v nedalekém městě Bridgewater k velmi podobné loupeži. Pachatelům se podařilo uniknout, ale svědkové vyjádřili přesvědčení, že to byli Italové, a policie podezírala známého italského aktivistu Ferruccio Coacciho. Ten měl být zrovna 15. dubna deportován do Itálie, omluvil se však, že má nemocnou manželku a musí cestu odložit. O den později jej navštívila policie a konstatovala, že jeho omluva se nezakládá na pravdě. Coacci potom odjel i s rodinou do Itálie 18. dubna. V souvislosti s Coaccim vyslýchala policie i jeho spolubydliče, rovněž anarchistu Maria Budu. Přitom zjistila, že Buda vlastní starší osobní automobil, a později začala spekulovat, že auto mohlo být použito k útoku při loupeži v Braintree. Buda se však mezitím vypařil. Policisté zjistili, že auto bylo tři dny po loupeži dáno na opravu k jistému mechanikovi, a požádali ho, aby je uvědomil, jakmile si je někdo přijde vyzvednout. K tomu došlo 5. května: do autoopravny se dostavil Mario Buda a spolu s ním další

tři muži, později označení jako Nicola Sacco, Bartolomeo Vanzetti a Riccardo Orciani. Mechanik odběhl k telefonu, aby zavolal policii, muži ho ale prokoukli a rychle se vzdali. Buda se potom ztratil, uprchl ze země a znovu se objevil na veřejnosti až o několik let později v Itálii. Sacca a Vanzettiho však policie vysledovala a zatkla. Tehdy ještě nepracovala s domněnkou, že by byli do události v Braintree jakkoli zapleteni, a také Sacco a Vanzetti dle svých slov předpokládali, že jde o běžnou policejní šikanu.

Oba muži popřeli své anarchistické přesvědčení a záporně odpověděli i na otázku, zda vlastní střelnou zbraň. V tomto ohledu však byli usvědčeni ze lži. Policisté u nich našli anarchistickou literaturu a navíc zjistili, že ilegálně vlastní střelné zbraně, shodou okolností stejné značky jako pistole, jež byly podle spekulací policie použity při loupeži v Braintree. Kromě toho se na ně hodil i značně nepřesný popis očitých svědků (oba byli černovlasí Italové). To stačilo: svědectví bylo možné zpřesnit, důkazy zmanipulovat nebo dodatečně vyrobit. Vyšetřovatelé ostatně správně předpokládali, že při nastávajícím procesu o důkazy a svědectví až tolik nepůjde. Měla to být velká veřejná show, při níž bude demaskován protispolečenský charakter anarchistického hnutí a zločinná povaha italských přistěhovalců. Navzdory řadě oslích můstek a nepodložených spekulací dospěli policisté k přesvědčení, že našli pachatele. Sacco a Vanzetti byli obviněni z dvojnásobné vraždy prvního stupně.

DIVADLO V SOUDNÍ SÍNĚ

Nicola Sacco a Bartolomeo Vanzetti přišli do USA nezávisle na sobě v roce 1908 a v radikálních složkách anarchistického hnutí působili od samého počátku. Sacco pocházel z jihoitalské Apulie, pracoval jako obuvník a v době zatčení mu bylo dvacet devět let. O tři roky starší Vanzetti se narodil v severoitalském Piemontu a živil se jako prodáváč ryb. Policie je měla v hledáčku už o několik let dříve, neboť je identifikovala jako stoupence italského radikála Luigiho Galleaniho, který v rámci třídního boje prosazoval násilné metody a bombové útoky. Galleani byl deportován v roce 1918, jeho přívrženci však zůstávali aktivní a přičítala se jim řada ozbrojených akcí.

Po konci první světové války považoval americký establishment anarchisty a další levicové aktivisty za veřejného nepřítele číslo jedna. Úřady se rozhodly, že tohoto nepřítele definitivně zlikvidují: ve spolupráci

s médii se jim podařilo rozdmýchat ve společnosti psychózu, které se dnes říká *first red scare* (*second red scare* přišla na řadu o třicet let později), a dovedně ji využívaly při likvidaci dělnických organizací, zastrasování odborů a pronásledování levicových vůdců a intelektuálů. Chystaný velký proces se Saccem a Vanzettim do tohoto kontextu dokonale zapadal.

Podrobné vyličení procesu, který byl zahájen 22. června 1920, by zabralo desítky stran. Jednalo se vlastně o procesy dva, neboť kromě vražd v Braintree byli oba muži obviněni i z účasti na loupeži v Bridgewater. Předsedajícím soudcem byl Webster Thayer, konzervatívec, který se svým nepřátelstvím vůči levicovým hnutím nijak netajil, zatímco obžaloby se ujal státní zástupce Frederick Katzmann. Veřejné mínění se v souladu s psychózou *first red scare* většinou stavělo na stranu obžaloby, Sacco a Vanzetti však našli také řadu příznivců, především v řadách dělníků a příslušníků italské komunity, ale také mezi americkými intelektuály. Brzy vznikl Výbor na obranu Sacca a Vanzettiho, na jehož činnosti se podílely i některé přední osobnosti amerického veřejného života, mimo jiné spisovatel John Dos Passos. Obhajoby se ujal kalifornský právník Fred Moore, levicový radikál s pověstí rebela a sklonem k teatrálním výstupům. Dodnes se vedou spory o to, zda bylo jeho angažmá správným krokem. Moore každopádně přistoupil na hru státního zástupce a spíše než na fakty se zaměřoval na emocionální stránku celé věci. Choval se výstředně a agresivně napadal soudce Thayera a obviňoval ho z předpojatosti; jakkoli měl v tomto ohledu nepochybně pravdu, docílil tím jen toho, že Thayer šmahem zamítl jeho námítky a dával žalobci Katzmanovi volnou ruku při zesměšňování jeho svědků.

Žaloba byla postavena především na výpovědích očitých svědků; Mooreovi se je sice podařilo zpochybnit, ale porotci pod vlivem nálady v soudní síni jeho výhrady zřejmě nebyli ochotni přijmout. Dalším bodem žaloby byly důkazy vyplývající z balistických zkoušek. Katzmann tvrdil, že jedna ze zbraní, jež byly v Braintree použity, byla shodná s pistolí, kterou měl u sebe při svém zatčení Sacco, a na podporu svého tvrzení si přivedl několik expertů. Balistika byla tehdy sice ještě v plenkách a slova expertů zdaleka nevyznívala jednoznačně, ale Thayer argumenty žaloby bez ohledu na Mooreovy protesty přijal a zařadil je do protokolu.

Potom přišla ke slovu obhajoba, založená hlavně na výpovědích lidí, kteří měli Saccovi

a Vanzettimu dosvědčit alibi. V případě Vanzettiho se jednalo hlavně o italské přistěhovalce, kteří si od něj v inkriminovanou dobu kupovali ryby; někteří neměli ani americké občanství a mnozí z nich neuměli dobře anglicky; Katzmann je bez potíží znejistil a snadno se mu podařilo jejich výpovědi rozmetat. Sacco vypověděl, že se v době zločinu nacházel na italském konzulátě v Bostonu, kde žádal o pas. Příslušný úředník, který mezitím již odjel do Itálie, si na něj vzpomněl, odmítl se ale vrátit do USA a osobně svědčit v jeho prospěch. Místo toho vypracoval písemné svědectví, které bylo následně u soudu přečteno. Thayer je bez váhání zamítl jako nepřesvědčivé.

V závěrečné řeči se žalobce Katzmann zaměřil především na italský původ a anarchistické názory obou obviněných, které vykreslil jako nebezpečné živly a bytostné nepřátele americké společnosti. Moore na jeho hru opět přistoupil a své vystoupení pojal v podobném duchu: obžalovaní jsou souzeni nikoli za své činy, nýbrž za svůj etnický původ a politické přesvědčení. Opět měl pravdu a opět se můžeme ptát, zda to byla dobře zvolená taktika. Taktika to byla každopádně neúspěšná, neboť porotě složené výhradně z rodilých Američanů anglosaského původu trvalo jen tři hodiny, než v případě obou mužů vynesla verdikt „vinné“. Soudce Thayer pak Sacca a Vanzettiho odsoudil k trestu smrti na elektrickém křesle.

ROMÁNY, PÍSNĚ A TUŽKY

Tím však příběh ještě neskončil. Na stranu odsouzených se postavily další osobnosti, mimo jiné Albert Einstein, Anatole France a spisovatel Upton Sinclair, který se případem inspiroval ve svém románu *Boston*. Deník *Boston Herald* pod vlivem události změnil postoj a věnoval případu dlouhý úvodník nazvaný *We Submit* (zřejmě byl inspirován slavným Zolovým textem *J'accuse* věnovaným proslulé Dreyfusově aféře, která se případu Sacco a Vanzetti v mnohém podobala, měla však nakonec přece jen pozitivnější vyústění), za nějž později získal Pulitzerovu cenu.

Na podporu odsouzenců se konaly demonstrace nejen ve Spojených státech, ale také v různých evropských zemích. Často měly násilný průběh a někdy se zvrhávaly v projevy čirého antiamerikanismu nebo italského nacionalismu. Nacionalistický tón vůbec ve vnímání případu převládal čím dál víc. O Sacca a Vanzettiho se chvíli zajímal i italský diktátor Benito Mussolini, který se sám už dříve stal dvakrát terčem anarchistických útoků: zřejmě se domníval, že by mu angažmá v případě mohlo přinést nějaké politické body. Když zjistil, že to není příliš pravděpodobné, jeho zájem rychle opadl.

Sacco a Vanzetti sledovali tyto události z vězení. Zdá se, že Vanzetti se celkem držel a neztrácel odvahu, ale na Saccovi se vyhrčená situace těžce podepsala a několikrát se nervově zhroutil. Oba muži napsali za léta strávená v cele smrti řadu dopisů, které rozesílali na všechny strany. Ubezpečovali v nich své přívržence o své nevině, slibovali pomstu nepřítelům a vybízeli kamarády z anarchistického hnutí k dalšímu boji. Jejich listy byly po jejich smrti vydány v knize *The letters of Sacco and Vanzetti*, která měla obrovský úspěch a je dodnes považována za významné literární dílo.

Výbor na obranu Sacca a Vanzettiho se zatím chystal na další kolo boje. Cílem bylo zákonné odvolání a v případě neúspěchu obnovení celého procesu. Mooreovi se podařilo vyvrátit některé svědecké výpovědi a zpochybnit důkazy plynoucí z balistických zkoušek. Soudce Thayer však všechny jeho návrhy kategoricky zamítl; některé svědky nechal znovu vyslechnout, jejich poopravená svědectví ale označil za nepřesvědčivá. Odmítl případ znovu otevřít dokonce i poté, co se ke spáchání obou vražd přiznal recidivista Celestino Madeiros, který tou dobou seděl ve vězení a čekal na proces v souvislosti s úplně jiným zločinem. Zbývala poslední naděje: žádost o milost, kterou měl posoudit guvernér státu Massachusetts Alvan T. Fuller. Ani on však zpolitizovaný případ nezvratil a rozsudky smrti potvrdil. Poprava byla vykonána 23. srpna 1927.

Pohřbu, který se konal v Bostonu, se zúčastnily desítky tisíc lidí, některé odhady hovoří až o dvou stech tisících. Opět došlo k násilným střetům s policií, které se šířily do dalších měst v Americe i v Evropě. Pozůstatky popravených byly poté převezeny do jejich rodných měst v Itálii.

Lidé, kteří se v procesu angažovali na straně obžaloby – především soudce Thayer, žalobce Katzmann a guvernér Fuller –, byli ještě celá léta terčem útoků militantních anarchistických skupin a debata neutichla ani na intelektuální scéně. Brzy po popravě se případu věnoval spisovatel H. G. Wells, který se zaměřil hlavně na kulturní a společenské rozpory mezi Evropou a Spojenými státy, jež se na případu prokázaly. Příběhem Sacca a Vanzettiho se inspirovala řada dalších umělců, kromě již zmínovaných Johna Dos Passose a Uptona Sinclaira také například Dorothy Parkerová a Joan Baez, která jím věnovala píseň *The Ballad of Sacco and Vanzetti*. Italský režisér Giuliano Montaldo případ v roce 1971 zfilmoval. I Sovětský svaz na chvíli zapomněl, že sám anarchisty likviduje jako na běžícím pásu, a pojmenoval po obou Italech ulice a budovy v řadě měst po celé zemi. Jejich jméno se dostalo i na některé sovětské výrobky. Továrna na psací potřeby Sakko i Vancetti fungovala v Moskvě až do roku 2007.

OTÁZKY A POCHYBNOSTI

Dnešní historikové se až na několik výjimek shodují v tom, že proces se Saccem a Vanzettim byl zmanipulovaný, že obvinění nedostali prostor k řádné obhajobě a že porotci byli vystaveni nepřipustnému emočnímu tlaku ze strany soudce i žalobce. Pokud jde o otázku, zda byli Sacco a Vanzetti nějak zapleteni do přepadení v Braintree, názory lidí, kteří se případem zabývali, už tak jednoznačně nevyznívají. O jejich nevině pochybovali i mnozí z těch, kteří se stavěli na jejich obranu. John Dos Passos oba muže navštívil ve vězení; o Vanzettim potom prohlásil, že jen naprostý blázen by vzal tak mírného, násilí se stítícího člověka na ozbrojenou akci, ale Saccem si už tak jistý nebyl. Podobně se ptal i Upton Sinclair, který nakonec dospěl k názoru, že i když se třeba odsouzenec přepadení v Braintree sami nezúčastnili, rozhodně o něm vědí víc, než jsou ochotni připustit. V románu *Boston* ponechal Sinclair tuto otázku otevřenou, čímž proti sobě popudil řadu lidí, kteří se Saccem a Vanzettim sympatizovali. V jednom pozdějším dopise

zmiňuje spisovatel soukromou konverzací s advokátem Fredem Moorem, při níž mu právník sdělil, že jeho klienti skutek opravdu spáchali a že jejich alibi dodatečně vykonstruoval. Sinclair k tomu však dodává, že na něj Moore působil jako krajně nedůvěryhodný člověk. V Saccovu vinu věřil i jeden z předních členů Výboru na obranu Sacca a Vanzettiho Carlo Tresca a po téměř třiceti letech ji potvrdil i nyní v Itálii žijící anarchista Mario Buda. Zda se jednalo o pevně přesvědčení založené na skutečnostech, které při procesu nevyšly na světlo, pouze dohady, anebo třeba i důsledek osobní nevěřivosti a pověstného anarchistického sektářství, se už nikdy nedovíme.

A právě to činí příběh Sacca a Vanzettiho tak silným i po devadesáti letech. Pokud totiž neměli s přepadením v Braintree nic společného, věc je jasná: můžeme se dál bavit o nespravedlivém americkém soudnictví a také o tom, k jakým koncům může vést rozdmýchávání neopodstatněného strachu mezi lidmi. Byla by to velmi zajímavá a aktuální debata, Sacco a Vanzetti coby nevinné oběti by se v ní ale ke slovu příliš nedostali. Pokud však do přepadení skutečně zapleteni byli, nabízí se řada dalších otázek. Především jde samozřejmě o to, zda by byl takový čin z morálního hlediska ospravedlnitelný.

Je nepochybné, že Sacco a Vanzetti coby galleanisté revoluční násilí v podobě kladení bomb, útoků na policejní stanice a získávání financí loupežemi alespoň rámcově schvalovali a možná se na něm i podíleli. Musíme si ovšem uvědomit, že počátek dvacátého století byl ve Spojených státech i jinde ve světě velmi neklidná doba a že násilné postupy schvalovali, nebo dokonce aktivně realizovali mnozí představitelé dělnického hnutí. K násilným opatřením se však jako první zcela nepopíratelně uchýlila státní moc. Byla to policie, kdo střelbou do davu rozháněl první pokojné dělnické demonstrace, byly to státní úřady, kdo dělnické vůdce a aktivisty systematicky pronásledoval, bezdůvodně je zatýkal, šikanoval, deportoval a nezastavil se ani před mimosoudními popravami. Není divu, že pod tlakem takového postupu se některé složky dělnického hnutí radikalizovaly a neváhaly rovněž sáhnout k násilným metodám. Byla to ostatně válka jako každá jiná, v tomto případě ale válka proti z podstaty nespravedlivému a defektnímu systému, který ještě dnes, o sto let později, vede lidstvo do zkázy tím, že drží miliony lidí v otroctví a postupně likviduje celou naši planetu. Zda lze v takovém kontextu ospravedlnit ozbrojené přepadení a vraždu dvou neviných lidí, to už je otázka, kterou si musí zodpovědět každý sám.

Athénská čtvrť Exarchia zachovává památku desítek let odporu vůči státní represí. Jak jí vidí Yiannis Baboulias, řecký investigativní novinář a zakládající člen Precarious Europe věnující se problematice prekarizace, nového nacionalismu a nezávislých hnutí po celé Evropě?

EXARCHIA: PROSTOR PRO MĚSTSKÝ ODPOR

YIANNIS BABOULIAS

V Evropě je pár míst, kde můžete vidět pořádkovou policii v plné výstroji neustále nasazenou kolem hučících kaváren a restaurací. Abych byl ale zcela upřímný, znám pouze jedno: Exarchii – bohémskou, stále rebel-skou athénskou čtvrť.

Exarchia leží v centru města hned vedle „historického trojúhelníku“, tvořeného budovou parlamentu Syntagma, čtvrtí Monastiraki (pod Akropolí) a náměstím Omonoia, a oproti svým sousedům na jihu a východě je značně neuhlazená. Ale co jí schází v čistotě chodníků, to vynahrazuje její energičnost a duch. Je to čtvrť politiky, odporu a ducha komunity. První zaznamenaná studentská pouliční bouře se zde odehrála před víc než stoletím. Právě zde studenti začali okupovat univerzity, když protestovali proti diktatuře v roce 1967, a sem byl 17. listopadu 1973 poslán vojenskou juntou tank, který rozrazil brány Polytechnické univerzity, aby potlačil studenty okupující budovu.

Po obnově demokracie v roce 1974 se Exarchia stala domovem pro objevující se levicová hnutí, anarchistické kolektivy, intelektuály, aktivisty a skupiny městských geril, které jsou označovány za teroristické, jako Revoluční organizace 17. listopadu, která vzešla přímo z exarchijské levice. Dnes Exarchia představuje mikrokosmos významných konfliktů v řecké společnosti: policie vs. zpolitizovaná mládež, starší generace vs. mladší, stát vs. chudí a marginalizovaní, politická elita vs. úsporami zasažená populace.

VZPOMÍNKA NA NÁSILÍ

Ulice této čtvrti uchovávají dlouhou historii policejního násilí. Ulice a lidé v Exarchii nezapomněli. Připomínat si odpor a protest proti politickému násilí je zde tradice, kterou bojují proti státu a jeho represivnímu aparátu. V listopadu 1985, během připomínky studentského povstání listopadu 1973, byl pořádkovou policií zastřelen patnáctiletý Michalis Kaltezas. Polytechniku opět okupovala naštvaná mládež odsuzující policejní násilí.

V roce 2008 byl v Exarchii policistou zastřelen patnáctiletý Alexandros Grigoropoulos. Čtvrť vybuchla týdny trvajícími pouličními nepokoji. Incident se odehrál v ulici Messologiou, kde se dnes mladí lidé poflákují a usrkávají pivo vedle nástěnné malby vytvořené na památku Alexandrose.

Připomínka jeho smrti 6. prosince 2014 propukla v střet s policií. Už zase policie brutálně napadla relativně klidnou demonstraci procházející centrem Athén a už zase

se Exarchia stala dějištěm dobře známé válečné hry mezi naštvanou mládeží a policií.

Způsob, jakým v Exarchii probíhají protesty, je nicméně trochu odlišný. Ulice, budovy a obyvatelé nejsou jen pasivními diváky dlouhotrvající války. V prosinci byla celá čtvrť „ve zbraní“, z balkonů na pořádkové jednotky litaly květináče a nábytek, ze střech přšely na policejní auta molotov.

Exarchia si pamatuje a policie dělá málo pro to, aby zapomněla. Policejní brutalita čtvrti poznamenává pravidelně. Dne 17. listopadu, když skončila demonstrace u příležitosti výročí povstání na polytechnice, jízdní policie vpadla do ulic Exarchie, rozrážela vstupní dveře do domů, zastrašovala lidi na chodnicích, ničila osobní majetek a mlátila novináře. Druhý den mělo mnoho lidí, se kterými jsem ve čtvrti mluvil, v hlavě jen jedno slovní spojení: kolektivní trest.

Každý rok si Exarchia zapisuje do svého deníku vražd, násilí a policejní brutality a její paměť neselhává.

POLITICKÝ POSTOJ

Exarchia se podle mainstreamového narativu zdánlivě proměnila v to, co policie vždy tvrdila, že je: pevnost nebezpečných anarchistů. Ale kořeny tohoto nepřátelství sahají hlouběji než k pouhé nevrzivosti vůči policii. Nemělo by být překvapením, že ústředí strany PASOK (Panhelénské socialistické hnutí), které leží v této čtvrti, je policií přísně střeženo. Vláda strany PASOK v roce 2009 napomohla k přijetí Evropskou unií diktovaných úsporných opatření, která přivedla 2,3 milionu Řeků do chudoby, dalších 3,8 milionu do ohrožení chudobou, zničila poskytování sociálních služeb v Řecku a dostala miliony nezaměstnaných na ulici. Policisti stojí před centrem strany PASOK v plné zbroji po celý rok. Obyvatelé Exarchie si na jejich přítomnost opakovaně stěžovali. V létě, poté co se obyvatelé soudní budovy dostali do sporu s policisty kvůli hluku, který dělaly policejní autobusy, policajti vyhrožovali, že vniknou do budovy a zatkou je. Na protest vyšly do ulic tisíce obyvatel pod heslem: „Pryč s policií!“

Čtvrť také projevila solidaritu s hladovkám, nejlepším kamarádem Grigoropoulou, Nikosem Romanosem, který je od roku 2013 ve vězení. Napětí rychle eskalovalo, 3. prosince skupina anarchistů zaútočila na sídlo PASOK třiceti molotovy. Když je policie pronásledovala po ulici Messologiou, ukryli se v baru, kde jsem seděl. Sundali si masky, posedali si ke stolům a předstírali, že jsou

hosté baru. Vypadali naštvaně, plní adrenalinu a podle jejich tváří bych řekl, že konflikt s policií a státem se jen tak brzy nevyřeší.

JEDINEČNÝ DUCH KOMUNITY

Na rohu ulice Navarinou a Zoodochou narušuje šedou městskou masu, kterou je Exarchia, malý park. Tato kdysi prázdná parcela měla být změněna v parkoviště, ale aktivisté ji obsadili a po letech ostrého boje se jim podařilo převést ji pod komunitní správu a změnili ji v zelenou oázu s hřištěm a zahradou. Skupina, která park spravuje, má slogan „Jejich parkování, náš park“ a toto heslo je přesnou metaforou pro to, čím chce živá čtvrť být.

V Exarchii se množí družstva a sociální podniky. Ve zbytku Athén člověk může vidět prázdné kavárny a obchody, ale v Exarchii jsou ulice posety alternativními obchody, jako jsou nezávislá knihkupectví, družstevní kavárny a restaurace, a dokonce i celá divadla. Obyvatelé se také zorganizovali k odstranění obchodu s drogami z hlavního náměstí Exarchie a jeho okolních uliček a ve srovnání se stavem před několika lety se jim to podařilo ohromnou měrou. Co se zdálo jako epidemie, která povede oblast ke dnu, se zlepšilo díky velmi aktivnímu sousedskému spolku, který se v průběhu let stal nedílnou součástí zdejšího života.

Exarchia vzdoruje pomocí komunitního ducha posilovaného krizí a solidaritou, která sahá daleko za hranice pomoci obyvatelům čtvrti. Tato kolébka alternativního životního stylu je také jednou z nejpřívětivějších oblastí Athén, kde se můžou imigranti cítit bezpečněji než ve většině ostatních oblastí. Exarchia se stala pro tisíce mladých Řeků prostorem městského odporu. Zde se shromažďují, aby diskutovali a dělali politiku. Je to jejich aréna pro srovnání, kde demonstrují plný rozsah svého hněvu vůči lhostejnému, prospěchářskému státu, který ignoruje jejich názory a obrací se zády k jejich budoucnosti.

Toto je jeviště, kde se všechny neduhy a pozhánání moderního Řecka stávají bolestně zřetelnými a konfliktními. V tomto smyslu se Exarchia stane buď příkladem odporu a obrození pomocí solidarity a soudržnosti, nebo symbolem hněvu, násilí a rozkladu společenského uspořádání krizí postiženého Řecka.

Zdroj: <http://www.aljazeera.com/indepth/opinion/2014/12/exarchia-space-urban-resistance-201412239139701763.html>

Symbol nezávislého hiphopu Stratos žije v provinčním městě Volos a posluchačům je známý pod pseudonymem Javaspa. Od roku 1998 se systematicky věnuje muzice a nahrávání v domácím studiu, které vzniklo díky solidární pomoci jeho přátel. Má stále více posluchačů, ale důsledně se vyhýbá komerci a muzikou se neživí.

Řekni něco o sobě. Kde ses narodil a vyrostl? Co tě přivedlo k hiphopu?

Narodil jsem se v Soluni, ale od sedmnácti žiju střídavě ve Volosu a v Soluni. Ve Volosu byl hiphop dlouhou dobu v žalostném stavu a místní skupiny se daly spočítat na prstech jedné ruky. Sociálně ekonomická a třídní situace obecně nepřispívala rozvoji hiphopu jako subkultury, která umožňuje učit obyvatelstvo, jak odpovídat na naléhavé problémy, jako je dnes velmi vysoká nezaměstnanost.

Jsem tu dnes žel jediný, i když kdysi dávno tu byly pokusy dát dohromady skupinu. Hiphopu jsem se začal věnovat v roce 1998, kdy jsem si doma začal mixovat muziku z vinylů na starém stereu a nahrávat ji na kazety. Tehdy jsem vydal první audiokazetu pod názvem παλεύω για το χρήμα (Boj o peníze).

Jaké máš politické názory? Co si myslíš o apolitickém hiphopu?

Stejně jako Katerina Gogu (Κατερίνα Γόγου, 1940–1993), řecká anarchofeministka, básnířka a divadelní a filmová herečka, zastávám principy anarchismu, nebo romantičtější řečeno – bráním utopii. To by mělo být podle mě cílem hiphopového společenství, a proto se snažím svými songy analyzovat svět kolem. Vždyť hiphop začínal ostrými třídními charakteristikami a cíli jako sebeobrana a sebeorganizace chudých a vyloučených vrstev společnosti. Hiphop není jen muzika, v tomhle žánru je skrytá potřeba a přání změny okolního světa. Z toho důvodu je třeba brát tuhle muziku jako zbraň v rukou utlačovaných, ne jako podivuhodnou subkulturu. Jasně, že pro ty, co si uvědomují kořeny téhle muziky, není a nemůže být apolitická.

Na začátku jsem své tvorbě říkal důsledně anarchohiphop. Tak jsme říkali hiphopu, který vzniká a hraje se na squatech nebo v podobných samosprávných politických prostorách. Byla to asociace s anarchopunkem, tehdy se ostatně jakákoli politická a anarchistická muzika vztahovala k punku. V roce 2006 jsem měl na albu píseň αναρχοhip hop και punk, kde jsem vysvětloval ideovou blízkost těchto dvou typů muziky.

Časem začali anarchistickou revoluční estetiku používat lidi, co neměli žádný vztah k politickým hnutím, nechodili na protestní demonstrace, nezapojovali se do fungování squatů a osvobozování prostor. Některé tyhle kolektivy začaly spolupracovat se systémovými médii jako MTV. Tehdy mi došlo, že nálepka anarchohiphop se prostě stala komerční obchodní značkou. Proto teď říkám své muzice „samosprávný hiphop“. Nešromažďujeme kolem sebe obdivovatele a nevytváříme fankluby, neukazujeme lidem

svou tvorbou, jak mají žít a myslet. MC tu formují horizontální vztahy mezi všemi lidmi scény. V samosprávném hiphopu je vždycky místo na diskusi mezi posluchači a interprety, je to kolektivní proces.

Hodně řeckých raperů je zapojeno do projektu Antifa Live, kde se hiphopová kultura propojuje s politickým antirasistickým programem. Udržuješ s nimi vztahy?

Tomuhle se věnuje kolektiv z Athén a s jeho členy mám hodně dobré vztahy. V minulosti jsme společně organizovali akce typu anti-militaristického koncertu v Athénách apod. Pamatuju se, jak se v roce 2006 v athénské čtvrti Peristeri objevili Antifa Live a začala spolupráce s některými graffiti writery (Jnor Nda).

Jaký máš vztah k hudebnímu byznysu a komerci v téhle oblasti?

Hudební průmysl je obrovským rakovinným nádorem, a zvláště se to týká hiphopu, je to jeden z největších (pokud ne největší) nepřátel rapkultury. Jak řekl Krs-One v jedné ze svých přednášek, hiphop nemůže být náhražkovým produktem a vůbec se k takové kultuře nepočítá. Všechno začalo podnikateli typu P. Diddy (Bad Boy Records) a Suge Knight (Death Row), ti vytvořili hudební složku a udělali rap přijatelný pro široké posluchačstvo. Potom se rap stal nejprodávánějším hudebním stylem v USA. Popis scén státního násilí v černých ghettech přenechal místo káram, zbraním, balíkům peněz a sexu. Chuck D přesně vystihl, že většina současných raperů dělá muziku pro nahrávací společnost, ne pro sebe a naši společnost. Dařilo se nám dosahovat všeho za spolupráce s anarchistickým hnutím, hodně se toho povedlo zorganizovat v rámci nekomerční DIY scény prostřednictvím squatů a politických skupin. Každý si vybírá svou cestu: někdo se dá na stranu průmyslu a jeho lokajů, a někdo se vyjadřuje pomocí sebeorganizace a komerci odmítá. Lidi taky přispívají k degeneraci hiphopové kultury, když si pořizují a poslouchají ten škvár, co produkuje hudební průmysl. Třídní otázka musí být v kontrakultuře na předním místě. Zdá se mi trochu neetické hrát písničky od člověka ze spodních sociálních vrstev a přitom mít výhodné ekonomické postavení. Hiphop zakládali lidé v ghettu, aby neuvízli v bahně bíd. To samozřejmě neznamená, že se všichni musí stát dělníky nebo migranty, ale ti, co se vyjadřují na scéně, musí co nejmíň parazitovat na práci jiných (nemají žít z nájmu nebo z peněz pracujících příbuzných a přátel). Situace, v jaké jsi žil, tedy silně ovlivnila tvoji tvorbu. Jak se to měnilo?

V emocionálně a ideologicky důležitý den 6. prosince 2015 vyšlo video k albu Νομενκλατούρα. Je v něm ukázaná realita, kterou jsem zažil v dětství, v pubertě, jako student a jako pracující. Místa jsou představena a analyzována prostřednictvím poetiky mého nového alba a žel nebo naštěstí zůstávají časem nezměněná.

Jsou to místa, kde kapitalismus ukazuje svoji pravou tvář pod maskou a neskrývá násilí, které používá. Místa, kde se dolní sociální vrstvy zalykají sceneriemi rozpadajících se měst, neustálého napětí a nepříjemného hluku. Obrazy reality lidí druhé jakosti. Znázornění toho, kam nikdo nebude koukat a o co se nikdo nezajímá. Zobrazení jiných. Obrazy reality, která vás doslova pohltnou, když se do ní ponoříte i s hlavou.

Abychom přežili v konečném bodu rozpadu tohoto barbarského systému, musíme ovládnout nástroje, které ho ničí. Musíme si osvojit revoluční nástroje utlačovaných, protože ty jsou tím jediným, co nám pomůže bránit se a odpovědět. A právě tohle je to, co bylo zamýšleno během mnoha desetiletí v hlubinách městských subkultur. A to je hiphop.

Proč sis vybral tenhle pseudonym?

Když jsem začal s graffiti, začal jsem používat tag Spa, což bylo odvozené od mého oblíbeného komiksového hrdiny Spawn. Jenže tři písmena ve jméně znamenají crew a možnost přidat „one“, jako třeba „Spaone“ mi nevyhovovala. Začal jsem zoufale hledat pseudonym, který by mi pomohl vyjádřit se. Nakonec se našlo řešení ve škole mezi mými vrstevníky a spolužáky. Na střední škole jsem pořád zdobil učebnice hlavně postavou na obálce a na prvních čistých stranách knih. Ostatní se mými prvními pracemi bavili a začali mě prosit, abych jim něco nakreslil na jejich vlastní učebnice. Nakonec jsem našel to, co jsem hledal, když jsem udělal fixou graffiti na skříňku mého dobrého kámoše. Někdo chtěl stejný obrázek a on mu řekl: „Jdi za Stratosem, dokud je volný.“ Když jsem uslyšel slovo volný (τζάμπα), sedl jsem a napsal ho latinkou do sešitu a vedle doplnil spa. Napsal jsem řecké slovo latinkou, a tak se objevil pseudonym Javaspa.

Slyšel jsem, že se zajímáš o fotbal. Komu fandíš? A je mezi fanoušky v Řecku oblíbený rap? Mívají problémy s pravicovými fanoušky?

Jsem aktivním členem projektu Liberta (zvaného taky Elefteriakos) a hraju basket. Liberta byla založena v zimě 2012 lidmi, kteří mají rádi fotbal a sport obecně a bojují proti různým formám útlačku. Tyhle lidi na

39 první pohled spojoval fotbal, ale ve skutečnosti je taky spojovaly obecné cíle a účast v sociálním boji. Proto jsme se rozhodli vycházet z horizontálních forem financování, kde bude vklad každého přispívat rozvoji klubu. Zdroje klubu jsou nakonec tři. V první řadě z prodeje ročních členských karet, kolektivní činnosti, jako je třeba práce v autonomní samosprávné kavárně každý pátek, a z pořádání koncertů. A konečně z prodeje suvenýrů se symboly klubu.

Myslím, že mezi fotbalovými fanoušky málokdo poslouchá rap, protože je baví hlavně punk, Oi a hardcore. V některých velkých i malých fans skupinách jsou otevření i skrytí náckové, část z nich je členy Zlatého úsvitu. Nefungují nějak organizovaně, dochází jen k ojedinělým případům napadení: třeba anarchistických kolektivů v Athénách, lidového pléna proti stavbě nového stadionu AEK. Ve Volosu takové problémy nejsou zčásti díky činnosti místních antifašistů.

Jaké máš vztahy s jinými místními rapery?
Mám celkem dobré vztahy s mnoha rapery řecké undergroundové scény a nezáleží na tom, jaký styl si vybrali, jestli se v něčem neshodneme nebo tak. Dejme tomu, že nemůžu dělat společné koncerty s některými muzikanty kvůli rozdílným ideologickým a politickým názorům, ale to mi nebrání, abych s nimi měl přátelské vztahy. Samozřejmě jsou lidé, kteří se se mnou nezdraví, protože si myslí, že jsem si ve své tvorbě vybral špatnou cestu.

Jak bys celkově charakterizoval řeckou hiphopovou scénu a její další perspektivu?
Myslím, že scéna nemůže růst a rozvíjet se, pokud hiphopové kapely a posluchači nedokážou ostře oddělit muziku vytvářenou kvůli zisku od té, co se dělá na nekomerčním základě kvůli sebevyjádření. A jestli mluvíme o řeckojazyčném rapu obecně, chybí mu poučené texty, vážná témata k diskusi a většinou, podle mých estetických a hudebních měřítek, má velmi nízkou úroveň. Je třeba se dívat nejen na to, co se říká ze scény, ale i na to, kým jsou interpreti v běžném životě. Stabilně a důstojně vystupují jen ty kapely, které zůstávají dlouhou dobu věrné principům sebeorganizace. Současný rap nemůže být hotový za pár hodin. Musíte si poslechnout desítky vinylů a strážat na různých smply. Průmysl zjednodušil tenhle proces mícháním primitivních zvuků. Když jsem třeba dělal písničku *H μπαλάντα του Νότου*, potřeboval jsem na to několik týdnů, hodiny jsem musel koukat na řecké filmy z 80. let a poslouchat lidové hrdinské písně.

Dochází v Řecku často ke střetům mezi rapery a nácky? Co bys řekl k zabítí athénskému rapperu Pavlose Fyssase členy Zlatého úsvitu?

Řecko je velmi konzervativní a puritánskou zemí. Fašismus tu v různých formách byl na denním pořádku hodně desítek let. Pro hodně lidí včetně mě bylo to, co se stalo, jen otázkou času. To, že se obětí stal Pavlos, bylo myslím prostě shodou okolností, nikdy předtím náckové neútočili na rapery s cílem zabít je. Ale naštěstí tu vznikala i opačný jev – rapeři útočí na nácky během antifašistických akcí. Nicméně reakce řeckojazyčné apolitické hiphopové scény mě štvě. Všechny ty roky, co kamarádi Pavlose Fyssase dělali písničky o boji utlačovaných proti státu a kapitalismu, je urážlivě nazývali politiky. A dneska se interpreti primitivního sračkařského rapu najednou rozhodli vystoupit proti fašounům. MC, co ničili jiné a útočili na ty,

kdo se jim nelíbili, dneska mluví o fašistickém násilí. Ti, co dlouhé roky vydělávali podváděním svých kolegů a posluchačů, se rozhodli sjednotit kvůli smrti jednoho člověka (připomíná mi to odpornou nacionální jednotu s mimosociálními rysy pro kontrolu a manipulaci mas). Skutečná identita antifašisty se formuje prostřednictvím účasti v bojích, kde hrozí zatčení, soudy, napadení...

Písnička o Grigoropoulovi *Οι νύχτες του Αλέξη* (Noci Alexise) byla napsaná naprosto podvědomě – popisuje to, co jsme já a mí kamarádi zažívali v tu samou chvíli na tom samém místě. Ve chvíli, kdy ho zabili, jsme dělali koncert na squatu Antiviosi v Ioannině, takže když jsme se dozvěděli, co se stalo, všichni jsme vyšli ven a procházeli městem, dokud jeden fízl cestou nevytáhnul pistoli a nezačal na nás mířit, aby nás zastránil. Po návratu do Volosu byla už písnička nahraná. Tragická ironie je v tom, že jsem už dělal písničky o lidech jako Pavlos a o souvisejících tématech: v roce 2006 jsem měl písničku *Πίσω στις τρύπες σας*, rok nato jsem napsal *Η γης οι κολασμένοι* a v prosinci 2012 *Δύο αντιφά κουπλέ*.

Jsou v Řecku i nějaké pravičácké rapové projekty? Co si myslíš o pronikání nácků do hiphopové komunity? Propaganda myšlenek White Power prostřednictvím hiphopu se zdá dost podivná, a přesto byli někteří známí američtí rapeři v Nation of Islam a hlásili se k černému nacionalismu.

Byl tu incident, kdy se v tvorbě bývalého člena skupiny Terror X Crew objevily nacionalistické tendence, i když předtím měl opačné názory. Přesto tu pravičácký rap jako takový neexistuje. Důvod vzniku Nation of Islam a černého nacionalismu je ve skutečnosti velká a složitá otázka. Obecně se fenomén černého nacionalismu stal ideologickým základem pro zpolitizovanou americkou hiphopovou scénu. Ale ať je to jakkoli divné, rétorika černého nacionalismu není žádným způsobem spojena s rétorikou evropského nacionalismu a je v ní hodně nejasností. Třeba v roce 1961 se Malcolm X stýkal s bílými rasisty, Martin Luther King byl odpůrcem násilí, i když mělo být odpovědí na jiné násilí, v té samé době panafricanisté a přesvědčený stoupenec černého nacionalismu Marcus Garvey dost mluví o nutnosti návratu všech černochů do historické vlasti v Africe, aby tam vytvořili jednotné společenství. Jinými slovy nemyslím, že černý nacionalismus je nebezpečným jevem, ale současně se mi zdá, že je to velká překážka a vážná komplikace vývoje anarchistického politizovaného myšlení v černošském hiphopu. V době vlády Obamy se silně kultivovalo dělení černých na ty, co se mohli dostat na úroveň elity, a na „špatné“ černochy z pracující třídy. Kdo z klasických hiphoperů tě nejvíce ovlivnil?

Nemůžu říct konkrétní jména, spíš mě estetikou ovlivnilo celé spektrum různých proudů. Byla to období v hiphopu, kterým se říká zlatá éra a stará škola, tedy to, co v tomhle žánru vznikalo mezi lety 1993 až 1997. Hodně mě ovlivnil gangsta funk 90. let, a nejen G-Funk Západního pobřeží, ale taky všechny formy tohoto proudu. Třeba spousta MC z menších měst na jihu kombinovalo G-Funk s prvky dirty south.

Účastníš se protestů ve svém městě?

Myslím, že je samozřejmé, že kdokoli, kdo se věnuje DIY muzice a bojuje s komercí, je aktivním účastníkem protestních pochodů a dalších souvisejících událostí. Pro ty, co se

ztotožňují s kontrakulturou, musí být politická aktivita jejím logickým pokračováním. Hiphopová komunita se původně křížila s pouličními gangy (například Black Spades). Některé se politizovaly a začaly se věnovat takovým aktivitám, jako je financování a psychologická podpora dětí z neúspěšných rodin v ghettu. Písně nebo fráze ze scény nemůžou sloužit jako omluva pro toho, kdo se v běžném životě ničeho neúčastní a je odcizenou osobou. Protest stejně jako jiné politické aktivity upevňuje solidaritu. Během protestů ve Fergusonu řekla jedna žena na kameru: „Kde jsou ty gangy, když je potřebujeme?“ A postupně začali mezi protestující přicházet členové Bloods a Crips, přestali se navzájem zabíjet a spojili se, aby bojovali spolu s ostatními utiskovanými.

Jak často děláš koncerty? Vystupoval jsi i mimo Řecko?

Často jsem dělal koncerty do roku 2008 a zabití Alexandrose Grigoropoulase, které považuju za symbolickou událost pro řecké anarchistické hnutí. Potom se systém hodnot trochu změnil a mnohé politické komunity začaly řešit otázky prostřednictvím sebeorganizace, a tak jsem se začal podílet na jednom nebo dvou koncertech ročně. Cestoval jsem po řadě velkých i malých měst, kde existovaly squaty nebo místní politické skupiny. Kontaktoval jsem kamarády z Itálie, Belgie a Kypru a vždýcky jsme našli společný jazyk. Koncerty pak nebyly kvůli technickým problémům, bránila mi taky práce a nebyla možnost vzít si volno.

Věnuje se hodně lidí v tvém městě graffiti?

Já dělám graffiti od dvanácti let. Volos je žel zaostalé město, co se týče hiphopové kultury a především toho jejího prvku, který představuje graffiti. Ale je třeba připomenout nejdůležitější úspěch graffiti kultury ve Volosu – proměnu zrušené továrny na zpracování bavlny v prostor pro scházení se a tvorbu všech writerů v zemi.

Dělají se v Řecku undergroundové rapové koncerty a jsou při nich problémy s policií?

U nás se dělá hodně takových akcí a většinou bývají v Athénách. Problémy s policií byly, ale spíš ve formě perlustrací a provokací, ne vážných represí. Samozřejmě tu byly i případy nevybírávého jednání policajtů, třeba v Exarchii.

Kde nahráváš? Doma nebo ve studiu? A kde bereš prostředky na svoji činnost?

Až dodneška jsem všechno nahrával v mém skromném domácím studiu. To je magie hiphopu. Hip-hop je muzika, která umožňuje pomocí nejlevnějšího vybavení udělat nejsmyslnější hudební dílo. Aparaturu jsme si pořídili díky skutečné solidaritě kamarádů ve formě darů nebo dobročinných příspěvků.

Máš i jiné zájmy? Jaké místo zaujímá muzika v tvém životě?

V Řecku od roku 2006 probíhá ekonomická a sociálně politická krize (ne od roku 2010, jak se mylně tvrdí), a abych mohl vést nezávislý a důstojný život, jsem nucen celé dny pracovat. Jinými slovy, nějaký čas promrhám svojí zkurvenou prací, a potom se můžu věnovat hiphopu. Snažím se věnovat profesionálně jakékoli oblasti, která mě zajímá, ať už jsou to komiksy nebo animace, nechci něco dělat jen tak – abych se prosadil nebo tím vyplnil čas.

Zdroj: <http://leftsideterraces.blogspot.cz/2016/02/javaspa.html>, redakčně kráceno.

A3 je projekt nástěnných novin, které každý měsíc vydává Anarchistická federace a vylepují ho její členové a členky. Přidat se však může každý, kdo má zájem a rád by šířil A3 ve svém okolí. Každé nové číslo je ihned k dispozici ke stažení v tiskové podobě na webu federace.

A3 – ČERVENEC 2017

PÁRTY ZA VŠECHNY PRACHY

V pátek 7. července vzplálo v Hamburku pár barikád a aut. Mediální poptávka byla naplněna, a i když šlo v rámci celkového rozsahu protestů proti summitu hlav 20 nejbohatších a nejmocnějších států o okrajovou věc, nemluvalo se takřka o ničem jiném. Paradoxní je, že nejméně ze všeho se vzrušovali obyvatelé zasažených čtvrtí, kteří z velké části vyjadřovali protestům podporu a intenzivně a s nelibostí vnímali všudypřítomnou policejní šikanu a nesmyslné řádění násilníků v uniformách.

V Hamburku se setkaly, přesněji řečeno – přiblížily se k sobě, dva zcela odlišné světy. Ti nahoře a ti dole. Privilegovaní, třímající v rukou moc, a neprivilegovaní, na které tato moc dopadá v jejich každodenních životech. Ti dole chtěli být zase jednou slyšet. Jejich argumenty se však neměly dostat k uším mocných přes policejní kordony, rány obušky a pěstmi, vodní děla a slzný plyn. Mocní si udělali párty za půl miliardy eur a nikdo nemohl říct ani slovo. Policie jednala v rozporu s dřívějšími rozhodnutími soudů, svévolně zakazovala a nařizovala, mlátila novináře a bránila jim v práci, napadala zejména nenásilné demonstranty... Její počínání bylo buď kombinací násilné nadržnosti a absence strategického uvažování, nebo mělo hlubší pozadí, o kterém můžeme pouze spekulovat. Jeho výsledkem zjevně bude posílení represivních pravomocí a další přidušení svobody projevu. Projevu, který zpochybňuje stávající kapitalistický „pořádek“, sociální nerovnosti či ničení přírody a klimatu. Projevu, který se nespokojí s tím, že si ti nahoře stejně udělají vše po svém, tedy ve prospěch vlastních mocenských zájmů a ekonomických zájmů svých sponzorů.

Že byla tisícovka lidí ze sta tisíc protestujících trochu divočejší a nenechala si od fyziků všechno líbit, nás, neprivilegované, nijak nepoplaší. Korporátní deníky zacílené na vystrašeného maloměstáka můžou šířit morální paniku, my však nejsme tak přízemní, abychom nevěděli, že ryba smrdí od hlavy. K nestrategickým a nepolitickým projevům při velkých protestech a povstáních prostě dochází. Jde dost možná o jedinou možnost, jak se i lumpenproletariát frustrovaný dlouhodobou drobnou policejní a úřední šikanou může přihlásit o slovo.

Pokud máme přistoupit na tvrzení, že se začátkem července Hamburkem pohybovali šílenci, pak musíme ukázat jiným směrem.

Šílenci, jak to asi má správně být, byli pečlivě střeženi v zóně, která nebyla určena pro běžné smrtníky. Podávali si ruce, usmívali se na sebe, společně se fotili a rokovali, jak to s tím světem skouli. Výsledkem bylo, že si chtějí dál hrát na svých písčovitých, třímat ve svých rukou moc a vydělávat prachy, bez ohledu na lidi a přírodu. Všichni představovali politickou reprezentaci kapitalistických společností, i když mnohé z nich fungují svérázným způsobem: státem zastřešované kapitalistické vykořisťování v Číně; ruští oligarchové spolupracující s vůdcem, který nemá faktickou opozici; pochybný „pučistický“ brazilský prezident čelící korupčním skandálům; saúdskoarabská diktatura, která je kvůli své ropě miláčkem Západu, i když se podílí na šíření islamismu... Většina z papalášů G20 je nějak spjata s průmyslem fosilních paliv, takže těžko čekat, že budou opravdu řešit probíhající hrozbu klimatických změn. Lidská práva jsou většině z nich pro smích, od tureckého autokrata drtícího kurdskou menšinu a opozici přes xenofobního Trumpa a německou kancléřku děkující policejním mlátičkám za „excelentní práci“ po pokrytecké evropské politiky, kteří nechávají tonout tisíce lidí ve Středozezemním moři. O Saúdské Arábii a Číně ani nemluvě. A tak summit G20 byl zejména o narcistním předvádění se jeho hlavních hvězd v čele s Trumpem, Putinem a do všech záběrů se hrnoucím francouzským prezidentem.

Ochranka této neskutečné párty pak dala přes držku každému, kdo by se ji chtěl pokusit narušit. Jenže my dole se svého hlasu nevzdáme. My se bez těchto papalášů a jejich přátel z vojenských, ropných, uhelných, automobilových a kdoví jakých ještě korporací dokážeme obejít. Oni bez nás ne. Kdo by na ně makal? Třeba se jednou poštěstí a lidé přestanou věřit pohádkám o existující svrchované moci lidu a tu moc si skutečně vezmou. Ne tak, že půjdou a dobudou „Zimní paláce“, ale prostě se vykašlou na to, aby pracovali na ty, kteří je jen zdímají; aby se podíleli na vykořisťování obyčejných lidí na druhé straně planety; aby kupovali vše, co jim vnucují reklamy... Prostě přestanou poslouchat výzvy „veřejných činitelů“, vykašlou se na úřední vyhlášky. Prostě vezmou životy do vlastních rukou.

Tvrdí nám, že to není možné. Ale je to lež. Zakazují nám snít, aby se naše sny nemohly stát jejich nočními můrami. Jenže dokud neosvobodíme svou představivost a dokud nevystoupíme z rolí, které pro nás připravili, do té doby se nám budou na těch svých summitech smát, jací jsme to hlupáci, že si to necháme líbit.

A3 – SRPEN 2017

KAPITALISMUS ZABÍJÍ

V noci 30. června 2017 zemřela v Athénách na srdeční záchvat Daniela Prelorentzou. Byla zaměstnaná jako metařka v athénské čtvrti Zografou a právě se za silných veder chystala na druhou směnu během 24 hodin a třetí během 36 hodin.

Městská správa čtvrti Zografou, která jí práci zadávala, se okamžitě snažila zbavit odpovědnosti za její smrt. Jako by neměla nic společného s tím, že Daniela byla nucena odpracovat tři směny během 36 hodin, a to bez ohledu na svůj vyšší věk a více než čtyřicetistupňová vedra. Smrt Daniely je výsledkem politiky zaměřené na totální vyčerpání námezdních pracujících. Je výsledkem zavedení takzvaného vícerychlostního pracovního režimu. V něm se lidé bez stálého zaměstnání musí podřít jakékoli libovůli shora, pokud chtějí mít naději, že budou na práci najímáni i nadále.

Ve středu 19. července proběhl v Athénách protestní pochod ze čtvrti Ilisia do čtvrti Zografou v reakci na smrt Daniely Prelorentzou. Uspořádali ho kolektivy, samosprávné skupiny a anarchisté z východních předměstí Athén. Zúčastnilo se ho na tři sta lidí. Skončil u budovy radnice v Zografou, kterou protestující polili červenou barvou, symbolizující krví pracovníků zabitých šéfy a státem.

I u nás se pod heslem státní „aktivní politiky zaměstnanosti“ nabízejí časově omezené pracovní příležitosti. Dominuje jim právě úklid a údržba veřejných prostranství a komunikací neboli nekvalifikovaná práce metaře. Kdo nemá jinou volbu a nechce umřít hladu, může být rád, že u nás zůstává letní teplota pod 40 °C. Úřednické stádo totiž bedlivě dohlédne na to, aby se nezlákal, jestli nechce přijít o státní almužnu. A to kupodivu před pár lety neprošel nápad, aby byli tihle veřejně prospěšní občané viditelně označeni páskou na rukávu a nesnažili se třeba skrývat svůj marný sociální status. Že by se ale za lidskou důstojnost demonstrovalo, to u nás opravdu není zvykem.

Typická je spíš jiná reakce. Jako když jeden hrdý Čech, šťastný zaměstnanec korporace, veřejně uvítal pokrokovou formu šikany ze strany zaměstnavatele (tzv. bossingu) – čipování zaměstnanců. Vůbec prý nejde o fyzlování lidí. Čip pod kůží je prostě nutný k obsluze kopírků, otvírání dveří nebo k placení v podnikové kantýně. A zatím je to zdarma!

Dodnes jsme strašeni vypelichaným bubákem komunismu a před očima nám mávájí Černou knihou, která vypočítává jeho oběti. Rádoby komunistické režimy řízené shora státní, byrokratickou a stranickou mocí byly jednoznačně odsouzenímhodné a jejich oběti snadno identifikovatelné. Oběti kapitalistického režimu, když nepočítáme v minulosti časté střelení do stávkujících apod., však mají často velmi individuální povahu. Vždyť je to právě vyhraněný individualismus popírající mezilidskou solidaritu, který tvoří základ kapitalistické ideologie. Starej se sám o sebe, a když na to nemáš, tak taky sám chcipni!

Lidé umírající kvůli špatné dostupnosti lékařské péče, kvůli špatným pracovním podmínkám či zdravotně nevyhovujícímu bydlení. Stres způsobující infarkty, bezvýchodnost vedoucí k alkoholismu... Statisíce indických rolníků, kteří spáchali sebevraždu poté, co se do jejich práce začaly montovat nadnárodní zemědělské korporace... Zničené komunity v rozvojových zemích, oblasti chudoby na bohatém Západě, které kapitál prostě opustil, protože mu už negenerovaly zisky... Globální obchod se zbraněmi, války vedené kvůli zdrojům či ceně ropy... Tenhle výčet nemá konce.

Pro vlády a média, které dennodenně reprodukuji kapitalistickou ideologii a jsou neodmyslitelnou součástí režimu, jsou lidé jako Daniela neviditelní. Raději budou do zblbnutí blafat o teroristické hrozbě, zatímco počet obětí kapitalismu mnohonásobně převyšuje cifru mrtvých v důsledku útoků fašistů různých vyznání v evropských metropolích.

Pro nás je Daniela a další bezejmenné oběti kapitálu především člověkem, jenž má stejné právo na důstojný život jako partička bankéřů, spekulantů a politiků, kteří přivedli Řecko ke krachu. To, že oběti kapitalismu nikdo nepočítá, neznamená, že neexistují. My o nich víme a nezapomínáme. Kapitalismus je vražedný systém, ať už ze sebe dělá hráz svobody a demokracie, jak chce. Nás neoklame.

A3 – ZÁŘÍ 2017

ZLOČIN VOLEBNÍHO PODVODU

Na konci devatenáctého století uteklo nemálo obyvatel české části rakouského mocnářství do Spojených států. Někteří před bídou, jiní před pronásledováním kvůli své politické a odborářské činnosti. Není tedy divu, že se za oceánem ocitlo také nemalé množství českých anarchistů a že někteří dělníci k myšlence svobody a samosprávy dospěli až po zkušenostech tam.

V té době vydala v New Yorku sídlící skupina českých anarchistů, která se nazývala příznačně Bezvládí, česky psaný leták „Zločin volebního podvodu“. Jeho autor se jeho prostřednictvím snaží oslovit všechny ty, kteří chodí k volebním urnám ve slepé důvěře, že tím projevují svou svobodnou vůli, podílí se tak na chodu společnosti, o něčem podstatném rozhodují. A že ti, kterým svůj hlas odevzdávají, budou hájit jejich zájmy. Leták je skvělým ohlédnutím, jak se za celou tu dobu nic nezměnilo a pohádka o parlamentní demokracii dál úspěšně obluje hlavy a srdce milionů. Milionů, kteří s volebním lístkem přicházejí na okraj propasti, aby si natloukli. Milionů, kteří se nenechají poučit a po několika letech kráčí úplně stejnou cestou – a i když ta propast může mít jiný odstín, na dopad to zpravidla nemívá velký vliv.

„Všude je krmen lid volebním humbukem a kdekdo se vtírá za spasitele lidstva,“ psalo se v letáku a člověk si jen vybavuje billboardy podél cest a usměvavé tváře spasitelů na všech skutečných i virtuálních zdech.

Dál se leták obrací přímo na voliče: „Ty volíš a nevidíš, že se sám podvádíš a sám sobě upadáš za oběť. Což jsi nepoznal z nabytých zkušeností, že zástupci a vetřelci, jaké sám i vyhledáváš a kteří se v každém případě vydávají za tvé zastánce, jsou lháři a dobře vědí, že i kdyby chtěli, jsou neschopni něco dobrého pro tebe učinit?“ To je asi ústřední myšlenka dnešní programové volební absence, které se přidružuje velká část anarchistů a anarchistek. Lidé, i když vědí, že volí převíty, nebo si moc dobře uvědomují, že prostřednictvím voleb se jejich postavení příliš nezmění, stejně jdou k volbám a svým lístkem tento stav legitimizují. Volit změnu je jim stejně již od začátku zapovězeno. Kapitalistický režim je v systému buržoazní demokracie, jak ji známe, nezpochybnitelný. Volí se jen ti, kdo ho budou udržovat a zajišťovat chod systému na ochranu soukromého vlastnictví, tedy zájmů největších vlastníků

a spekulantů. „A ty to víš, a přece naříkáš a volíš dále. Vždyť vládci a zástupci vždy pracují a budou pracovat ve svůj vlastní prospěch a v zájmu těch, kdo jim pomáhají k výsluní blaha,“ dodává autor starého letáku.

Od voleb v roce 1990 máme velkou řadu zkušeností s předvolebními sliby, hesly, politickými úsměvy a guláši. Stejně tak máme za tu dobu zkušenost s tím, jak tu vyrostla nepočtená třída vlastníků, jak jsme se stali levnou montovnou automobilových korporací a jak hesla o pravdě a lásce přikryla „velkou transformační loupež“. A dnes se nám ti, kdo se na tom podíleli, kryli to a zbohatli, snaží dál namlouvat, jak jediné oni jsou ti praví, aby vládli. Jak dlouho bude takový stav trvat? Stále platná odpověď zní: „Tak dlouho, dokud dělný lid nepochopí nutnost sám organizovat výrobu, spotřebu a upravení způsobu života, tak dlouho, dokud se bázlivě podrobuje autoritě, vládcům a vůdcům, podporuje je a považuje je za nutné, budou poslanci jako vykořisťovatelé žít z tvój práce a hlouposti.“

Nadávání na poměry se pak od voličů může jevit jako projev pokrytectví. „Stále si jen stěžuješ, ale nesnažíš se přispět ke změně, ba přímo zvětčňuješ stav, ve kterém zmiráme. Občas ozveš svůj štíj a hrozíš revoltou, končíš ale nastolením nových vůdců a vládců.“ Tvrdí se, že moc vychází ze suverenity lidu, ale volbami je lid o tuto suverenitu spíše okrádán.

Ale kdo opravdu potřebuje politiky? Leták se obrací k pracujícímu člověku: „Vždyť jsi tvůrcem všeho a nevlastníš nic. Vše pochází z tebe a ty jsi ničím!“ Politiky potřebují především ti, kteří žijí z práce ostatních, kteří vlastní tolik, že by z toho mohly spokojeně žít hned tisíce, miliony lidí. Potřebují je, aby se tvářili jako zástupci lidu a přitom chránili stávající stav věcí.

Motivace přijít k volební urně mohou být různé: „nevědomost a slepá upřímnost“; volba menšího zla; strach přijmout odpovědnost za vlastní život a rozhodování o něm; přesvědčení, „že celé to otroctví je snesitelnější a bezpečnější než pohrdání zákony a zbavení se všech těch trampot a ponížení“. Pokud jsou voliči nepoučitelní, měli by přestat „již jednou s fňukáním a naříkáním“. My anarchisté a anarchistky nefňukáme, organizujeme se a snažíme se vzít životy do svých rukou. A to navzdory voleným zástupcům a jejich represivní mašinerii.

Anarchistická federace, která přímo navazuje na Československou anarchistickou federaci (ČSAF), sdružuje od roku 1995 některé lokální anarchistické skupiny a jednotlivce coby organizační platforma pro vzájemnou komunikaci a koordinaci různorodých aktivit a je součástí Internacionály anarchistických federací.

TÝDEN SOLIDARITY S ANARCHISTICKÝMI VĚZNI

Anarchistická federace se stejně jako v předchozích letech přihlásila k internacionální iniciativě, jejímž cílem je poukázat na případy stíhaných a vězněných anarchistů a anarchistek po celém světě, vyjádřit jim solidaritu a zároveň s tím propagovat myšlenku společnosti bez věznic a států. Letos proběhl akční týden již popáté, a to opět koncem srpna, konkrétně mezi 23. a 30. srpnem.

Pokud se někteří političtí vězni stanou oblíbenci neziskových organizací, které tak trochu připomínají korporace na „konání dobra“, a korporátních médií, pak mají veřejnou podporu ve světě zajištěnou. Zpravidla jde o disidenty a disidentky, kteří by ve svých zemích rádi aplikovali principy západních „demokracií“. Pro místní vlády jsou nepřijemným hlasem, který je třeba umlčet, pro „demokratickou světovou veřejnost“ jsou to světloňosi liberálních hodnot. Západní zkušenost nás ale naučila, že tyto hodnoty jsou oficiálně velebeny jen do té míry, dokud to neškodí zájmům kapitálu. Proto západní politici v zájmu dobrých vzájemných obchodních vztahů při setkáních s různými autokraty a představiteli zjevně totalitních režimů neradi zmiňují otázku lidských práv, nebo jen do té míry, aby se příslovečně vlek nažral a koza zůstala celá.

Je ale velké množství politických vězňů, o nichž se v médiích nemluví a jejichž podpora zdaleka nenabývá rozměrů „prominentních disidentů“. Jde o různé místní aktivisty a aktivistky, kteří se staví průmyslovým projektům ničícím jejich životní prostředí a komunity. Jde o radikální odboraře a lidi, kteří se prostě jen vzepřeli moci a útlaku. Ti všichni se nacházejí mimo autoritářskou politiku, a nenabourávají status quo jen ve svých zemích, ale jsou překážkou pro celý systém globalizovaného kapitalismu. Proto o nich korporátní média mlčí a elity Západu i rozvojového světa je nesnášejí stejnou měrou.

Mezi tuto druhou skupinu politických vězňů „zdola“ se řadí i stíhaní a věznění anarchisté a anarchistky. Jejich osudy jsou často neznámé nebo pokrivené represivní propagandou, která je mnohdy součástí postupu proti nim. Někteří jsou stíháni ve vykonstruovaných kauzách, aniž by se něčeho dopustili, jiní za akty propagace svobody či za činy proti utlačovatelské moci, za činy překračující zákony té které země. Pro nás však není porušení zákonů a nařízení států žádný

zločin. Měřítkem pro nás může být jediné nepsaný zákon lidskosti. V tom případě shledáváme zločince spíš na straně vládnoucích, vyšetřujících, soudících a věznicích. Za politické vězně „zdola“ se musí postavit opět hnutí „zdola“.

UTOPICKÁ BAŠTA

Tentokrát se Existenci večírek, pravidelné setkání se čtenáři naší anarchistické revue, konal poměrně záhy po vydání letního čísla. Není tedy divu, že novou *Existenci* měli účastníci tohoto setkání, které proběhlo v úterý 11. července v žižkovském infoshopu Salé, ten večer v ruce vlastně poprvé.

Abychom se na nadcházející debatu posílili, připravila pražská skupina AF „utopickou baštu“ z vydumpstované zeleniny. A tak si přichodzí nandávali brambory s kedlubnovým zelím, dokud nebyly hrnce úplně prázdné. Na kolektivní veganskou večeři navázalo představení tématu nového čísla *Existence*, které se věnuje potřebě utopických představ a osvobození imaginace. V základních bodech byl shrnut úvodní text k tématu. Následovala debata o nedostatku současné utopické literatury a kinematografie a o možnostech prožívání utopických okamžiků v „dočasných autonomních zónách“, jako je tomu třeba na Klinice nebo před pár týdny na Klimakempu v Horním Jiřetíně. Jde totiž o místa, která negují status quo a umožňují všem rovný přístup k rozhodování, zdrojům a aktivitám, stejně jako poskytují možnost seberealizace či vyjádření a prostor k prodiskutování vlastních postojů.

Krátce jsme také promluvíli o tématu dalšího čísla, které se stane „Velkou říjnovou *Existencí*“ – přiblíží události roku 1917 v Rusku a roli anarchistů v revolučním dění.

Od začátku ale bylo jasné, že většina přítomných chce řešit aktuálnější téma, a to jen pár dní staré protesty proti summitu G20 v Hamburku. Existenci večírky jsou velmi volné a nikdy nebránily změně tématu podle přání přítomných. Mohli jsme tak společně konfrontovat hysterické mediální pokrytí protestů v Česku s německým zpravodajstvím a informacemi, fotografiemi a videi, které se objevily na sociálních sítích, ale především se zkušenostmi přímých účastníků, kterých tu bylo hned několik. Po několika historkách z místa dění jsme spekulovali o smyslu policejních násilností a „taktiky“. Nejzajímavější však asi pro všechny byl popis velmi klidného přístupu místních obyvatel, kteří zpravidla vyjadřovali protestům svou podporu.

NEVOL NIKOHO!

Anarchistická federace se přidala k antiautoritářské kampani vyzývající k bojkotu voleb a decentralizovaným akcím odhalujícím volební podvod.

Letos se konají volby do parlamentu 20. a 21. října. Většinu anarchistů a anarchistek u volebních urn neuvídíte, ledaže by do nich zrovna vhažovali bílé hlasovací lístky symbolizující, jakého potřebují pro svůj život zástupce – žádného. Ačkoli sami prosazujeme kritické volební absentérství, nemíníme nikomu vyčítat, když půjde k volbám, aby volil tzv. menší zlo – pokud si je takový člověk vědom, co tento krok znamená. Tedy, že vhozením lístku pro menší zlo se nic nemění, nanejvýš se situace přehrává v kapitalistickém marastu výrazněji nezhorší, podstata systému však bude zachována.

Pro většinu z nás je ovšem i tento krok přijetím pravidel, která nám byla nadiktována; pravidel pro hru, kterou nelze vyhrát, jelikož tato pravidla nastavili již dopředu její vítězi. Vhození lístku do urny buržoazní demokracie je jejím potvrzením. Nejde o vítěznou politickou stranu, nejde o „svátek demokracie“, jak se nám trapně nalhává, jde jen a pouze o stvrzení legitimacy vládnoucího režimu. Nemíníme tuto hru hrát. Stejně tak nemíníme tiše přihlížet a stát se založenými rukama. Máme své vize svobodné a samosprávné společnosti. Řídíme se principy rovnosti, svobody, spolupráce a solidarity, které jsou přímými protiklady kapitalistické praxe nerovnosti, sociálního útlatku a bezohledné konkurence mezi jednotlivci. Kapitalismus a jeho posvátné tele nedotknutelného soukromého vlastnictví je svinstvo, které udržuje většinu společnosti v honbě za výtěžkem, ať už z důvodu přežití, dosažení konzumních pozlátek nebo udržování hlavy nad dluhovou pastí. A zatím pár lidí žije v nadbytku a rozhoduje o životech a budoucnosti ostatních. A politici zvolení během volebního cirkusu takový svět zastiňují a udržují v chodu.

Přesto jsou volby dobrou příležitostí i pro svobodomyšlné lidi; příležitostí odhalovat a napadat celý ten volební podvod; příležitostí vyzývat k přímé akci a k tomu, aby si lidé vzali své životy zpět namísto toho, aby je dávali jako obětinu na oltář skrytý za volební plentou.

Do kampaně decentralizovaných protivolebních akcí se může zapojit každý, minimálně výlepem protivolebního čísla nástěnných novin A3, které jsme u příležitosti letošních voleb vydali.

CIZINCI
PŘED BRANAMI

Jaká nebezpečí se skrývají za tzv. uprchlickou krizí? Přináší je s sebou nově přichodí nebo se spíše skrývají v myslích mnoha starousedlíků a v postojích politiků, kteří situaci využívají ve svůj prospěch? A jak z těchto problémů ven?

Letos v lednu zemřel ve věku 91 let známý sociolog Zygmunt Bauman. Olomoucké nakladatelství Broken Books, které je pravidelně zastoupeno na anarchistických knižních festivalech, mu na jaře složilo poctu vydáním jeho poslední práce nazvané *Cizinci před branami* (Strangers at Our Door). Celkově šlo už o třetí knihu od Broken Books, na jejíž obálce stálo Baumanovo jméno.

Jak název utlé knihy napovídá, pokusil se autor krátce před svou smrtí reflektovat v Evropě velmi aktuální téma, často označované jako uprchlická krize. Hned na začátku odhaluje, že „tato krize slouží jako politicky korektní krycí jméno současné fáze věčné bitvy, kterou spolu vedou tvůrci veřejného mínění o dobytí a podmanění lidských myslí a pocitů“. A v této bitvě už málokoho zajímají nehoráznosti, jako jsou „utopené děti, narychlo postavené zdi, ploty z ostnatých drátů, přeplněné koncentrační tábory a vlády soupeřící o to, která bude s migranty nakládat hůř a která jim vyhnanství a těsný únik a vyčerpávající cestu do bezpečí co nejvíce znepríjemní“.

Migrace není ničím novým, dnes ale pocítujeme důsledky destabilizace blízkovýchodní oblasti, dané nedomyšlenými vojenskými zásahy západních mocností. Na druhou stranu je „migrační krize“ požehnáním pro mnohé politiky, kteří se snaží v době po ekonomické krizi zároveň „uspokojit své pány vlastníci kapitál a utišit obavy svých voličů“. Stačí jen odvrátit pozornost k vděčnému tématu a k mase lidí, přicházejících odjinud.

Bauman odhaluje příčiny strachu a obav, plynoucích ze situace, kterou jsme nenavodili a nemáme ji pod kontrolou. Xenofobie pak může jít ruku v ruce se sociální frustrací a vždy se najde obětní beránek, tedy někdo, kdo je na tom ještě hůř než vy. Jak snadné, pokud se nedokážete vyrovnat těm, kteří stojí nad nimi. „Pro tyto vydědence, kteří se domnívají, že už hlouběji snad ani klesnout nemohou, je zjištění, že pode dnem, na které byli zatlačeni, se nachází další dno, spásnou událostí, která zachrání jejich lidskou důstojnost i to, co zbylo z jejich sebeúcty.“ A zde nastupuje jako zaštiťující platforma nacionalismus. Navíc nám uprchlíci ukazují to, co nechceme vidět – jakési globální, vzdálené, neviditelné a těžko představitelné síly. A zatímco s těmito silami nejsme schopni nic dělat, přesměrováváme hněv na jejich produkty, které máme po ruce (v Česku i tehdy, když po ruce reálně nejsou). Nic ale nemusí být ztraceno. „Musíme hledat příležitosti, jak se s nově přichodí více a důvěrněji sblížit“, i když to bude

dlouhá a trnitá cesta. Lidstvo se z krize „nedostane jinak než prostřednictvím lidské solidarity“. Na jiném místě Bauman dodává: „Volba mezi přežitím a vyhynutím závisí na naší schopnosti žít bok po boku, v míru a projevovat solidaritu a spolupracovat s cizinci, kteří mohou, ale také nemusejí mít stejné názory a preference jako my.“

V další části se zabývá donedávna neznámým termínem sekuritizace, který ilustruje na příkladu výjimečného stavu ve Francii. Cílem je navodit atmosféru ohrožení a pocít, že ti nahoře jsou ti praví, kdo zamezí strašlivým katastrofám. Přitom skutečným problémem doby je široce rozšířený pocit existenciální nejistoty daný dopady aplikací neoliberálních opatření. Sekuritizace je kejklířský trik, jenž spočívá v přesouvání obav od problémů (sociální degradace), s nimiž si vlády nedokážou nebo nechtějí poradit, k těm, které tak horlivě řeší (terorismus). Politici se tak snaží legitimizovat svou moc a posbírat co nejvíce voličských hlasů. Navíc politika sekuritizace „pomáhá předem potlačit výčitky svědomí, které vyvolává pohled na trpící terče“, a také hraje do karet náborářům skutečných teroristů. Přitom, jak Bauman dodává, by měl „Západ využít největší zbraň, kterou proti terorismu má, a tou jsou sociální investice, sociální inkluze a integrace na vlastním území“.

Bauman mj. reflektuje příznak vlády pevné ruky, který visí nad západními zeměmi, a to zejména v souvislosti s úspěchem Trumpa ve Spojených státech. Nejde ovšem o jedinou alternativu upadající střední třídy. Zatímco tato počítá se silným mužem, ta druhá zase se silnými lidmi. Jenže silně individualizovaná společnost zaměřená na výkon se orientuje na vytváření „lidí trpících depresemi a ztracených existencí“. Bauman připomíná poučení z knihy *Národy a nacionalismus*, která vyšla v roce 1780, že „selhávající společnosti, jež své naděje investují do nějakého spasitele, člověka údajně obdařeného prozřetelností, hledají někoho neochvějně, militantně, útočně nacionalistického: někoho, kdo slíbí uzavření se od globalizované planety, uzamčení dveří, které už dávno přišly o panty a jsou tak stejné k ničemu“.

V závěru se autor zabývá spíše filozofickými otázkami morálky, přičemž si bere na pomoc Kanta a Arendtovou. Varuje před „adiaforizací“, tedy vyjímáním některých lidských vztahů z morálního hodnocení, procesem vedoucím k dehumanizaci druhých. S tím přichází trik, že jsou lidem vyňatým z naší morální odpovědnosti připsány nelichotivé vlastnosti, jako že šíří nemoci, jsou ve službách Islámského státu, chtějí pa-

razitovat na sociálním systému apod. Z takto dehumanizovaných osob se pak udělá bezpečnostní hrozba se všemi náležitými důsledky.

Bauman se nevysmívá obavám, které mohou přicházet společně s cizinci, ani je nezpochybňuje. Vyzývá ale ke konfrontaci vlastních obav namísto poddání se jim a přijetí pohodlného „velkého zjednodušení“. S tím mimo jiné souvisí nutnost vyjít z online světa vytvářejícího „zónu komfortu“, kam jsou vpouštěni jen stejně smýšlející lidé. A dodává, že „dokázat, že konverzace je královská cesta ke vzájemnému porozumění, oboustranné účtě a nakonec i dohodě, můžeme jediné tím, že do ní vstoupíme a provedeme ji s úmyslem společně překonat překážky, které se v ní dříve či později objeví.“

NAKLADATELSTVÍ ANARCHISTICKÉ FEDERACE ANARCHISTICKÁ REVUE EXISTENCE

3/2017 POTŘEBUJEME UTOPIE

Novinky z Utopie • Z náměstí Anarchie po třídě Svobody • Utopistika podle Wallersteina • Utopie před Utopií • Kropotkinova sociální utopie • Kurdský komunismus • Amsterdamský mezinárodní sjezd anarchistů • Anarchismus a nacionalismus • Rozhovor s Mikolou Dziadokem • Graeberova Utopie pravidel ...

2/2017 OCHRÁNCI POŘÁDKU

Počátky policie • O původu zákonů • Sedm mýtů o policii • Rozhovor s Igorem Ševcovem • Gladio • Kriminalizace života v USA • Pryč s narkostátem! • John Olday • Anarchisté za Pinochetovy diktatury • Zelení • Francie: prohráli všichni • Běloruští anarchisté • Konspirace piva ...

1/2017 MÝTUS PRÁCE

Deset dogmat o práci • Management otročiny • Uberizace • Mytologie práce • Práce v historických proměnách • Tyranie hodin • Chvála zahálky • Stojící skála • Bez šéfů • Anarchismus v NDR • Alternativa kibuců • Jak pomáhat vězněným ...

4/2016 ANARCHISTICKÝ BULVÁR

Class War • Trochu randy do tý anarchie • Staronové Navinky • V Oaxace • Ztracená Existence • Anarchistische Sommercamp • Anarchismus v poválečném Bulharsku • Kongres IFA • Anarchisté v Kurdistanu ...

KOMIKSOVÁ EDICE

SV. 2 ANARCHIX

SV. 3 CLASS WAR COMIX

SV. 4 KDYŽ ZAČALA NOC

SV. 5 LIKVIDÁTOR

**SABATÉ — MĚSTSKÁ GUERILLA VE ŠPANĚLSKU
MARIKANSKÝ MASAKR**

JEDU DO MAGADANU

ANARCHISTICKÁ PUBLICISTIKA 1990 — 2013

TÁBOR SMRTI LETY

BŮH A STÁT

DĚJINY ANARCHOSYNDIKALISMU

VLASTENECTVÍ JAKO DIAGNÓZA

NEVIDITELNÉ VRAŽDY

HISTORIE ANARCHISMU NA KAVKAZE

MICHAEL KÁCHA 1874 — 1940

SOCIÁLNÍ PROTESTNÍ HNUTÍ V 21. STOLETÍ

UKRAJINA 2013 — 14: POHLED ANARCHISTŮ

ŽIDOVŠTÍ ANARCHISTÉ V NEW YORK CITY

ZÁPISKY ANTIGLOBALISTY

ŠPANĚLSKÁ IDEA SVOBODY

PO STOPÁCH ADAMITŮ

ANARCHISMUS V PALESTINĚ A IZRAELI

DENÍK KONFIDENTA

PŘÍBĚHY STARÉHO ANTONIA

**AKTUÁLNÍ PŘEHLED O VŠECH VYDANÝCH PUBLIKACÍCH
A DALŠÍCH MATERIÁLECH, STEJNĚ JAKO SEZNAM
DISTRIBUČNÍCH MÍST NALEZNETE NA WEBOVÉ STRÁNCE
NAKLADATELSTVI.AFED.CZ**